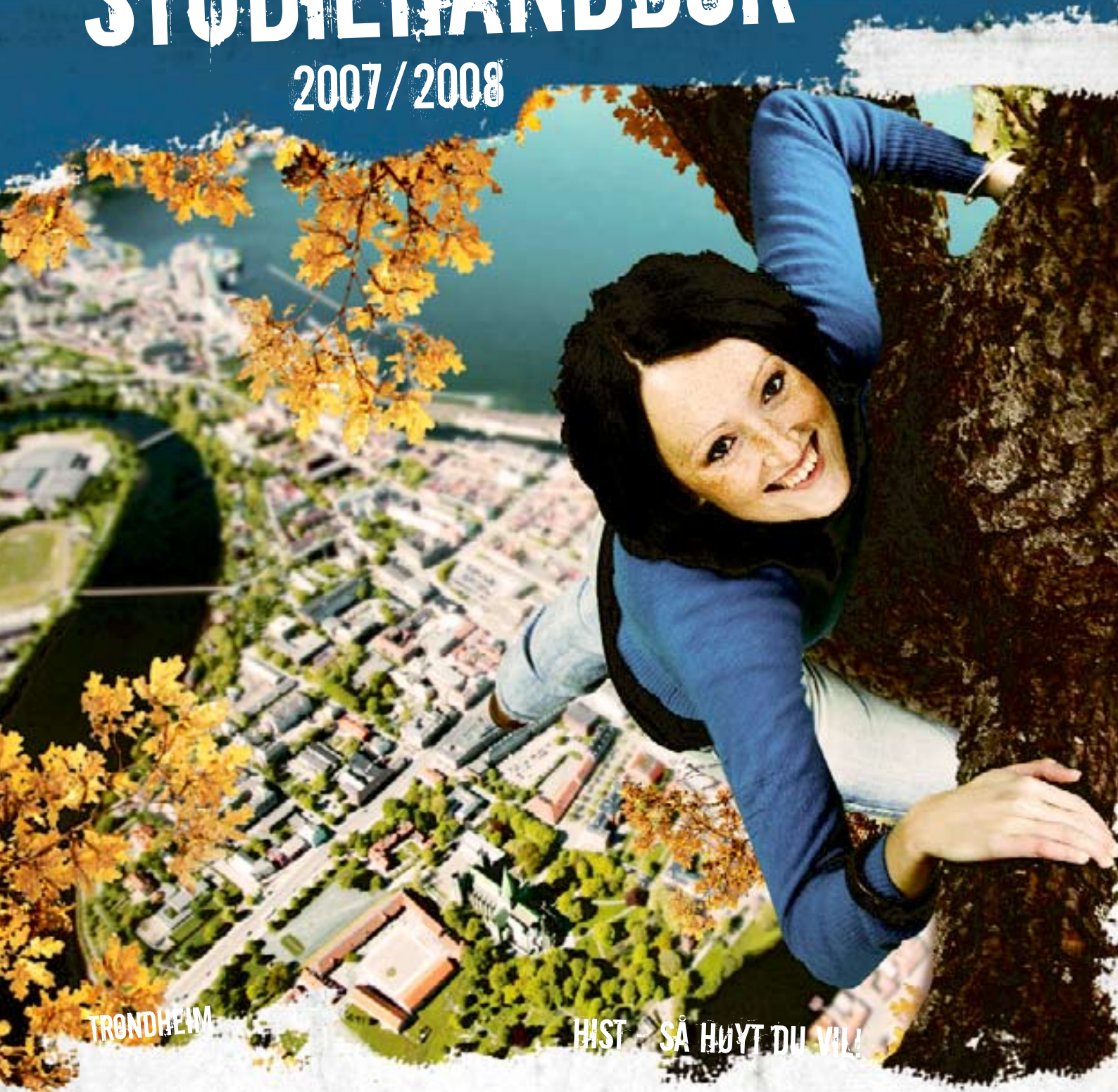

STUDIEHÅNDBOK

2007 / 2008

TØH TRONDHEIM
ØKONOMISKE
HØGSKOLE

TRONDHEIM

HiST - SÅ HØYT DU VIL!

Avdeling
Trondheim Økonomiske Høgskole

HiST
TRONDHEIM

***Høgskolen i Sør-Trøndelag
Avd. Trondheim Økonomisk Høgskole
Jonsvannsvegen 82
7004 Trondheim***

***Telefon: +47 73 55 99 50
Telefax: +47 73 55 99 51***

HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAG (HiST)	5
AVDELING TRONDHEIM ØKONOMISKE HØGSKOLE (TØH).....	5
STØH - Studentforeningen Trondheim Økonomiske Høgskole	5
STUDIEADMINISTRATIV INFORMASJON	7
Lover og reglementer	7
It's:learning	8
Semesteravgift	9
Studiebevis	10
Studiefinansiering.....	10
Studentutveksling	11
Åpningstider	12
Studentsamskipnaden (SiT).....	13
Boliger	13
Legesenter	13
Helsestasjon for studenter	13
Psykososial helsetjeneste.....	13
Rådgiving	13
Idrett	13
Barnehager	14
Semesteravgiften	14
Lucas senteret	14
JusHjelpe i Midt-Norge	14
PRAKTISKE OPPLYSNINGER	15
Formidling av informasjon.....	15
E-post	15
Grupeerom	15
Bokskap	15
Telefon	15
Parkering	15
EKSAMENSINFORMASJON	16
Evalueringsformer	16
Tidspunkt for evaluering	17
Eksamensoppmelding.....	17
Trekke fra eksamen	17
Eksamensrettigheter	18
Særordninger til eksamen.....	18
Sensur	18
Begrunnelse og klage på eksamensresultat	19
Fusk	19
STUDIEPROGRESJON	21
Godkjenning av eksamen fra andre høyskoler/universitet	21
Vitnemål	21
Studiekvalitet.....	22
BACHELOR I ØKONOMI OG ADMINISTRASJON	24
OVERSIKT OVER VALGFAG Bachelorstudiene 2007-08	25
PROGRAMOMRÅDE - BEDRIFTSØKONOMISK ANALYSE	27
PROGRAMOMRÅDE – MARKEDSFØRING	28
PROGRAMOMRÅDE - ORGANISASJON OG LEDELSE	29
PROGRAMOMRÅDE – SAMFUNNSØKONOMI.....	29

PROGRAMOMRÅDE - SPORT MANAGEMENT	30
BACHELORSTUDIET I REVISJON	31
EMNEBESKRIVELSER - Bachelorstudiene	32
ANVENDT MIKROØKONOMI	34
ANVENDT STATISTIKK	34
BEDRIFTSØKONOMI MED DRIFTSREGNSKAP	35
BESLUTNINGSTEORI	37
BUSINESS AND MANAGEMENT ENGLISH	38
BUSINESS RELATIONSHIPS	38
CORPORATE FINANCE	39
ENDRINGSLEDELSE	40
ETIKK	41
FINANSIELLE EMNER	43
FINANSREGNSKAP	44
FORBRUKERATFERD	45
FORETAKSFINANS	46
FORETAKSSTRATEGI	47
IDRETT OG ØKONOMI	47
IDRETTSØKONOMI	49
INNFØRING I ØKONOMISTYRING	49
INNOVASJON OG TEKNOLOGILEDELSE	50
INTEGRERT BUDSJETTERING OG ØKONOMISK STYRING	51
INTERNATIONAL BUSINESS	53
INTRODUCTORY MANAGEMENT SCIENCE	54
LEADERSHIP, COMMUNICATION AND COOPERATION	54
LEDELSE OG ARBEIDSLIV	56
LOGISTIKK	57
MAKROØKONOMI	58
MARKEDSFØRING - GRUNNKURS	59
MARKEDSKOMMUNIKASJON	60
MATEMATIKK	61
MIKROØKONOMI	62
MODERNISERING AV OFFENTLIG SEKTOR	62
NEGOTIATIONS	63
ORGANISASJON OG LEDELSE I	64
ORGANISASJON OG LEDELSE II	65
PENGER, KREDITT OG VALUTA	66
PERSONALLEDELSE	67
PERSONLIG ØKONOMI	68
PRAKTISK ORGANISASJONSKUNNSKAP FOR STUDENTTILLITSVALGTE	69
PROSJEKTSTYRING	70
REGNSKAP OG BUDSJETTERING I OFFENTLIG SEKTOR	71
REGNSKAPSORGANISASJON	72
RETTSLÆRE	73
RETTSLÆRE REVISJON	74
REVISJON	75
SAMFUNNSVITENSKAPELIG METODE	76
SAMFUNNSVITENSKAPELIG METODE FOR REVISORER	77
SKATTERETT	78
SKATTERETT REVISJON	79

SPORT BUSINESS AND ECONOMICS	81
SPORTS MARKETING	82
STATISTIKK - GRUNNKURS.....	83
VIRKSOMHETSSTYRING (CORPORATE GOVERNANCE)	84
WELFARE ECONOMICS	85
ÅRSREGNSKAP I.....	86
ÅRSREGNSKAP II	87
ÅRSREGNSKAP - REVISJON.....	88
MASTERSTUDIET I ØKONOMI OG ADMINISTRASJON	90
EMNEBEKRIVELSER – Masterstudiet.....	92
BEDRIFTSØKONOMIENS TEORETISKE FUNDAMENT	92
BESLUTNINGSANALYSE OG SELSKAPSFINANSIERING.....	94
DYNAMISK OG BALANSERT MÅLSTYRING.....	95
ENDRINGSPROSESSER I KOMPLEKSE ORGANISASJONER	97
FINANSIELLE INSTRUMENTER	98
FORBRUKERFORSTÅELSE	99
INDUSTRIELL ORGANISASJON OG STRATEGI.....	100
INDUSTRIELL MARKEDSFØRING	101
KAPITALMARKEDER OG USIKKERHET	102
KUNNSKAPSLEDELSE.....	103
KVANTITATIV OG KVALITATIV METODE.....	104
LEDELSE OG LEDELSESTEORIER	108
LOGISTIKKLEDELSE	109
MARKEDSFØRINGSKANALER	110
MERKEVARELEDELSE.....	112
MULTIVARIATE STATISTISKE ANALYSER VED BRUK AV LISREL.....	114
ORGANISASJON OG LEDELSE.....	116
RISIKOSTYRING	118
STRATEGI.....	119
VERDSETTELSE OG LØNNSOMHETSMÅLINGER	120
ØKONOMISTYRING	121
STØRRE SKRIFTLIGE ARBEIDER.....	124
SEMESTEROPPGAVE	124
BACHELOROPPGAVE	125
MASTERAHVANDLING	126
EKSAMENSPLAN - Bachelorstudiene.....	127
Bachelorstudiene VÅR2008.....	128
EKSAMENSPLAN – Master (MSc) og deltid	129
LOVER OG FORSKRIFTER	130
UTDRAG FRA LOV 12. MAI 1995 NR. 22 OM UNIVERSITETER OG HØGSKOLER.....	130
FORSKRIFT OM EKSAMEN VED HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAG.....	139
REGLEMENT FOR KANDIDATER SOM SKAL AVLEGGE EKSAMEN VED HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAG.....	149
NÆRMERE REGLER FOR VURDERING VED TØH	153
REGLER FOR BRUK AV KALKULATOR UNDER EKSAMEN	155

HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAG (HiST)

HiST fikk sin nåværende struktur 1. august 1994 og består av sju avdelinger. Avdeling Trondheim Økonomiske Høgskole inngår som en av disse sju avdelingene.

AVDELING TRONDHEIM ØKONOMISKE HØGSKOLE (TØH)

Avdeling TØH ble opprinnelig etablert i 1967. Avdelingen representerer den eldste av de gamle regionale høgskolene med studietilbud innen økonomi og administrasjon. Vi har i dag 900 heltidsstudenter ved avdelingen, samt deltakere på kveldskurs og eksternfinansiert virksomhet.

Avdelingen tilbyr undervisning på et høyt faglig nivå. Det legges vekt på omfattende teoretisk skolering, ofte i kombinasjon med praktisk problemløsning gjennom gruppearbeid og prosjektoppgaver. Vi forsøker også å utvikle studentenes personlige egenskaper, slik at de er best mulig rustet til arbeidslivet.

TØH har en stabil og godt kvalifisert faglig stab som kontinuerlig arbeider med å videreutvikle høgskolens faglige og pedagogiske tilbud. Det vitenskapelige personalet henter også inspirasjon og ideer til nye fag gjennom forsknings- og undervisningssamarbeid med andre norske og utenlandske høgskoler og universitet. Dette kommer studentene til gode bl.a. gjennom produksjon av lærebøker, kompendier og annet undervisningsmaterieell.

Uteksaminerte kandidater fra vår avdeling er kvalifisert til stillinger i det private næringsliv og i offentlig forvaltning. Normalt finnes arbeidsoppgavene innenfor felt som salg og markedsføring, økonomistyring, samfunnsøkonomi, regnskap/revisjon, organisasjon og personaladministrasjon.

STØH - Studentforeningen Trondheim Økonomiske Høgskole

Studentforeningen ved TØH er en av Trondheims mest aktive studentforeninger. Omtrent en fjerdedel av studentene engasjerer seg og jobber aktivt for å skape et best mulig faglig og sosialt miljø på skolen. STØH er ledet av et styre på sju personer som står for den daglige driften, og under styret er det mange utvalg med et bredt tilbud av ulike aktiviteter.

STØH ønsker å engasjere flest mulig studenter og arrangerer derfor årlig en lang rekke varierte aktiviteter og arrangementer. Om det er aksjer, fest, ski eller sport som er din hovedinteresse, så har vi et tilbud til deg.

Alt som skjer på skolen kan du lese om i studentforeningens egen avis, Tøhsa. Den dokumenterer alt som skjer av arrangementer på TØH, om det er skitur til Åre, Vinterkonferanse eller noen av de mange festene.

Med jevne mellomrom avholdes det bedriftspresentasjoner og diverse seminarer. Her har skolens studenter en unik mulighet til å skaffe seg nye kontakter og verdifull kunnskap. Deltar du på aksjeseminar eller børskurs, får du en grei innføring i aksjemarkedet og gode tips om investeringer. Dersom man ønsker å koble litt av i læringsprosessen, kan det gjøres med litt fysisk aktivitet. STØH har blant annet egne fotball- og håndball lag som trener et par ganger i uka.

Det levende studentmiljøet som er på TØH hadde ikke eksistert uten engasjerte og motiverte studenter. Men studentene engasjerer seg heller ikke dersom de ikke får noe igjen for det.

Som aktiv i STØH får du mange nye venner og skaper mange nye relasjoner, som vil være nyttige i framtiden. Du får førstehåndskunnskap om hvordan en organisasjon fungerer i praksis og muligheten til å være med å sette dagsorden og påvirke din egen studiehverdag.

Som ny student på TØH vil du bli godt kjent med studentforeningens aktiviteter og tilbud allerede de første ukene. Da arrangeres det fadderuke som skal gjøre det lettere for nye studenter å bli kjent både med hverandre, og med det faglige og sosiale tilbudet på skolen. Du vil da stifte bekjentskap med blant annet skolens eget utested, den legendariske Tøhna, få være med på rebusløp rundt i Trondheim, og du har en egen fadder som vil kunne svare på alle mulige spørsmål du måtte ha om skole, fag og andre praktiske ting.

Ønsker du mer informasjon, kan du finne det på www.hist.no/toh/stoh

Velkommen skal du være!

Fadderuken Quak!

Quak! er en frivillig organisasjon som lager verdens beste førsteinntrykk og den beste fadderuken. Quak! 2007 vil sette sitt preg på byen fra 16.august til 31.august 2007.

Etterhvert har Quak!-navnet også etablert seg som et velkjent varemerke i og utenfor Trondheim. Fadderuken har blitt representert utenbys ved flere anledninger og vi er stolte av at vi blir lagt merke til også utenfor andedammen. Målet med fadderuken er å være et best mulig mottaksapparat for de nye studentene slik at de skal finne seg til rette i en ny by. Vi har et stort fokus på avdelingsvise arrangement, noe som vil si at vi fokuserer på rask dannelselse av sosiale relasjoner ved de ulike avdelingene som representeres under fadderuken.

For å få endene til å møtes, har vi et omfattende og variert program som forhåpentligvis dekker alle nye studentgrupper. Vi har barnas aktivitetsdag, en "Gubben og gamla" kveld for de voksne studentene, stand-up, paintball, go-cart, bowling, kino, speed-dating, grilling med mer. Programmet kan du også lese i Quak!snakk, som du skal ha mottatt i løpet av sommerferien. For nærmere informasjon kan du også se hjemmesiden vår, www.quak.no, der du vil finne et mer detaljert, dag-til-dag program.

Quak! er ingenting uten dyktige, engasjerte og topp motiverte studenter, som vil jobbe sammen for å lage en fadderuke folk vil minnes. Det å jobbe for en frivillig organisasjon som Quak!, gir deg ikke bare minner for livet og erfaring med organisasjonsarbeid, men det gir deg også venner for livet. Derfor trenger vi deg! Hvis du kunne tenke deg å bli en del av neste års Quak!styre, ber vi deg ta kontakt med sjef@quak.no, så snart som mulig. Vi oppfordrer alle til å søke styret, eller som fadderansvarlig, hovedfadder eller fadder neste år. Du får garantert en opplevelse du sent vil glemme. Søk Quak!2008! Nærmere info om dette kommer på våre hjemmesider og på din skole.

Har du andre spørsmål, er det mulig å rette dem til de fadderansvarlige ved din avdeling.

Kontaktinformasjon: www.quak.no

STUDIEADMINISTRATIV INFORMASJON

Lover og reglementer

Endringer i Universitets- og høyskoleloven har berørt alle høyskoler og universiteter. Lover og reglementer er lagt inn på høyskolens hjemmesider, www.hist.no. Studenter er forpliktet til å sette seg inn i lover og reglementer som gjelder for studiene.

StudentWeb

Avdelingens studenter skal bruke StudentWeb. Dette er en webløsning hvor studentene finner betalingsinformasjon for semesteravgiften, oppdaterer og bekrefter utdanningsplanen, og foretar oppmelding og avmelding til eksamen, samt registrerer og oppdaterer hjemsteds- og semesteradresser. På StudentWeb får du som student oversikt over eksamener som er avlagt og du kan skrive ut uoffisielle karakterutskrifter. I tillegg finner du dato for hver eksamen du er oppmeldt til og oversikt over hvor du skal sitte på eksamen. Mer informasjon finner du på våre nettsider.

Betalt semesteravgift er en forutsetning for å kunne bruke StudentWeb fullt ut. For å få tilgang til StudentWeb, må du ha en PINkode. Alle nye studenter vil få tilsendt brev med opplysninger om PINkode før studiestart. Dersom du har glemt eller mistet PINkoden kan du få den tilsendt pr epost, ved å logge deg inn på StudentWeb med fødselsnummer og klikke på "send PINkode". Denne sendes til din student-epostadresse.

Det er laget en egen side med orientering om og brukerdokumentasjon for studenter. På denne siden finner du også linken for å logge deg på studentweb: <http://www.hist.no/studentweb/>
Dersom man har problemer, kan disse rettes til: studwebhjelp@hist.no

Utdanningsplan

Som del av kvalitetsreformen, skal alle studenter, som er tatt opp til studieprogram på minst ett års varighet, ha en individuell utdanningsplan, jf § 4-2 i Lov om universiteter og høyskoler.

Utdanningsplanen skal bekreftes av studentene selv via StudentWeb hvert semester. Alle studenter skal få tilgang til en standard utdanningsplan (normalt studieforløp) for det studiet de har startet på. I tillegg må det velges valgfag og spesialiseringsretning. Denne avtalen kan så eventuelt endres etter behov, dvs. individuell tilpassing av utdanningsplanen. Som student **må du** bekrefte din individuelle utdanningsplan hvert semester.

På informasjonssiden for StudentWeb vil du finne nærmere informasjon, slik som en beskrivelse av den prosedyren du må følge for å gjennomføre bekreftelsen og opplysninger om hvem som kan hjelpe deg dersom du får problemer med bekreftelsen.

Det er helt avgjørende for å kunne fortsette studiene at du bekrefter din utdanningsplan innen de frister som er satt. Dersom du ikke bekrefter, vil du ikke bli registrert som student. Dermed vil du heller ikke kunne framstille deg til eksamen, gjennomføre praksis eller andre utdanningsaktiviteter.

Utdanningsplanen er todelt:

➤ En generell informativ del som er felles for alle studenter ved den enkelte institusjon. Denne skal informere studentene om lover og forskrifter i forbindelse med studier, eksamen, oppflytting til høyere årskurs osv. I tillegg skal studentene her få informasjon om for eksempel studentsosiale forhold. Dette gis i form av henvisning til websider.

➤ En spesifikk faglig del med den enkelte students plan. Den spesifikke planen vil, i Hovedsak, være sammenfallende med studieprogrammets plan. Denne skal vise fagkombinasjonene studenter på de enkelte studiene skal ta og hvordan framdriften i studiet er i forhold til normert studieplan. Det skal være mulig, i henhold til retningslinjer, å gjøre endringer i den spesifikke delen av utdanningsplanen.

Alle studenter ved HiST, avdeling TØH skal melde seg til opp eksamen/sluttevaluering i alle emner ved hjelp av StudentWeb. Med oppmelding i alle emner menes det emner en skal ta eksamen i, prosjektoppgave eller semester/bachelor eller masteroppgave og alle emner som evalueres med bestått/ ikke bestått.

It's:learning

HiST, avd. Trondheim Økonomiske Høgskole startet høsten 2005 med læringsverktøyet It's:learning. Alle skolens studenter og forelesere bruker dette systemet i det daglige læringsarbeidet. Det betyr at både forelesere og studenter må tilpasse seg dette. It's:learning er et nettbasert lærings- og kommunikasjonsverktøy, hvor den enkelte foreleser og student har sitt eget arbeidsområde. Den enkelte foreleser kommuniserer med studentene via dette verktøyet, og de kan arbeide sammen om faglige oppgaver som presenteres i It's:learning. Hver bruker får tildelt passord og brukernavn. Passord blir tilsendt den enkelte student over student-e-postadresse ved forespørsel, når studenten har fått generert sitt brukernavn og passord ved HiST. **Dette forutsetter at utdanningsplanen er godkjent og semesteravgift er betalt.**

Studentene får presentert hele eller deler av undervisningsopplegget i emnet via It's:learning. Alle studentenes arbeidsoppgaver, prosjekter, tillegglitteratur m.m. kan være tilgjengelig for studenter overalt der det er tilgang til internett. Det er faglærer som legger inn undervisningsmaterieell på It's:learning. Alle besvarelser og forelesers kommentarer til disse, karakterer og andre typer evalueringer kan gjøres tilgjengelig for studenten, men bare på den enkelte students eget område. Ingen andre enn foreleser kan komme inn på den enkelte students område dersom han/hun ikke ønsker dette. Dette betyr at studenten kan få undervisningsdokumenter og annet materieell tilgjengelig på It's:learning.

Det er imidlertid viktig å påpeke at den enkelte foreleser har individuell tilpasning i forhold til hvordan han eller hun vil benytte It's:learning i undervisningen. Det er ingen standardmal for hvordan verktøyet benyttes i praksis.

Som kommunikasjonsverktøy er It's:learning til god hjelp i læringsarbeidet, blant annet ved at It's:learning har en e-postfunksjon der studentene kan kommunisere med hverandre eller med foreleser.

It's:learning har en kalenderfunksjon, som virker som et planleggingsverktøy for foreleser. Her bekjentgjøres fremdriftsplanene i faget, bl.a. beskjeder, meldinger, huskelapper m.m. kan også legges på It's:learning, slik at studentene raskt blir oppdatert, både fra skolens administrasjon og fra de ulike faglærere.

Det er lagt ut en enkel brukerveiledning for studenter, som du finner på vår hjemmeside <http://www.hist.no/studier/itslearning>, hvor studentene kan få en grunnleggende innføring i hvordan systemet virker.

Har du problemer med noe i forbindelse med It's:learning, etter at du har lest veiledningen, kan du sende en e-mail til itl-hjelp@hist.no.

Semesteravgift

Som student ved høghskolen må du betale de avgiftene som er fastsatt for den utdanningen du skal gå på. Disse avgiftene består bl.a. av semesteravgiften, som dekker pliktig medlemskap i Studentsamskipnaden i Trondheim og avgift til Kopinor for bruk av rettighetsbelagt læremateriell. Det er også noen avgifter som er knyttet direkte til den utdanningen du går på.

Opplysninger om hvilke avgifter du skal betale, og hvilken betalingsinformasjon som gjelder, finner du på StudentWeb. Du må selv hente ut denne informasjonen, fordi høghskolen ikke lenger sender ut bankgiro for semesteravgift. Selve betalingen kan du gjøre på den måten du selv foretrekker (Nettbank, brevgirol eller andre måter). Det er særlig viktig at du benytter KID-koden når du utfører betalingen.

Vær oppmerksom på at fra du betaler vil det ta inntil 1 uke til disse opplysningene er registrert i våre systemer. Betalingsfristen er:

20. august for høstsemesteret

20. januar for vårsemesteret.

For din egen del, bør du betale i god tid før semesterstart, slik at du kan fullføre semesterregistreringen og få tilgang til aktuelle læringsressurser.

Studieavgiften for studieåret 2007/2008 er fastsatt til kr.1393,- (med forbehold om endring i Kopinors avgift). Innbetalingen skjer hvert semester. Ved innbetaling av studieavgiften vil alle studenter bli medlem i Studentsamskipnaden og studentforeningen STØH.

Av den obligatoriske studieavgiften, går kr. 840,- direkte til Studentsamskipnaden. Studentsamskipnaden er en lovfestet organisasjon, som har til oppgave å ivareta studentenes velferdsbehov på studiestedet. Som registrert student ved Høghskolen i Sør-Trøndelag, avdeling TØH, blir du automatisk tilknyttet Studentsamskipnaden i Trondheim (SiT). Se www.sit.no for nærmere informasjon.

Kr. 273,- av studieavgiften går til KOPINOR. Denne avgiften vil sannsynligvis bli justert for studieåret 2007/08. Forvaltningsorganisasjoner på opphavsrettens område opprettes der det er umulig eller uhensiktsmessig for den enkelte rettighetshaver å forvalte rettighetene selv. Fotokopiering o.l. til bruk innen utdanning, internt i virksomheter osv. er et slikt område. Den sentrale oppgaven for Kopinor er å kreve inn rettmessig betaling for kopiering og bruk av åndsverk. Mer informasjon finner du på: www.kopinor.no

Kr. 40,- går til SAIH (Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond). Dette beløpet kan refunderes ved å sende inn anmodning om dette på egen blankett. Blanketten kan hentes i administrasjonen. Mer informasjon om SAIH og hjelpeprosjektene finner du på: www.solidaritetshuset.org/saih

Kr. 240,- av studieavgiften går til STØH, som er studentforeningen ved avdelingen. Informasjon om hvilke aktiviteter de tilbyr finner du på: www.hist.no/toh/stoh

Adresser

Studentene er selv ansvarlige for at avdelingen har rette hjemsteds- og semesteradresser. Adressene ajourføres via StudentWeb. Skriftlig informasjon til studentene i løpet av studieåret vil bli sendt til semesteradresse. Om sommeren vil all informasjon fra avdelingen bli sendt til hjemstedsadresse. Feil adresse kan føre til at viktig informasjon fra avdelingen ikke når studenten i tide.

Studiebevis

Studenter som er tatt opp ved TØH får utstedt studiebevis i administrasjonen ved begynnelsen av studieåret. Studenter må forevise gyldig kvittering for betalt semesteravgift for å få ut studiebeviset. Semesterkort utleveres mot gyldig kvittering for betalt semesteravgift. Studiebeviset brukes sammen med semesterkortet som legitimasjon ved eksamen. I tillegg brukes studiebeviset som utskriftskort/kopieringskort, som lånekort på biblioteket, samt at det gir rabatt på reiser o.l. Nærmere informasjon om tidspunkt for fotografering, utstedelse av studiebevis og annen nødvendig informasjon, oppgis ved studiestart.

Studiebeviset fungerer også som adgangskort. Studentene må bruke dette kortet/beviset for å komme inn i skolens lokaler etter ordinær åpningstid (se avsnitt om åpningstider). Studiebeviset er personlig og må ikke overdras/utlånes til andre. Det er ikke tillatt å slippe inn personer uten bevis. Studiebeviset SKAL bæres synlig til enhver tid.

Tapt studiebevis MÅ meldes til avdelingens administrasjon innen første virkedag, og en vil da kunne bestille nytt. Ved tap av bevis er prisen for et nytt studiebevis kr. 100,-. Studenter som ikke melder om tapt bevis, mister retten til å kjøpe nytt studiebevis.

Misbruk av studiebevis (f.eks. det å låne bort kortet eller slippe inn personer uten tilknytning til avdelingen) medfører tap av retten til å ha dette. Studenter som utløser alarm p.g.a. misbruk av bevis, må selv dekke utgiftene ved dette.

Studiefinansiering

Man søker stipend og lån over Internett på <http://www.lanekassen.no/>. Dette gjelder også fjernundervisningsstudenter. Nettsøknader går direkte til Lånekassen.

Så snart du har fått studieplass, kan du søke om stipend og lån.

Frist for å levere søknad om stipend og lån for høsten/hele studieåret er **15.november**, og for søknad som gjelder kun vårsemesteret er fristen **15. mars**.

Unntak:

For kurs i høstsemesteret, som starter 1. oktober eller senere høsten 2007, er fristen 15. mars 2008, forutsatt at ikke kurset er fullført før denne datoen.

Søknad til kurs i vårsemesteret, som starter 1. mars 2008 eller senere, må være kommet inn til Lånekassen før undervisningsåret/kurset er avsluttet.

Søknad om **sykestipend** må være mottatt hos Lånekassen senest seks måneder etter at det aktuelle kurset/skoleåret er avsluttet.

Søknad om **fødselsstipend** og dokumentasjon på fødselen må være innkommet senest tolv måneder etter fødselen.

Lånekassen sender gjeldsbrevet direkte til studenten, som undertegner gjeldsbrevet og sender det i retur til Lånekassen. Velger du å motta gjeldsbrevet elektronisk, må du ha et smartkort og en kortleser. Dette kan du kjøpe hos Norsk Tipping.

Lånekassen gjør tre kontroller før pengene settes på konto:

1. Sjekker at studenten har signert det originale gjeldsbrevet, enten på papir eller elektronisk.
2. Sjekker med lærestedet at studenten er tatt opp og har rett til å gå opp til eksamen det aktuelle semesteret.
3. Sjekker at studenten selv eier bankkontoen.

Alle studenter vil få stipend og lån fra Statens Lånekasse utbetalt månedlig ved overføring til bankkonto.

Omgjøring av lån til stipend

Når Lånekassen har mottatt eksamensdata fra Høgskolen, som viser at studiepoeng er bestått, vil du få tilsendt brev som viser at lån er omgjort til stipend og opplysninger om hvilke emner som ligger til grunn for omgjøringen. Dette brevet vil du motta ca. 4-5 måneder etter at semesteret er avsluttet.

Omgjøring for våren skjer i løpet av **oktober** måned.

Omgjøring for høsten skjer i løpet av **mars** måned.

Dersom du tar om igjen en eksamen som ikke er bestått tidligere, vil du få omgjort lån til stipend når Høgskolen har rapportert dette til Lånekassen.

OBS. Det er kun søkere som er borteboere som får omgjøring av lån til stipend ved bestått eksamen.

For mer informasjon, se <http://www.lanekassen.no/>

Læringsmiljøutvalget (LMU)

I følge Lov om universiteter og høgskoler, § 44, har høgskolestyret ansvar for at Høgskolens læringsmiljø er forsvarlig når det gjelder studentenes helse, sikkerhet og velferd. Læringsmiljøutvalget (LMU) skal bidra til at bestemmelsene blir gjennomført. Det er sammensatt av både studenter og ansatte.

LMU arbeider både med fysiske og psykiske arbeidsmiljø, i tillegg til velferdsmessige forhold. Har du noe på hjertet i denne sammenheng? Er det noe du er lite tilfreds med? Er det noe du synes fungerer bra? Da vil vi gjerne høre fra deg.

Studentutveksling

HiST ønsker å legge til rette for at våre studenter skal kunne ta et utvekslingsopphold i utlandet. Ved å ta et studieopphold i utlandet, vil du skaffe deg verdifull faglig og personlig kompetanse på en rekke områder. Alle studenter som ønsker det skal ha muligheten til å ta ett eller to semester av sin påbegynte utdanning utenlands. Studiet vil da inngå som en integrert del av den graden du tar ved HiST, uten tap av studietid. Studenter som tar et studieopphold i regi av de europeiske utvekslingsprogrammene Nordplus, Erasmus og Leonardo da Vinci får et ekstra stipend, i tillegg til støtten fra Lånekassen. I enkelte tilfeller kan man også få støtte til språkkurs i forkant av studieoppholdet. Vi har også samarbeidsavtaler med læresteder utenfor Europa, så valgmulighetene er store.

Avdelingen har avtaler med flere utenlandske læresteder, hvor vi administrerer søknadsprosedyren. Grunnleggende forutsetninger for å få godkjent et utenlandsopphold er at du har en tilfredsstillende faglig progresjon og har tilstrekkelige språkkunnskaper for å kunne studere i det aktuelle landet. Utenlandsoppholdet legges til andre studieår for bachelorstudentene.

Det vil bli holdt informasjonsmøter for bachelorstudentene i begynnelsen av hvert semester med presentasjoner av de ulike tilbudene. Søknadsfristene er 15. februar for høstsemesteret og 15. september for vårsemesteret. For nærmere informasjon: www.hist.no/toh, og klikk på Internasjonalisering.

I det tredje semesteret på masterstudiet kan studentene ta et studieopphold ved et utenlandsk universitet, eller de kan velge godkjente fag fra NTNU eller ved HiST. Studiet kan i sin helhet gjennomføres i Trondheim, men vi legger opp til at det tredje semesteret kan tas i utlandet. Orientering om dette vil bli gitt i løpet av høsten.

Åpningstider

Ordinær åpningstid for huset (gjelder ikke datarommet):

kl. 07.00 - 18.00	mandag - torsdag
kl. 07.00 - 15.00	fredag

For studenter med adgangskort/bevis:

kl. 07.00 - 22.00	alle dager (lørdag og søndag inkl.)
kl. 07.00 - 23.00	alle dager i november og april og under eksamensperioden i desember og mai

f.o.m. 23.12.07 t.o.m. 02.01.08	STENGT
f.o.m. 19.03.08 t.o.m. 24.03.08	Åpent fra 07.00 – 23.00 med adgangskort/studentbevis
1. og 12. mai 2008:	Åpent fra 07.00 - 23.00 med adgangskort/studentbevis.

NB! Det tas forbehold om endringer.

I ferier rundt jul, påske og om sommeren er det reduserte muligheter til å benytte seg av alle skolens lokaler. Datarommet er stengt i sommerferien, dvs. stengt etter siste eksamen i juni og frem til semesterstart i august.

Administrasjonen

Ekspedisjonstid:

Mandag - fredag i tidsrommet 09.00 - 15.00.
Studieveiledning: tirsdag, onsdag og torsdag

Biblioteket

Biblioteket kan tilby et bredt spekter av nettbaserte tjenester samt en boksamling på ca 20 000 titler innen fagområdet økonomi og ledelse. Tidsskriftsamlingen består av over 7000 titler og

finnes tilgjengelig i elektronisk form. 150 av de viktigste fagtidsskriftene er beholdt i papirformat, som et supplement. Alle pensumbøker kan lånes på daglån. Biblioteket har også en samling av bachelor- og masteroppgaver tilgjengelig fra tidligere år, samt TØHs egne skriftserier - TØH-serien og TØH-notat.

Biblioteket har en rekke databaser tilgjengelig for søking etter informasjon og litteratur. Bibliotekets ansatte gir veiledning i informasjonssøk og er behjelpelige med å skaffe litteratur til studentoppgaver på alle nivå. Litteratur som ikke finnes ved biblioteket, kan bestilles inn fra andre bibliotek.

Studiebeviset benyttes som lånekort, eget låntakernummer er påført på baksiden. TØH-biblioteket er også bibliotek for BI-studentene i Trondheim.

Bibliotekets hjemmeside finner du på www.hist.no/toh/bibliotek
Her finner du også åpningstider m.m.

Studentsamskipnaden (SiT)

SiT driver blant annet studentboliger, kafeer, bokhandler (Tapir Fagbokhandel og gnist.no), idrettssentre, legesenter, psykososial helsetjeneste, helsestasjon for studenter, kurs- og rådgivingstjeneste og barnehager for studentene i Trondheim. SiT har en refusjonsordning for studenter med store utgifter til lege, tannlege og lignende.

Boliger

SiT Bolig tilbyr studentboliger tilpasset de flestes behov. I tillegg tilbys gratis formidling av private boliger til studenter. For å søke på studentbolig hos SiT, går du inn på **www.sit.no**.

Kafeer

De ulike kafeene tilbyr litt forskjellig utvalg, men SiT Kafe har noe for de aller fleste – og savner du noe er vi glade for tilbakemeldinger. Den enkelte kafés tilbud og åpningstider vil du finne på **www.sit.no**

Legesenter

Legene på Gløshaugen legesenter har mange studenter på sine lister og har derfor opparbeidet seg spesiell kunnskap om studenthelse. Legesenteret skal ta imot deg som pasient hvis du står i en situasjon hvor det er avgjørende å få legetime i forhold til studiene (eks. hvis du er syk på eksamensdagen). Som student anbefales du ellers å skaffe deg fastlege i Trondheim.

Helsestasjon for studenter

På helsestasjonen får du veiledning om prevensjon, veiledning og testing av kjønnssykdommer, veiledning og undersøkelse ved spørsmål om abort, samtale om samliv og seksualitet, resepter på prevensjonsmidler og gratis kondomer. Informasjon om åpningstider og hvor helsestasjonen er finner du på www.sit.no

Psykososial helsetjeneste

Psykososial helsetjeneste er et supplement til det offentliges tilbud. Målet er å hjelpe studenter som har problemer så raskt som mulig. Når du tar kontakt, skal du få en time for å vurdere dine behov i løpet av 2 uker.

Rådgiving

Alle kurs og gruppetilbudene i SiT Råd skal bidra til at studentene opplever økt mestring i studentlivet. Mer informasjon om SiT Råd og temavalg for kurs og grupper finner du på www.sit.no

Idrett

SiT Idrett administrerer og driver et utstrakt mosjonstilbud (aerobic, styrkeveiledning etc) for studentene på idrettsbygget Gløshaugen og Dragvoll idrettssenter. Åpningstider og priser finner du på www.sit.no

Barnehager

Dersom du har barn i våre barnehager, tilbyr vi deg eksamensgaranti. Det betyr at vi sørger for tilsyn med syke barn i eksamensperioden. I tillegg har vi et barnehagetilbud knyttet til enkelte kvelder og lørdager. Mer informasjon om våre barnehager finner du på www.sit.no

Semesteravgiften

Alle studenter *må* betale semesteravgift for å få avlegge eksamen. Denne blir blant annet brukt som tilskudd til studentenes lag og foreninger. Semesteravgiften er i studieåret 2007/2008 på 420 kroner pr semester.

Mer om SiTs tjenester finner du på www.sit.no

Lucas senteret

Er du student ved HiST med behov for særskilt tilrettelegging?

LUCAS-senteret er et samarbeidsprosjekt med NTNU, HiST, Gjensidige og Studentsamskipnaden som medeiere. HiST tilbyr råd- og veiledningshjelp til studenter med særskilte behov. I tillegg tilbyr senteret jobbsøkerkurs, eksamensmestringskurs og kurs i datatekniske hjelpeprogram for samtlige studenter.

Kontaktinformasjon:

Hege Nordhuus Moe
LUCAS
Singsakerbakken 2e
Telefon: 73551432 / 95293077

JusHjelpe i Midt-Norge

JusHjelpe i Midt-Norge er drevet av jusstudenter og bistår med gratis juridisk rådgivning til studenter og andre innbyggere i Midt-Norge. Vi tar alle typer saker unntatt skatterett og strafferett.

JusHjelpe i Midt-Norge tar imot nye saker hver onsdag og torsdag kl. 1400-1800.

Kontaktinformasjon:

Adresse: Sverresgate 12
Telefon nr.: 73 51 52 50.
Faks nr: 73 52 72 80
E-post: jushjelpe@jushjelpe.no
<http://www.jushjelpe.no>

PRAKTISKE OPPLYSNINGER

Formidling av informasjon

All informasjon formidles gjennom studentenes e-post, It's:learning, via oppslag på tavlene i underetasjen og ved inngangsdøra, på studentportalen (innlogging på www.hist.no) eller på monitorene i 1.-, 2.- og underetasjen. Informasjonen kan være om bl.a. endringer i forelesningsplan, eksamensavvikling og lignende. Studentene må selv holde seg orientert med hensyn til oppslagene.

All informasjon som henges opp utenfor tavlene uten tillatelse fra administrasjonen, blir fjernet. Studentforeningen disponerer fire store tavler. Studenter som ønsker oppslag av egen informasjon, må ta kontakt med Studentforeningen.

E-post

Ved studiestart vil du få utdelt en e-postadresse ved HiST. Avdelingen vil kun bruke denne adressen til å sende deg ulik informasjon gjennom hele studietiden din ved HiST. Se også informasjon om It's:Learning på side 3.

Grupeerom

Grupeerom kan ikke reserveres av studenter. Det er kun administrasjonen og fagpersonalet som kan reservere disse i undervisningssammenheng. Skal grupperom benyttes, må det være av minst tre personer. All lesing henvises til vår lesesal. Grupeerommet kan kun forlates en halv time i forbindelse med lunsj.

Bokskap

Det er anledning til å leie bokskap. Leien er satt til kr. 100,- pr. studieår. Studentene må selv skaffe seg hengelås. Det vil bli foretatt jevnlig kontroll av bokskapene. Studenter som bruker skap, uten først å ha inngått leiekontrakt med avdelingen mister retten til å leie skap, og låsen vil bli klippet av vaktmester. Leieforholdet vil opphøre ved semesterslutt dersom administrasjonen ikke blir varslet skriftlig våren 2008 om videreføring av leieforholdet. Ved videreføring for leie av bokskap, må innbetalingen av leien for neste studieår betales før semesterslutt i midten av juni. Administrasjonen vil merke skapet slik at låsen på skapet ikke vil bli klippet av vaktmester.

Søknadsskjema for leie av bokskap fås ved henvendelse til administrasjonen i 3. etg.

Telefon

Utenforstående som skal ringe til studenter ved skolen i arbeidstiden, må ringe Studentforeningen på tlf. 73 94 39 54. Studentforeningen vil da kontakte studenten, enten direkte eller ved oppslag på informasjonstavlen i underetasjen under "telefonbeskjed" eller på oppslagstavle ved inngangen til datarommet i 2. etasje. Skolens administrasjon formidler kun nødtelefoner til studentene.

Parkering

Parkeringsmulighetene er begrenset ved avdelingen. Parkering er tillatt kun mot parkeringsbevis på oppmerkede og anviste plasser reservert for studenter. Det utstedes langt flere parkeringsbevis enn det antall plasser som er tilgjengelig for studenter. Det betyr at parkeringsbevis ikke gir rett til parkeringsplass, men kun mulighet til å gjøre bruk av parkeringsplass hvis slike plasser er ledige. **NB!** Parkering på plasser som ikke er reservert for studenter eller som ikke har parkeringsbevis, medfører bot og evt. borttauing for bileiers regning!

Parkeringsbevis selges og administreres av studentforeningen STØH. Salget vil foregå fra STØHs kontorer i 2. etasje.

”Skikk og bruk”

Avdelingens kantine skal benyttes når mat og drikke inntas. Det er ikke tillatt å spise og drikke i verken undervisningsrom, grupperom, lesesalen, datasalen eller i biblioteket. Kopper og kar må ikke tas med ut fra kantina. Det er ikke tillatt å flytte om på den møblering som er i rommene. Vi oppfordrer ellers til vanlig skikk og bruk.

EKSAMENSINFORMASJON

Som student må du sette deg inn i lover og regler som gjelder for eksamenskandidater. På høyskolens og avdelingens web-sider er alle gjeldende reglement tilgjengelig, bl.a. følgende som gjelder forhold under eksamen:

- Lov om universiteter og høyskoler.
- Forskrift om eksamen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.
- Reglement for kandidater som skal avlegge eksamen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.
- Nærmere regler for evaluering ved TØH
- Regler for bruk av kalkulator under eksamen

Evalueringsformer

Det enkelte emnets evalueringsform kunngjøres i emnebeskrivelsen. Studentene vil bli evaluert på grunnlag av enten en skriftlig eksamen, muntlig eksamen eller en mappe bestående av skriftlige og/eller muntlige prestasjoner.

Mappeevaluering, presisering:

Mappeevaluering betyr at det gis en total karakter på alle bilagene som inngår i mappen. Det kan oppgis en veiledende prosentvis vektning for hvert enkelt bilag, men det er ikke krav om at karakterer på enkeltbilag skal oppgis. Studenten kan få ikke bestått på ett eller flere bilag uten at en får ikke bestått på hele mappen. Dersom studenten stryker på mappen, må alle bilagene i mappen gjøres på nytt ved en ny/utsatt eksamen. Unntaket er dersom det bestemmes at ny/utsatt eksamen skal ha annen form enn avsluttende eksamen. Endret evalueringsform ved ny/utsatt eksamen kunngjøres senest 3 uker etter oppmeldingsfristen.

Klage på mappeevaluering: Da det er gjort en samlet vurdering av bilagene, må det klages på alle bilagene i mappen. Dersom flere studenter har vært sammen om ett eller flere av bilagene, må samtlige være enige i at det klages og samtykke i dette ved å underskrive klagen.

Deleksamen

Deleksamen består av to eller flere eksamensdeler. Karakter kunngjøres i hver del og slås sammen til en endelig karakter i henhold til fagplanen. Hver av delene kan påklages.

Eksamensformer

Skriftlig eksamen kan gis i form av individuell eksamen, hjemmeeksamen i gruppe eller individuelt, eller som et skriftlig arbeid gjort i gruppe eller individuelt (eks. paper, bachelor/masteroppgave). Muntlig eksamen gis i form av en individuell eksamen, eller i form av en muntlig presentasjon/besvarelse/samtale gjort i gruppe eller individuelt.

Tidspunkt for evaluering

Det arrangeres avsluttende eksamen ved utgangen av det semester undervisningen i emnet blir avsluttet. Eksamen avvikles normalt i desember og mai. I tillegg arrangeres det ny/utsatt eksamen i juni og august etter bestemte regler, jfr. eksamensreglementet.

Eksamensoppmelding

Studentene må være tatt opp på det aktuelle studiet/emnet og ha betalt semesteravgift for å kunne melde seg opp til eksamen. For å gå opp til eksamen, må du ha levert og fått godkjent alle eventuelle obligatoriske arbeidskrav i emnet.

Avsluttende eksamen

Studentene må selv melde seg opp til eksamen i de emnene de skal ta eksamen i. Oppmeldingsfristen for avsluttende eksamener er 15. september for høstsemesteret og 15. februar for vårsemesteret. Oppmelding til avsluttende eksamen skjer via StudentWeb.

Ny/utsatt eksamen

Oppmeldingsfristen for ny/utsatt eksamen er 15. februar og 1. juli. Eksamensdatoer vil bli offentliggjort etter oppmeldingsfristen. Oppmelding til ny/utsatt eksamen skjer via StudentWeb. Det gjøres oppmerksom på at kun de studenter som har strøket eller hadde gyldig fravær ved avsluttende eksamen har anledning til å avlegge ny/utsatt eksamen. Jfr. Eksamensforskriften §7

Obligatoriske arbeidskrav - innleveringer/øvinger

Disse må være innlevert og godkjent før en kan fremstille seg til eksamen, jfr Eksamensforskrift §5. Oversikt over hvilke emner som har obligatoriske arbeidskrav, finner du under emnebeskrivelsene til hvert enkelt emne.

Kontroll av oppmelding

Studentene må selv kontrollere at de er oppmeldt til eksamen i de aktuelle emnene. Kontroller at eksamensoppmeldingen er registrert i StudentWeb. Dette gjøres ved å gå inn på eksamensoppmelding under innsyn i StudentWeb.

Privatister

Generell studiekompetanse eller realkompetanse kreves for å få eksamensadgang til emner ved avdelingen. Enkelte emner har tilleggskrav. Det er ikke anledning til å bytte emner etter søknadsfristen.

Som privatist med eksamensadgang er du ikke tatt opp som ordinær student, og har derfor ikke krav på noen av de fordeler ordinær studentstatus gir. Det du har krav på, er å få gå opp til eksamen i emner som kun er listet opp på følgende nettside: www.hist.no/toh – klikk på privatist. Privatister har ikke tilgang til It's:learning.

Privatister må ha fått tildelt eksamensadgang og ha betalt avgift som privatist, jfr. eget reglement. Privatistene kan sjekke via StudentWeb om de er oppmeldt til eksamen og hvor de skal sitte, men har ikke tilgang til å melde seg opp via StudentWeb. Eksamensresultater sjekkes også i StudentWeb. PINkode får du i brev, sammen med svar på opptak som privatist.

Trekk fra eksamen

Dersom en student ønsker å trekke seg fra en eksamen, må det skje senest 2 uker før eksamensdato. Trekk fra ordinær og ny/utsatt eksamen skal gjøres via StudentWeb.

Oppmøte til eksamen

De fleste skriftlige eksamener starter klokken 09.00. Disse vil enten avholdes ved avdelingens lokaler på Moholt, eller i Trondheim Spektrum. Eksamenskandidatene må ha inntatt sine plasser senest 15 minutter før eksamen starter. Dersom en kandidat kommer for sent, må han/hun henvende seg i administrasjonen, evt. ta kontakt med høgskolens representant i Trondheim Spektrum. Ingen kandidater har lov til å forlate eksamenslokalet før klokken 10.00.

Eksamensrettigheter

Studenter kan fremstille seg til samme eksamen tre ganger. I særlige tilfeller kan det etter søknad gjøres unntak for dette.

Særordninger til eksamen

Studenter som av helsemessige årsaker har behov for spesielle ordninger ved den praktiske gjennomføringen av eksamen, må hvert semester innen fristen for eksamensoppmelding, henholdsvis 15. september og 15. februar, søke om dette (1. juli for ny/utsatt eksamen fra vårsemesteret). I tilfeller der behovet for særskilt tilrettelegging oppstår etter oppmeldingsfristen, skal studenten snarest mulig oppsøke administrasjonen. Tidspress kan gjøre at tilretteleggingen ikke kan gjennomføres.

Krav om særordninger ved eksamen skal dokumenteres med legeattest fra inneværende studieår, som normalt skal legges ved søknaden hvert semester. For kroniske lidelser kan det imidlertid etter forespørsel gjøres unntak fra dette. Det er en forutsetning at legeattesten inneholder en konklusjon om hvilke behov studenten har. Konklusjonen skal gjøre det mulig for administrasjonen å bestemme hvilke tiltak som skal iverksettes.

Eksamenspensum

Studiehåndboken inneholder beskrivelse av alle emner ved avdelingen og angir også eksamenspensum. I spesielle situasjoner kan det bli nødvendig med pensumendringer i et emne før neste versjon av studiehåndboken. Av den grunn presiseres det at alle som er oppmeldt til evaluering i et emne, selv er ansvarlige for å holde seg orientert om gjeldende eksamenspensum i emnet. Dette er særlig viktig å passe på for studenter som ikke regelmessig følger undervisningen i emnet.

Sensur

Eksamensresultater kunngjøres via StudentWeb så snart de foreligger.

Kvalitativ beskrivelse av karaktersystemet

Symbol	Betegnelse	Generell, kvalitativ beskrivelse av vurderingskriteriene
A	Fremragende	Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Viser stor grad av selvstendighet.
B	Meget god	Meget god prestasjon som ligger over gjennomsnittet. Viser evne til selvstendighet.
C	God	Gjennomsnittlig prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder.
D	Nokså god	Prestasjon under gjennomsnittet, med en del vesentlige mangler.
E	Tilstrekkelig	Prestasjon som tilfredsstiller minimumskravet, men heller ikke mer.
F	Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstiller minimumskravet

Begrunnelse og klage på eksamensresultat

Studenter ved Høgskolen i Sør-Trøndelag har rett til å kreve begrunnelse for karakter gitt ved eksamen. Man kan også klage på gitt karakter ved eksamen (jf. § 5-3 i Universitets- og høgskoleloven og §15 i forskrift om eksamen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag).

Krav om begrunnelse må framsettes innen 3 uker etter at sensuren er kunngjort på StudentWeb. Ved muntlig eksamen eller bedømmelse av praktiske ferdigheter må krav om begrunnelse fremsettes umiddelbart etter at karakteren er meddelt.

Klage på sensur må framsettes innen 3 uker etter at du har mottatt begrunnelse for karaktersetting eller innen 3 uker etter at eksamensresultatet er kunngjort på StudentWeb. Du har anledning til å anføre begrunnelse for klagen på klageskjemaet, evt. på eget ark.

Besvarelsene sendes ikke til ny sensurering før etter at klagefristen har utløpt. Dette for å påse at alle klager i emnet blir med. Klagebehandlingen kan derfor ta mer enn 2 måneder, spesielt etter eksamen i mai/juni, hvor ferieavvikling, både for høgskolens personale og høgskolens klagesensorer, kan påvirke behandlingstiden.

Vær oppmerksom på at:

Ved klage på karaktersetting på en felles eksamensbesvarelse (gruppe-/prosjekteksamen, hovedprosjekt) der det gis én felles karakter for alle studentene på gruppa, må alle de som er bedømt samlet, samtykke i og skrive under på klagen.

Ønsker du å klage på karakter i et emne som inngår i et allerede utskrevet vitnemål eller karakterutskrift etter fullført utdanning, må dette dokumentet tilbakeleveres til høgskolen før klagen kan tas under behandling. Dersom det framsettes klage over karaktersetting før vitnemålet er utskrevet, holdes vitnemålet tilbake og sendes ikke ut før klagen er ferdig behandlet og ny karakter registrert.

For emner der endelig karakter fastsettes på grunnlag av løpende vurdering eller flere delprøver, vil det fremgå av studiehåndboka/emnebeskrivelsen om klageadgangen gjelder for de enkelte delprøver eller kun på den samlede karakteren for hele emnet.

Ny sensur etter § 5-3 i Universitets- og høgskoleloven kan ikke påklages. Det betyr at ny karakter etter en klage blir gjeldende resultat, selv om karakteren skulle vise seg å bli dårligere enn den opprinnelige.

Fusk

Hva er fusk?

Fusk er å handle i strid med retningslinjene for den enkelte eksamen.

Eksempler på slike tilfeller:

- å benytte eller ha tilgjengelig ulovlige hjelpemidler ved den bestemte eksamen eller prøve
- feilaktig bruk av tillatte hjelpemidler, f. eks. mangelfulle kildehenvisninger
- presentere andres arbeid som sitt eget
- ureglementert samarbeid mellom kandidater eller grupper
- urettmessig å ha skaffet seg adgang til eksamen
- på andre måter handlet slik at det urettmessig kan gi fordeler ved eksamen/prøve.

Reaksjonsformer på fusk

Å fuske til eksamen innebærer et tillitsbrudd overfor høgsolen og er usolidarisk i forhold til medstudentene. Både av hensyn til fremtidige arbeidsgivere, høgsolens omdømme og medstudentene, møtes fusk med sterke reaksjoner. Reaksjonsformer er fastlagt i lov om universiteter- og høyskoler (uhl), kap. 4: *Studentenes rettigheter og plikter*.

Ifølge uhl § 4-7, kan fusk eller forsøk på fusk medføre at eksamen blir annullert. I § 4-8 er det også hjemlet en strengere tilleggsreaksjon, som innebærer at studenten blir utestengt fra institusjonen i inntil ett år. En slik utestenging vil medføre at studenten også fratas retten til gå opp til eksamen ved andre institusjoner under loven i tilsvarende periode.

Kort om saksgangen i fuskesaker

Fuskesaker fremmes vanligvis av avdelingen der studenten avlegger eksamen. Oppdages det fusk eller er mistanke om fusk ved skriftlig eksamen, skal studenten snarest varsles om dette. Eventuelle ulovlige hjelpemidler blir fratatt studenten. Studenten får fullføre eksamen og vil deretter bli nærmere orientert om forholdet. Foruten å få komme med en muntlig forklaring, skal studenten ha anledning til å avgi en skriftlig forklaring innen en nærmere angitt frist. Når det oppstår mistanke om fusk ved hjemmeeksamener (fordypningsoppgaver, mapper el. likn.), skjer det oftest i forbindelse med sensur. Også da skal studenten varsles og få anledning til å gi en forklaring.

Når det reises sak om fusk, skal sensur holdes tilbake inntil saken er avgjort.

Dersom det reises sak om utestenging, skal studenten informeres om retten til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson (uhl § 4-8 femte ledd).

Alle saker som reises angående fusk/forsøk på fusk ved eksamen eller prøve, skal sendes høgsolens klagenemnd for avgjørelse.

Både vedtak om annullering av eksamen og om utestenging kan påklages. Departementets felles klagenemnd er klageinstans.

Bestemmelser om fusk i regelverket

Universitets- og høgscoleloven

§ 4-7. Annullering av eksamen eller prøve

1. Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf § 5-1, kan annullere eksamen eller prøve eller godkjenning av kurs hvis studenten

a) ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden har skaffet seg adgang til å gå opp til vedkommende kurs eller prøve, eller til å delta i vedkommende kurs, eller

b) har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket ved avleggelsen av, eller forut for endelig sensur av, vedkommende eksamen eller prøve, eller under gjennomføringen av vedkommende kurs.

2. Styret eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, kan annullere godskriving eller godkjenning av utdanning, eller fritak for eksamen eller prøve, hvis studenten har oppnådd dette ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden.

3. Vedtak om annullering etter første eller annet ledd kan påklages til departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd.

4. Adgangen til annullering foreldes ikke.

§ 4-8: Utestenging og bortstenging

3. En student som har opptrådt slik som beskrevet i nr. § 4-7 første eller annet ledd, kan ved vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenges fra institusjonen og fratas retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne lov i inntil ett år.

Departementet gir nærmere regler om informasjonsrutiner m.v.

4. Vedtak om bortvisning eller utestenging treffes med minst to tredelers flertall. Vedtak om slik reaksjon kan påklages av studenten etter reglene i forvaltningsloven. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd, er klageinstans.

5. Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller utestenging er reist, eventuelt fra skriftlig advarsel etter første ledd nr. 1 er gitt. Utgiftene ved dette dekkes av institusjonen.

Eksamensforskrift for Høgskolen i Sør-Trøndelag

§ 16. Fusk og forsøk på fusk

Fusk og forsøk på fusk behandles etter § 4-7 og 4-8 i loven. Dette innebærer at følgende reaksjoner kan gjøres gjeldende for eksamenskandidater som fusker eller forsøker å fuske til eksamen:

- annullering av vedkommendes eksamen eller prøve jf. § 4-7
- utestenging fra høgskolen og andre institusjoner under samme lov i inntil ett år, jf § 4-8

Styrets klagenemnd fastsetter reaksjonsformen ved fusk eller forsøk på fusk. Studenter som får annullert eksamen etter § 4-7, har ikke adgang til å fremstille seg til utsatt eller ny eksamen.

STUDIEPROGRESJON

Godkjenning av eksamen fra andre høgskoler/universitet

Dersom studenter tidligere har tatt eksamen i emner som tilsvarer emner ved avdelingens studier, kan det søkes om fritak. Søknad fylles ut på eget skjema som finnes i administrasjonen.

Attesterte kopier av karakterutskrift/vitnemål, samt emnebeskrivelser som inneholder pensumsoverisk, må foreligge i søknaden. Frist for søknad om fritak er 15. september for fag i høstsemesteret og 15. januar for fag i vårsemesteret.

Avbrutte studier

Studenter som slutter uten å fullføre planlagte studier, må gi skriftlig melding til administrasjonen.

Permisjon

Studenter som av ulike tungtveiende grunner må avbryte studiet for kortere eller lengre tidsrom, kan søke om permisjon. Søknaden sendes med dokumentasjon (f.eks. legeattest) til administrasjonen ved avdelingen. Tungtveiende grunner kan være alvorlig sykdom, graviditet, utdanning ved en annen høgskole/universitet som skal inngå i graden, militærtjeneste eller andre vektige grunner.

Vitnemål

Vitnemål for fullført bachelorstudium blir utstedt automatisk og blir sendt til hjemstedsadresse. Man får kun vitnemål fra en spesialiseringsretning. Valgfag utover 180 studiepoeng vil bli med på vitnemålet, som tilleggsfag.

Vitnemål for fullført masterstudium vil bli utstedt automatisk. Man får kun vitnemål fra en fordypningsretning. Fag utover 120 studiepoeng vil bli med på vitnemålet som tilleggsfag.

De studentene som tidligere har fått utstedt et høgskolekandidatvitnemål fra avdelingen, må levere dette tilbake dersom de skal få utstedt et bachelorvitnemål.

Dersom du har forbedret karakter, må det gamle vitnemålet returneres før avdelingen utsteder nytt vitnemål.

Avdelingen sender ikke ut vitnemål til studenter som har en pågående klagesak liggende. Duplikat koster kr.400,-.

Fullføring utover normert studietid

De studenter som ikke har fullført studiet etter normert studietid må gi administrasjonen beskjed dersom de ønsker å fullføre studiet. Administrasjonen må kontaktes før semesteret eksamen skal avlegges starter. Se for øvrig informasjonen om individuelle studieplaner og StudentWeb.

Studiekvalitet

Studiekvalitet skapes gjennom samspill mellom mennesker, i studium og i daglig arbeid. Det er studentene, ansatte og rammebetingelsene som skaper god kvalitet.

Høgskolen kvalitetspolitikk gjenspeiles i Strategisk plan for 2005-2010, gjennom beskrivelse av høgskolens visjon, virksomhetsidé og verdigrunnlag, og gjennom høgskolens mål og strategi for kvalitetsarbeid

Virksomheten i HiST skal være av høy kvalitet. Kvalitetsutviklingen ved høgskolen bygger på følgende strategier:

- Etablere utvidet forståelse for sammenhengen mellom høgskolens ulike virksomhetsområder og hvordan utdanning (teori og praksis), FoU og formidling til sammen konstituerer kvalitet innenfor høyere utdanning.
- Etablere en kvalitetskultur der medarbeidere på alle nivå er motivert til å bidra i et løpende kvalitetsarbeid innenfor eget område, og der endring omfattes som en mulighet.
- La studentene få en sentral rolle i kvalitetsarbeidet.
- Videreutvikle tjenelige og fleksible systemer for overvåkning og utvikling av studiekvalitet. Ha gode analyseverktøy og rapporteringsrutiner som gir ledelsen på alle nivå og høgskolestyret et godt grunnlag for å utøve ansvarlig ledelse og styring.
- Etablere en infrastruktur og administrative støttesystem av tilstrekkelig kvalitet.

HiST har etablert en felles forståelse for hva en mener med god studiekvalitet. Vi har delt studiekvalitetsbegrepet opp i sju områder som omfatter inntakskvalitet, programkvalitet, undervisningskvalitet, styringskvalitet, rammekvalitet, relevans og resultatkvalitet.

For å kunne dokumentere at HiST har den studiekvalitet vi sier vi skal ha, og at denne er i kontinuerlig forbedring, har HiST etablert et kvalitetssystem som beskrives i Kvalitetshåndbok - del 1 Systemhåndbok.

Kvalitetssystemet omfatter blant annet:

- Spørreundersøkelser rettet mot studenter
 - o Inntakskvalitet (alle 1.årsstudentene)
 - o Rammekvalitet (alle 2.årsstudentene)
 - o Relevans og programkvalitet (alle sisteårsstudentene)
- Spørreundersøkelser rettet mot kandidater utdannet for 2 år siden
- Spørreundersøkelser rettet mot ansatte
- Årlige kvalitetsrapporter
- Selvevaluering av studieprogram

I fagmiljøene ved HiST er det etablert sterke evalueringskulturer som HiST vil bevare som grunnlag for endringsarbeidet som skjer på faglig nivå i tett samarbeid mellom lærere og studenter. Med utgangspunkt i normerte krav for hvordan studieevaluering skal gjennomføres, er dekanene ved avdelingene delegert et særlig ansvar for systematisk kvalitetssikring av undervisningskvalitet.

Tidspunkt for spørreundersøkelser rettet mot studentene

Som en del av vårt kvalitetssystem gjennomfører høgskolen felles studieevalueringer for hele HiST. Dette innebærer at hver student vil i løpet av studieåret bli invitert til å svare på en felles studieevaluering.

Studentene vil svare på ulike tema:

- Inntakskvalitet - i september mot våre nye studenter
- Rammekvalitet - i januar mot studenter i 2. årskurs
- Programkvalitet og relevans - i april mot avgangsstudenter
- Kandidatundersøkelse - mot de som ble uteksaminert for 1-2 år siden

Resultatet av evalueringene er tilgjengelig på høgskolens vevsider.

Delta i de felles studieevalueringene / spørreundersøkelsene – da påvirker DU kvaliteten ved HiST!

BACHELOR I ØKONOMI OG ADMINISTRASJON

Studiet går over 3 år og er på totalt 180 studiepoeng som er satt sammen av emner innenfor bedriftsøkonomisk analyse, samfunnsøkonomi, administrasjonsfag, metodefag og andre støttefag. Samlet utgjør dette en solid basis innenfor det økonomisk-administrative fagområdet. Det 3-årige bachelorstudiet i økonomi og administrasjon har faglig fordypning innenfor følgende programområder; bedriftsøkonomisk analyse, organisasjon, markedsføring, sport management og samfunnsøkonomi.

Studiemodell for bachelorstudiet i økonomi og administrasjon

1. studieår		2. studieår		3. studieår		
1. semester	2. semester	3. semester		4. semester	5. semester	6. semester
BØA1001 Bedriftsøkonomi med driftsregnskap 10 sp	BØA1002 Finansregnskap 10sp	BØA2001 Finansielle emner 10sp		ORG2002 Foretaksstrategi 7,5 sp	MET3001 Samf.vitenskapelig metode 7,5sp	INT3001 Etikk 7,5sp
ORG1001 Organisasjon og ledelse I 10sp	MRK1001 Markedsføring 7,5 sp	enten ORG2003 Org/led II 5sp	eller BØA2002 Regn.org 5 sp	JUR2001 Rettslære 7,5 sp	Programområde: 45 sp med valgfag Bedriftsøkonomisk analyse Markedsføring Organisasjon og ledelse Samfunnsøkonomi Sport management	
	SMØ1001 Mikroøkonomi 7,5 sp	SMØ2001 Makroøkonomi 7,5 sp		22,5 sp		
MET1001 Matematikk 7,5 sp	MET1002 Statistikk 7,5sp	Valgfag				

Studiet tar primært sikte på å gi studentene grunnleggende innsikt i det økonomisk-administrative fagområdet, og en kjerne av bedriftsøkonomiske fag gir studentene en klar orientering mot bedriftsøkonomiske problemstillinger. Det legges vekt på å vise økonomiske og politiske prosesser i samfunnet, samt hvordan samfunns- og næringsliv reguleres av lover og regler. Studiet gir også innsikt i strukturelle prosesser som eksisterer i forskjellige typer av organisasjoner. Studentene skal gjennom studiet øve opp evnen til kritisk og systematisk tenking og forståelse for økonomiske problemstillinger. For å gi best mulig forutsetninger for de analytiske delene av studiet, får studentene grunnleggende innsikt i matematiske og statistiske metoder.

OVERSIKT OVER VALGFAG Bachelorstudiene 2007-08

Studenter har 22,5sp i sitt andre studieår til rådighet til å velge innenfor valgfagsporteføljen ved avdelingen. Det varierer på 3. studieår hvor mange studiepoeng studentene har til valgfag.

Valgfag Bachelorstudiet 2007-08

KODE	FAGNAVN	SP	STUDIEÅR	SEMESTER
ORG2015	Praktisk organisasjonskunnskap for tillitsvalgte	7,5	2+3	
BØA3031	Sport business and economics	7,5	Kun 3. kull	Høst
BØA3041	Årsregnskap II	7,5	2+3	Høst
INT2016	Prosjektstyring	7,5	Kun 3. kull	Høst
MET2010	Anvendt statistikk	7,5	2+3	Høst
MRK2015	Business Relationships	7,5	2+3	Høst
ORG2010	Leadership, cooperation and communication	7,5	2+3	Høst
ORG3011	Personalledelse	7,5	2+3	Høst
ORG3020	Modernisering av offentlig sektor	7,5	2+3	Høst
SMØ3020	Anvendt mikroøkonomi	7,5	2+3	Høst
SPR2010	Business and management English	7,5	2+3	Høst
MRK2020	International Business	7,5	2+3	Høst og Vår
BØA2010	Skatterett	15	2+3	To semester
BØA2020	Beslutningsteori	7,5	2+3	Vår
BØA2021	Introductory management science	7,5	2+3	Vår
BØA2033	Årsregnskap I	7,5	2+3	Vår
BØA2040	Corporate Finance	7,5	2+3	Vår
BØA3020	Integrert budsjettering og økonomisk styring	7,5	Kun 3. kull	Vår
BØA3055	Virksomhetsstyring	7,5	Kun 3. kull	Vår
INT2010	Logistikk	7,5	2+3	Vår
INT3010	Innovasjon og teknologiledelse	7,5	2+3	Vår
MRK2010	Markedskommunikasjon	7,5	2+3	Vår
MRK3021	Sport marketing	7,5	2+3	Vår
ORG2013	Negotiations	7,5	2+3	Vår
SMØ2020	Welfare economics	7,5	2+3	Vår
SMØ2025	Idrett og økonomi	15	NTNU studenter	Vår
SMØ2030	Idrettsøkonomi	7,5	2+3	Vår

For de som skal ta en bachelorgrad i revisjonsfag må følgende fag tas i 2. studieår (ingen frie valgfag):

BØA2002 Regnskapsorganisasjon (5 sp)
(erstatte ORG2003 Organisasjon og ledelse II)
BØA2033 Årsregnskap I (7,5sp)
BØA2010 Skatterett (15 sp)

For studenter som ønsker å kvalifisere seg som regnskapsførere, må følgende fag velges:

BØA2010 Skatterett (15sp)
BØA2033 Årsregnskapet I (7,5sp)

For de andre spesialiseringsretningene er det ikke noen føringer på hvilke valgfag man må ta men kun anbefalinger:

Finansiell styring

Anbefalte valgfag i 2. og 3. studieår:

BØA2010 Skatterett (15sp)

BØA2033 Årsregnskap I (7,5sp)

MET2010 Anvendt statistikk (7,5sp)

BØA3055 Virksomhetsstyring (7,5 sp)

SMØ3020 Anvendt mikroøkonomi (7,5 sp)

Studenter som skal gå retningen Finansiell styring må IKKE ta BØA2040 Corporate finance, dette på grunn av faglig overlapping med faget BØA3010 Foretaksfinans.

Økonomisk styring

Anbefalte valgfag i 2. og 3. studieår:

BØA2010Skatterett (15sp)

BØA2033 Årsregnskap I (7,5sp)

MET2010 Anvendt statistikk (7,5sp)

BØA3055 Virksomhetsstyring (7,5 sp)

INT2016 Prosjektstyring (7,5 sp)

BØA2020 Beslutningsproblemer (7,5 sp)

INT2010 Logistikk (7,5 sp)

SMØ3020 Anvendt mikroøkonomi (7,5 sp)

Markedsføring

Anbefalte valgfag i 2. og 3. studieår:

MRK2015 Industrial relationships (7,5sp)

MET2010 Anvendt statistikk (7,5sp)

INT3010 Innovasjon og teknologiledelse (7,5)

Organisasjon og ledelse

Anbefalte valgfag:

ORG2010 Leadership, cooperation and communication (7,5 sp)

ORG3011 Personalledelse (7,5sp)

Sport Management

Anbefalte valgfag:

IDR3028 Institutions, social fields and practices I (7, 5 sp), helst i 3. året

SMØ2025 Idrett og økonomi (7,5 sp), helst i 2. året

Opptakskrav til 3. års spesialisering studieåret 2007-08 :

Studenter som er tatt opp til Bachelorstudiene ved avdelingen, må ha oppnådd minst 97,5 studiepoeng (sp) før 15. juli før de kan begynne på spesialiseringsretningene i 3. studieår. Av de 97,5 sp må 60 sp være fra de obligatoriske fagene i 1. og 2. studieår. Studenter som kan dokumentere gyldig fravær ved vårens eksamen/evaluering (2. studieår), eller har særskilte grunner for å avvike fra dette kravet, kan, etter søknad innen 15. juli, gis dispensasjon fra dette kravet og begynne på bachelorstudiets 3. år.

Bachelorutdanningene kvalifiserer for opptak til masterstudier innenfor økonomi og administrasjon.

PROGRAMOMRÅDE - BEDRIFTSØKONOMISK ANALYSE

ØKONOMISK STYRING

Retningsansvarlig: Knut Eriksen

5. semester	6. semester
MET3001 Samfunnsvitenskapelig metode 7,5sp	INT3001 Etikk 7,5sp
BØA3050 Innføring i økonomistyring 7,5 sp	AF3010 Semesteroppgave 7,5 sp
Valgfag 7,5 sp	BØA3020 Integrert budsjettering og økonomisk styring 7,5 sp
Valgfag 7,5 sp	Valgfag 7,5 sp

Økonomisk styring er nødvendig for å ha kontroll med bedrifters ressursforbruk (private og offentlige), og for å styre bedriftene mot økonomiske mål. En stor del av arbeidet med økonomisk styring består i å utarbeide relevant beslutningsinformasjon, og å bruke denne informasjonen til å skape verdier. Studiet i økonomisk styring tar sikte på å gi studentene kunnskaper som setter dem i stand til å treffe økonomiske beslutninger for å lede bedriftene frem mot oppsatte mål. Budsjettet er et viktig hjelpemiddel i arbeidet med å måle og påvirke de økonomiske resultatene i bedriften. Studiet gir også kunnskap om styringsverktøy av ikke-finansiell karakter i form av balansert målstyring. Retningen vil passe for studenter som ønsker å arbeide med bedriftens langsiktige og kortsiktige økonomistyring. Langsiktig styring omfatter produksjonsplanlegging og investeringspolitikk. Kortsiktig styring av bedriftens virksomhet innenfor året tar utgangspunkt i regnskap og budsjett.

FINANSIELL STYRING

Retningsansvarlig: Jan Warø

5. semester	6. semester
MET3001 Samfunnsvitenskapelig metode 7,5sp	INT3001 Etikk 7,5sp
BØA3010 Foretaksfinans 7,5 sp	AF3010 Semesteroppgave 7,5 sp
SMØ3015 Penger, kreditt og valuta 7,5 sp	BØA3025 Personlig økonomi 7,5 sp
Valgfag 7,5 sp	Valgfag 7,5 sp

Studiet i finansiell styring har som mål å øke forståelsen for de tradisjonelle bedriftsøkonomiske emnene. Studentene gis kunnskap om finansiell økonomi og om finansmarkedets struktur og virkemåte. Studiet skal gi det teoretiske grunnlaget som skal til for å mestre et bredt spekter av arbeidsoppgaver i en bedrifts økonomi- og finansfunksjoner. Det egner seg for studenter som tar sikte på jobber innen bank, forsikring, portefølje-forvaltning, kapital- og valutamekling samt finansiell rådgivning. Spesialiseringsretningen bør også være av interesse for de som ønsker å fortsette sitt økonomistudium da det gir dypere innsikt i sentrale områder av bedriftsøkonomien.

PROGRAMOMRÅDE – MARKEDSFØRING

Retningsansvarlig: Trond Stiklestad

5. semester	6. semester
MET3001 Samfunnsvitenskapelig metode 7,5sp	INT3001 Etikk 7,5sp
Valgfag 7,5 sp	Valgfag 7,5 sp
MRK3015 Forbrukeratferd 7,5sp	MRK2010 Markedskommunikasjon 7,5sp
AF3000 Bacheloroppgave 15 sp	

Formålet med spesialiseringen i markedsføring er å gi studentene en faglig utvikling gjennom teoretisk fordypning og praktisk case. Markedsføring som fag dekker et vidt spekter av emner. Vi fokuserer i de obligatoriske fagene på sentrale tema som forbrukeratferd og markeds kommunikasjon som er nødvendig kunnskap for å lykkes i samhandling med markedet. Det legges vekt på å tilføre teori og kunnskap som er direkte anvendbar for

organisasjoner innen både privat og offentlige virksomhet. Fordypning i fagområdet markedsføring vil også tjene som et godt fundament for videre studier og forskning. Sentral i tilegnelse av kunnskap er bacheloroppgaven. Tema og problemstilling defineres av studentene selv innen fagområdet markedsføring.

PROGRAMOMRÅDE - ORGANISASJON OG LEDELSE

Retningsansvarlig: Kjell Banken

5. semester	6. semester
MET3001 Samfunnsvitenskapelig metode 7,5sp	INT3001 Etikk 7,5sp
Valgfag 7,5 sp	ORG3016 Ledelse og arbeidsliv 7,5 sp
ORG3020 Modernisering av offentlig sektor 7,5 sp	ORG3025 Endringsledelse 7,5 sp
AF3000 Bacheloroppgave 15 sp	

Spesialiseringsfagene utgjør en obligatorisk fagblokk innen spesialområdet organisasjon og ledelse. Gjennom fagblokken skal studentene tilegne seg yrkeskompetanse og/eller grunnlag for videre studium. Spesialiseringsfagene skal gi studentene innsikt og kompetanse i nye organisasjonsformer i det offentlige. Studentene skal videre gis innsikt og kompetanse i endringsledelse innenfor offentlig og privat virksomhet. Gjennom innføring og utdyping av ledelse, skal fagblokken i tillegg bidra med analyseverktøy relatert til behovet for nye organisasjonsformer og endringsledelse.

I SAMARBEID MED NTNU

PROGRAMOMRÅDE – SAMFUNNSØKONOMI

Retningsansvarlig: Jan Tore Solstad

5. semester	6. semester
MET3001 Samfunnsvitenskapelig metode 7,5sp	INT3001 Etikk 7,5sp
SØK2001 Offentlig økonomi og økonomisk politikk 15sp	SØK1003 Innføring i makroøkonomisk analyse 15 sp
SMØ3020 Anvendt mikroøkonomi 7,5 sp	SØK2501 Semesteroppgave 7,5 sp

Samfunnsøkonomi er vitenskapen om samfunnets bruk av knappe ressurser, som for eksempel naturressurser, arbeidskraft, realkapital og teknologi. Formålet med denne spesialiseringen er å gi studentene økt innsikt i hvordan samfunnets ressurser faktisk anvendes og fordeles, og hvordan de bør anvendes og fordeles for å dekke befolkningens behov best mulig.

Samfunnsøkonomisk tenkemåte gir også et godt grunnlag for å følge med i den løpende samfunnsdebatten, som for eksempel i diskusjon av problemstillinger knyttet til arbeidsledighet, konkurranseforhold, miljø, utdanning, skatt og avgiftspolitik, inflasjon og utenriksøkonomi. I tillegg til å kvalifisere for Masterstudier i økonomi og administrasjon, vil studenter med denne spesialiseringsretningen være kvalifisert for opptak både på Master i samfunnsøkonomi og Master i finansiell økonomi ved NTNU. Spesialiseringen er et samarbeid med Institutt for samfunnsøkonomi, NTNU. Undervisningen vil delvis foregå på NTNU, og veiledere på semesteroppgaven vil tildeles der.

For de som har tatt eller skal ta SMØ2020 Welfare Economics i 2. kul, må SØK2001 Offentlig økonomi og økonomisk politikk byttes ut med MET2010 Anvendt statistikk (7,5sp) og ett fritt valgemne på 7,5sp.

PROGRAMOMRÅDE - SPORT MANAGEMENT

Retningsansvarlig: Morten Kringstad

5. semester	6. semester
MET3001 Samfunnsvitenskapelig metode 7,5sp	INT3001 Etikk 7,5sp
BØA3031 Sport business and economics 7,5 sp	MRK3021 Sport marketing 7,5 sp
IDRSA1000 Innføring i idrettsvitenskap 7,5 sp	AF3010 Semesteroppgave 7,5sp
Valgfag 7,5 sp	Valgfag 7,5 sp

Spesialiseringen i Sport Management gir spesialkompetanse til personer som ønsker å arbeide med økonomiske og administrative problemstillinger som er aktuelle innen "idrettsverdenen". Dette gjelder for den private og offentlige sektoren i direkte tilknytning til idretten. Likeså kan studieretningen være nyttig for personer som kommer til å arbeide innen næringer som har indirekte kontakt med idretten, eksempelvis sponsorbedrifter. I studiet analyseres faktorer som påvirker pengestrømmene innen idrettsverden – både når det gjelder verdien og fordelingen av dem. Det er dessuten et mål å bidra til en økt forståelse av idrettens samfunnsøkonomiske betydning. Teorier som studentene lærer i de generelle økonomisk- administrative fagene anvendes på problemstillinger som er relevante for aktørene innen idretten. I tillegg får studentene også innføring i teorier som er spesielt relevante innen idrettens verden.

BACHELORSTUDIET I REVISJON

Revisorstudiet tar sikte på å gi studentene teoretiske kunnskaper i økonomi og revisjonsfag på et nivå som gjør dem skikket til å utføre revisjonsoppgaver i private bedrifter og i offentlig forvaltning. Studiet skal også gi studentene det teoretiske grunnlaget som fordres for å bli tatt opp som student på Master i regnskap og revisjon - Høyere revisorstudium ved Norges Handelshøyskole eller Handelshøyskolen BI. Departementet fastsatte en ny rammeplan for revisorstudiet 25. juni 2003.

Studiemodell for bachelorstudiet i revisjon

Retningsansvarlig: Trond Kristoffersen

1. studieår		2. studieår		3. studieår	
1. semester	2. semester	3. semester	4. semester	5. semester	6. semester
BØA1001 Bedriftsøkonomi med driftsregnskap 10 sp	BØA1002 Finansregnskap 10sp	BØA2001 Finansielle emner 10sp	ORG2002 Foretaksstrategi 7,5 sp	MET 3002 Samf.vit.metode for revisorer 5 sp	BØA3035 Regnskap og budsjett i off. sektor 5 sp
ORG1001 Organisasjon og ledelse 10sp	MRK1001 Markedsføring 7,5 sp	BØA 2002 Regnskapsorganisasjon 5 sp	JUR2001 Rettslære 7,5 sp	JUR3001 Rettslære revisjon 15 sp (+ 7,5 sp)	REV3025 Årsregnskap revisjon 15 sp (+ 10 sp)
	SMØ1001 Mikroøkonomi 7,5 sp	SMØ2001 Makroøkonomi 7,5 sp	BØA2033 Årsregnskap I 7,5 sp	BØA3041 Årsregnskap II 7,5 sp	
MET1001 Matematikk 7,5 sp	MET1002 Statistikk 7,5sp	BØA2010 Skatterett 15 sp		BØA3045 Skatterett revisjon 20 sp (+ 5 sp)	REV3015 Revisjon 20 sp

Første studieår er felles for begge bachelorstudiene. I andre studieår må følgende valgfag tas:
 BØA2002 Regnskapsorganisasjon(istedenfor ORG2003 Organisasjon og ledelse II)
 BØA2033 Årsregnskap I (7,5sp)
 BØ2010 Skatterett (15 sp)

I tredje studieår er alle fag obligatorisk, og for å oppnå graden bachelor i revisjonsfag kreves bestått i alle obligatoriske fag. I tillegg kreves karakteren C eller bedre i følgende emner (revisoreksamen):

REV3015 Revisjon (20 sp)
 REV3025 Årsregnskap revisjon (15sp)
 JUR3001 Rettslære revisjon (15sp)
 BØA3045 Skatterett revisjon (20sp)

Bevilling som registrert revisor gis av Kredittilsynet.

EMNEBESKRIVELSER - Bachelorstudiene

Emneoversikt

Fagbeskrivelsene er satt opp i alfabetisk rekkefølge. Vi gjør oppmerksom på at det kan forekomme endringer, særlig med hensyn til pensumlitteraturen og evalueringsformene. Endringene opplyses i It's learning.

Informasjon om hjelpemidler til eksamen

Under overskriften "Eksamen/Evaluering" i emnebeskrivelsene på de følgende sider har vi påført opplysninger om tillatte hjelpemidler til eksamen. Hjelpemidlene er delt i fire kategorier.

1. Ingen hjelpemidler
2. Spesifiserte hjelpemidler – f. eks Lovsamling eller pensumbok.
3. Godkjent kalkulator (se reglene for kalkulatorbruk)
4. Alle trykte og håndskrevne hjelpemidler

Forklaring på forkortelser på studier brukt i fagbeskrivelsene:

- 1. studieår: Obligatoriske emner 1. året i bachelorstudiene
- 2. studieår: Obligatoriske emner 2. året i bachelorstudiene
- 3. studieår: Obligatoriske emner 3. året i bachelorstudiene
- FIN : Kun for Spesialisering i Finansiell styring.
- ORG : Kun for Spesialisering i Organisasjon og ledelse.
- MF : Kun for Spesialisering i Markedsføring.
- REV : Kun for Spesialisering i Revisjonsfag.
- SØK : Kun for Spesialisering i Samfunnsøkonomi.
- SM : Kun for Spesialisering i Sports Management
- ØS : Kun for Spesialisering i Økonomisk styring

Kode	Navn	Sp	Side
AF3000	Bacheloroppgave	15	126
AF3010	Semesteroppgave	7,5	125
BØA1001	Bedriftsøkonomi med driftsregnskap	10	35
BØA1002	Finansregnskap	10	44
BØA2001	Finansielle emner	10	43
BØA2002	Rengskapsorganisasjon	5	72
BØA2010	Skatterett	15	78
BØA2020	Beslutningsteori	7,5	37
BØA2021	Introductory management science	7,5	54
BØA2033	Årsregnskap I	7,5	86
BØA2040	Corporate Finance	7,5	39
BØA3010	Foretaksfinans	7,5	46
BØA3020	Integrert budsjettering og økonomisk styring	7,5	51
BØA3025	Personlig økonomi	7,5	68
BØA3031	Sport business and economics	7,5	81
BØA3035	Regnskap og budsjett i offentlig sektor	5	71
BØA3041	Årsregnskap II	7,5	87
BØA3045	Skatterett revisjon	20	79
BØA3050	Innføring i økonomistyring	7,5	49
BØA3055	Virksomhetsstyring	7,5	84
IDRSA1000	Innføring i idrettsvitenskap	7,5	NTNU

INT2010	Logistikk	7,5	57
INT2016	Prosjektledelse	7,5	70
INT3001	Etikk	7,5	41
INT3010	Innovasjon og teknologiledelse	7,5	50
JUR2001	Rettslære	7,5	73
JUR3001	Rettslære revisjon	15	74
MET1001	Matematikk	7,5	61
MET1002	Statistikk	7,5	83
MET2010	Anvendt statistikk	7,5	34
MET3001	Samfunnsvitenskapelig metode	7,5	76
MET3002	Samfunnsvitenskapelig metode for revisorer	5	77
MRK1001	Markedsføring	7,5	59
MRK2010	Markedskommunikasjon	7,5	60
MRK2015	Business Relationships	7,5	38
MRK2020	International Business	7,5	53
MRK3015	Forbrukeradferd	7,5	45
MRK3021	Sport Marketing	7,5	82
ORG1001	Organisasjon og ledelse I	10	64
ORG2002	Foretaksstrategi	7,5	47
ORG2003	Organisasjon og ledelse II	5	65
ORG2010	Leadership cooperation and communication	7,5	54
ORG2013	Negotiations	7,5	63
ORG2015	Praktisk organisasjonskunnskap for studenttillitsvalgte	7,5	69
ORG3011	Personalledelse	7,5	67
ORG3016	Ledelse og arbeidsliv	7,5	56
ORG3020	Modernisering av offentlig sektor	7,5	62
ORG3025	Endringsledelse	7,5	40
REV3015	Revisjon	20	75
REV3025	Årsregnskap revisjon	15	88
SMØ1001	Mikroøkonomi	7,5	62
SMØ2001	Makroøkonomi	7,5	58
SMØ2020	Welfare Economics	7,5	85
SMØ2025	Idrett og økonomi	15	47
SMØ2030	Idrettsøkonomi	7,5	49
SMØ3015	Penger, kreditt og valuta	7,5	66
SMØ3020	Anvendt mikroøkonomi	7,5	34
SPR2010	Business and management English	7,5	38
SØK1003	Innføring i makroøkonomisk analyse	15	NTNU
SØK2001	Offentlig økonomi og offentlig politikk	15	NTNU
SØK2501	Semesteroppgave	7,5	NTNU

ANVENDT MIKROØKONOMI

Fagansvarlig:	Jan Tore Solstad
Foreleser:	Jan Tore Solstad
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk SØK, valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	SMØ3020 A

Mål

Å gi studentene en innføring i hvordan mikroøkonomi kan anvendes på konkrete problemstillinger og hvordan markedet fungerer i tilfeller der frikonkurranse-forutsetningene ikke er oppfylt. Spesielt fokuseres det på hvordan et marked med få aktører virker. Dette innebærer utstrakt bruk av spillteoretisk analyse for å gi økt innsikt i konkurranseforholdene mellom strategisk tenkende aktører.

Undervisningsform

Forelesninger

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Emneoversikt

Spillteori

Priskonkurranse

Strategiske bindinger

Koordinert atferd

Usikkerhet og forventet nytte

Auksjonsteori

Informasjonsproblemer

Pensumlitteratur

Sørgard, Lars (2003) *Konkurransestrategi - eksempler på anvendt mikroøkonomi*. 2. utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Artikkelsamling

ANVENDT STATISTIKK

Fagansvarlig:	Sjur Westgaard
Forelesere:	Sjur Westgaard og timeforeleser
Studiepoeng:	7,5 - Valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	MET2010 A

Mål

Kurset bygger på grunnkurset i statistikk. Et sentralt mål i dette kurset er å anvende grunnleggende statistiske metoder med bruk av statistisk programvare (Excel og SPSS). Det legges stor vekt på oppgaveløsning og fortolkning av modeller innen økonomisk / administrative problemstillinger. Dette gir studentene bred erfaring innen både statistisk/økonometrisk teori og anvendelser (bl.a. variansanalyse, ikke-parametrisk statistikk, simulering, regresjonsanalyse,

tidsrekkeanalyse/prognosemodellering, estimering av simultane ligninger, paneldata og diskret valg modeller).

Forkunnskaper: Kurset bygger på kursene MET1001 og MET1002 eller tilsvarende.

Undervisningsform

Forelesninger, gjennomgang av oppgaver og obligatoriske øvinger. Datalab med case fra mikro-/makroøkonomi, finans, markedsføring og ledelse.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det obligatoriske øvinger som må være bestått. Antall og tidspunkt for innlevering kunngjøres ved semesterstart. Innleveringene foretas individuelt eller maks 2 studenter sammen.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator, alle håndskrevne og trykte hjelpemidler.

Emneoversikt

Opplæring i bruk av programvare Excel og SPSS

Kort repetisjon av elementer i grunnkurs statistikk.

Sammenligning av grupper og variansanalyse

Ikke-parametrisk statistikk

Simulering

Mer om regresjonsanalyse (enkel og multippel, tester, prediksjon, residual analyse mm)

Ikke-lineær regresjon og dummyvariable

Multikollinearitet og autokorrelasjon

Estimering av simultane ligninger

Tidsrekkeanalyse

Paneldata

Diskret valg modeller

Hvordan skrive empiriske oppgaver (bachelor og master)

Pensumlitteratur

- Utdelte notater/kompendium (spesifiseres nærmere ved oppstart)

BEDRIFTSØKONOMI MED DRIFTSREGNSKAP

Fagansvarlig:	Morten Kringstad og Knut Eriksen
Forelesere:	Morten Helbæk og Knut Eriksen
Studiepoeng:	10 – obligatorisk 1. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	BØA1001 A

Bedriftsøkonomi med driftsregnskap består av en bedriftsøkonomidel og en driftsregnskapsdel.

Mål

Bedriftsøkonomidelen skal gi grunnleggende kunnskaper i bedriftsøkonomisk teori og metode, samt innsikt og trening i bruk av sentrale bedriftsøkonomiske modeller og analysemetoder.

Driftsregnskapsdelen tar sikte på å gi innsikt i og forståelse for ulike modeller for driftsregnskap, samt å gi forståelse for økonomistyring ved hjelp av driftsregnskap. Kurset skal også gi grunnlag for å kunne analysere hvilke data fra driftsregnskapet som er relevante og irrelevante i ulike beslutningssituasjoner.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppeøvinger, gjennomgang av oppgaver.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det en individuell multiple choice prøve som må være bestått. Tidspunkt kunngjøres ved semesterstart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator.

Emneoversikt

Bedriftsøkonomidelen behandler følgende emner:

Det økonomiske modellbegrepet

Kostnads- og inntektsteori

Markedsformer og markedstilpasning

Kostnad, volum og resultatsammenhenger

Lønnsomhetsanalyse

Bedriftsøkonomiske beslutningsproblemer

Styring av kapitalbindingen av omløpsmidler

Introduksjon til investeringsanalyse

Driftsregnskapsdelen behandler følgende emner:

Produktkalkulasjon og kostnadsbasert prissetting

Normalkostregnskapet

Selvkost- og bidragsmetoden

Kostnadsstandarder

Standardkostregnskapet

Selvkost- og bidragsmetoden

Avviksanalyser

Aktivitetsbasert kalkulasjon

Pensumlitteratur

I *bedriftsøkonomi* er følgende pensum:

Boye, K., Heskestad, T. og Holm, E. (2004) *Kostnads- og inntektsanalyse*. Siste utgave. Oslo, Universitetsforlaget.

Boye, K., Heskestad, T. og Holm, E. (2004) *Kostnads- og inntektsanalyse. Oppgavesamling med løsningsforslag*. Siste utgave. Oslo, Universitetsforlaget.

I *driftsregnskap* er følgende pensum:

Hoff, Kjell Gunnar (2005) *Driftsregnskap og budsjettering*. 4. utg. Oslo, Universitetsforlaget.

Hoff, K.G og Hoff, J.E. (2005) *Arbeidsbok til Driftsregnskap og budsjettering : oppgaver og løsningsforslag*. 4.utg. Oslo, Universitetsforlaget.

Anbefalt støttelitteratur

Sending, Aage og Tangenes, Tor (2007) *Driftsregnskap og budsjettering : økonomi- og virksomhetsstyring*. Bergen, Fagbokforlaget 2007.

Hoff, Kjell Gunnar (2005) *Grunnleggende bedriftsøkonomisk analyse*. 5. utg. Oslo, Universitetsforlaget.

BESLUTNINGSTEORI

Fagansvarlig:	Morten Helbæk
Foreleser:	Morten Helbæk
Studiepoeng:	7,5 – valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	BØA2020 B

Mål

Kursets mål er å skape grunnleggende forståelse for kvantitative bedriftsøkonomiske beslutningsproblemer. Det legges vekt på å videreføre kunnskapene fra statistikk og bedriftsøkonomiske fag fra tidligere semester for å kunne trekke korrekte beslutninger for ulike beslutningsproblemer. Studentene skal oppøves til en intuitiv forståelse av problemstillingene, slik at de lærer opp til å stille kritiske spørsmål fremfor å akseptere alle fremsatte teorier. Dataverktøy i form av Microsoft Excel vil bli benyttet aktivt i kurset.

Undervisningsform

Forelesninger.

Evalueringsform

To individuelle oppgaver, som leveres via It's Learning, utgjør til sammen 40 % av sluttarakteren. En 4 timers individuell skriftlig skoleeksamen utgjør 60 %. Oppgavene må være bestått for å få gå opp til eksamen.

Emneoversikt

Regnearkmodeller

Lineær programmering med sensitivitetsanalyse

Heltalls- og målprogrammering

Ikke-lineær programmering

Transport- og tilordningsproblem

Nettverksmodeller

Prosjektstyring

Beslutningsanalyse

Simulering

Prediksjon

Lagerstyring

Modellverktøy

Microsoft Excel

Pensumlitteratur

Taylor, Bernard W. (2004) *Introduction to management science*. 9.ed. Upper Saddle River, N.J., Pearson/Prentice Hall, 2004.

BUSINESS AND MANAGEMENT ENGLISH

Course coordinator:	Nancy Bazilchuk
Lecturers:	Nancy Bazilchuk
Credits:	7,5 – elective 2. and 3. year students
Semester:	Autumn
Code:	SPR2010 A

The course is taught entirely in English. The course is open for Norwegian students and exchange students.

Objectives

This course will help you improve your oral and written English for use in business and management situations, whether you need to write e-mail, letters or reports, or make a PowerPoint presentation to an international audience where English is the common language.

Course information

The course assumes students to have a working knowledge of English, and will focus on improving written and oral skills by examining common problem areas for non-native speakers of English, including sentence structure, paragraph construction, prepositions, punctuation and pronoun use. Students will also build their business and management vocabulary through assigned readings and mandatory oral presentations. There will be frequent take-home assignments to help students sharpen their written and oral skills. All students must complete all assignments in order to take the examination.

Assessment

The evaluation will consist of two parts: An individual written exam 4 hrs (75%) and an oral exam (25%).

Contents

Writing and grammar: Sentence structure, paragraph construction, prepositions, punctuation and pronoun use
Expanding business and management vocabulary
Presenting material orally in English
Contemporary business communication

Syllabus literature

Ian MacKenzie, Ian (2002) *English For Business Studies : a course for business studies and economics students : student's book*. 2.ed. Cambridge, Cambridge University Press.

BUSINESS RELATIONSHIPS

Course coordinator:	Espen Gressetvold
Lecturer:	Espen Gressetvold
Credits:	7,5 ECTS – elective 2. and 3. year students
Semester:	Autumn
Code:	MRK2015 B

The course is taught entirely in English. The course is open for Norwegian students and exchange students.

Objective

The objective of the course is to create insight into business relationships as a phenomenon in business markets. Such business relationships are important for companies when dealing with customers and suppliers.

Tuition

Lectures, student presentations.

Assessment

Compulsory term paper, conducted in groups.

Individual, written examination, 4 hours. Examination support : Dictionary

Contents

Understanding business markets.

Relationships and suppliers.

Relationships and customers.

Development of relationships.

Strategy in business markets.

Business networks.

Syllabus literature

Ford, D. et al. (2003) *Managing Business Relationships*. 2.ed. Chichester, Wiley.

Articles.

CORPORATE FINANCE

Course coordinator:	Stein Frydenberg
Lecturer:	Stein Frydenberg
Credits:	7,5 – elective for 2. and 3. year students
Semester:	Spring
Course code:	BØA2040 A

The course is taught entirely in English. The course is open for Norwegian students and exchange students.

Note that there are restrictions for students specializing in Finance.

Objective

To give the students an understanding of the theory of financial decision making and the behaviour of the capital markets in which these decisions are taken.

Prerequisites

Elementary economics and quantitative methods.

Restrictions

This course must not be chosen by students on the third year specialization in Financial Management, due to overlapping contents with BØA3010.

Tuition

Lectures, exercises and examination of exercises.

Assessment

The two mandatory written assignments during the semester needs to be passed in order to qualify for the final exam. Individual written examination (4h).

Aid: Approved calculator

Contents

Valuation

Risk

Practical Problems in Capital Budgeting

Financing Decisions and Market Efficiency

Payout Policy and Capital Structure

Options

Debt Financing

Risk Management

Financial Planning and the Management of Working Capital

Mergers, Corporate Control and Governance

Syllabus literature

Brealey, R.A., Myers, S.C., Allen, F. (2006) *Corporate Finance*. 8.ed. Boston, Mass., McGraw-Hill/Irwin.

Selected articles and chapters from other books.

ENDRINGSLEDELSE

Fagansvarlig:	Kjell Banken
Foreleser:	Kjell Banken
Studiepoeng:	7,5 – Obligatorisk ORG
Semester:	Vår
Kurskode:	ORG3025 A

Mål

Å gi studentene forståelse for hvordan endringsarbeid og endringsprosesser er store utfordringer for ledelsen av bedriften. En viktig del av kurset er å se på hvordan de strategiske spørsmålene skal håndteres og hvordan planleggingen og gjennomføringen av selve endringsarbeidet skal gjøres. Kurset tar opp dilemmaer som kan oppstå, både av praktisk og etisk art, når vi skal ta hensyn til bedriftens overlevelse og den enkelte ansattes arbeidsplass og trygghet.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppeøvinger, studentpresentasjoner og plenumsdiskusjoner.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen.

Emneoversikt

Omstillingsbehov – utfordringer ved endringer i rammebetingelser

Strategier for endringsledelse – metoder og modeller

Ledelse av endringer - bedriftens målbilde ved endringer

Endring i bedriftskultur, bedriftsprofil og verdiskapningens betydning
Innovasjonsledelse
Verdibasert ledelse
Spilleregler i endringsprosesser - konflikt og maktkamp
Styrets arbeid i omstillingsprosesser
Suksessfaktorer for endringsledelse
Ledelse i helhetlig perspektiv

Pensumlitteratur

Kotter, John P.(1996) *Leading change*. Boston, Mass., Harvard Business School Press.
Banken, K. og Solberg, S.L. (2002) *Markedsplanlegging – fra visjon til kundetilfredshet*. Trondheim, Tapir akademiske forlag.
Banken: Artikkelsamling i Endringsledelse 2006.

Anbefalt støttelitteratur

Amundsen, Jan Sverre. (2005) *Verdiskapende endring – veien mot beste praksis*. Oslo, Gyldendal Akademisk.
Cummings, T.G. & Worley, C.G. (2005) *Organization development and change*. 8.ed. Mason, Ohio, Thomson/South-Western.

ETIKK

Fagansvarlig:	Frode Nyeng
Foreleser:	Frode Nyeng
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	INT3001 A

Mål

Avklare hva som kjennetegner moralske problemer, og derigjennom skape forståelse for hvordan økonomien og det økonomiske fagområdet har en moralsk berettigelse og kan være gjenstand for moralske vurderinger. Studentene skal, ved å lære seg de mest sentrale etiske begreper og metoder/teorier, kunne foreta etikkfaglige vurderinger som skaper økt forståelse for fordeler og ulemper ved bruken av økonomiske modeller – og gi et grunnlag for å identifisere og diskutere etiske problemer i nærings- og samfunnsliv.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid og diskusjon. Godt utbytte av faget forutsetter gode forberedelser til forelesningene og aktiv deltagelse i diskusjonene.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer.
Hjelpemidler: Ingen.

Emneoversikt

Faget har to tematiske hoveddeler:

Del 1: Generell moralfilosofi/etikklære. Omfatter en tematisk innføring i de ulike etiske teorier, metoder og begreper (med fokus på nytteetikk, pliktetikk, dydsetikk, diskursetikk, kontraktsetikk og nærhetsetikk).

Del 2: Markedsideologi, næringsliv og økonomisk teori i lys av de moralfilosofiske teoriene og betraktningsmåtene skissert i 1). Omfatter emner som:

- Drøfting av menneskets rasjonalitet og fornuftige valg
- Økonomisk makt og maktkritikk
- Innføring i begrepet næringslivsetikk
- Bedrifters samfunnsansvar – hva og hvordan?
- Miljøproblemer, bedriftsøkonomiske kalkyler og moralske valg
- Markedet som moralsk problem
- Negativ og positiv frihet – liberalisme og fellesskapsetikk
- Forbrukersamfunnet som moralsk og politisk utfordring
- Økonomisk vekst og livskvalitet

Pensumlitteratur

Nyeng, Frode (2002) *Etikk og økonomi : en innføring*. Oslo, Abstrakt forlag.

Nyeng, Frode (1999) *Etiske teorier : en systematisk fremstilling av syv etiske teoriretninger*. Bergen-Sandviken, Fagbokforlaget.

Kompendium/Artikkelsamling (ca. 150-200 s.)

Anbefalt støttelitteratur

Wyller, Truls (1996) *Etikkens historie : en systematisk framstilling*. Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Fenger-Grøn, C. og Kristensen, J.E. (red.) (2001) *Kritik af den økonomiske fornuft : en antologi*. København, Hans Reitzel.

Jakobsen, Ove og Mehlum, Jan (1992) *Miljø, myter og markedsføring*. Oslo, Ad Notam Gyldendal.

Ariansen, Per (1992) *Miljøfilosofi : en innføring*. Oslo, Universitetsforlaget.

Etzioni, Amitai (1988) *The moral dimension : toward a new economics*. New York, Free Press.

Daly, H.E. og Cobb, J.B. (1994) *Det fælles bedste : en økologisk økonomi for fællesskab og fremtid*. 2. udg. Højbjerg, Hovedland.

Kant, I. (1983) Grunnlegging av moralens metafysikk. I: *Moral, politikk og historie – et utvalg av Kants praktiske filosofi*, red. Eivind Storheim. Oslo, Universitetsforlaget.

Aristoteles (1999) *Etikk : et hovedverk i Aristoteles' filosofi, også kalt "Den nikomakiske etikk"*. 3. utg. Oslo, Gyldendal.

Anderson, Elizabeth (1993) *Value in ethics and economics*. Cambridge, Mass., Harvard University Press.

Blindheim, T., Jensen, T.Ø. og Nyeng, F. (2000) *Forbrukeren : helt, skurk eller offer?* 2. utg. Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Marnburg, Einar (1998) *Etikk i næringslivet : en teoretisk og empirisk studie av individets, organisasjonens og utdanningens betydning for atferd i etiske konfliktsituasjoner*. Oslo, Tano Aschehoug.

FINANSIELLE EMNER

Fagansvarlig:	Snorre Lindset
Forelesere:	Knut Eriksen / Snorre Lindset
Studiepoeng:	10 – obligatorisk 2. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	BØA2001 A

Mål

Kurset skal gi innsikt i prinsipielle problemer i tilknytning til anskaffelse og anvendelse av kapital, samt forholdet mellom de enkelte kapitalanvendelser og former.

Forkunnskaper

Kurset bygger på grunnkursene i bedriftsøkonomi 1. og 2. semester, samt grunnkursene i matematikk, statistikk og mikroøkonomi

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid og gjennomgang av oppgaver

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det en prøve som må bestås for å få gå opp til avsluttende eksamen. Prøven vil bli avholdt i siste halvdel av september. Tidspunkt kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer.

Hjelpemidler: Kalkulator og rentetabeller.

Emneoversikt

Budsjettering av kontantstrømmen for investeringer

Beregning av sluttverdi, nåverdi, annuitet og effektiv rente

Investeringskalkyler

Beregning av lånekostnad

Kalkyler med skatt

Kalkyler med prisstigning

Beregning av avkastningskrav for investeringer

Styring av kapitalbindingen i omløpsmidler

Budsjettering

Pensumlitteratur

Boye, Knut (2006) *Finansielle emner*. Siste utgave.. Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Hoff, Kjell Gunnar (2005) *Driftsregnskap og budsjettering med oppgavesamling*. Siste utgave. Oslo, Universitetsforlaget.

Hoff, K.G. og Hoff, J.E. (2005) *Arbeidsbok til Driftsregnskap og budsjettering : oppgaver og løsningsforslag*. Oslo, Universitetsforlaget,

Utdelte notater og oppgaver

Anbefalt støttelitteratur

Brealey, R.A., Myers, S.C. & Marcus, A.J. (2006) *Fundamentals of corporate finance* 5.ed. Boston, Mass, McGraw-Hill/Irwin.

Hellbæk, M. og Lindset, S. (2007) *Finansiering og investering : Kort og godt*. Oslo, Universitetsforlaget.

FINANSREGNSKAP

Fagansvarlig:	Trond Kristoffersen
Foreleser:	Trond Kristoffersen
Studiepoeng:	10 - Obligatorisk 1. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	BØA1002 A

Mål

Formålet med kurset er å gi studenten en grunnleggende innsikt i finansregnskapets oppbygging og rammebetingelser, herunder grunnleggende bokføringsprinsipper og vurdering, rapportering og analyse av økonomisk informasjon.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppeøvinger, gjennomgang av oppgaver.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det en individuell multiple-choice prøve som må bestås for å få gå opp til avsluttende eksamen. Tidspunkt kunngjøres ved semesterstart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Emneoversikt

Formål og brukere av regnskap

Dobbelte bokholderis prinsipper

Periodisering av inntekter og kostnader

Avslutning av regnskapet

Regnskapsføring av lønn, skattetrekk og merverdiavgift

Presentasjon av resultatregnskap og balanse

Vurdering av sentrale regnskapsposter

Resultatdisponering i aksjeselskap

Regnskapsføring av skatt

Kontantstrømoppstilling

Regnskapsanalyse

Pensumlitteratur

Kristoffersen, Trond (2005) *Årsregnskapet - en grunnleggende innføring*. 2. utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Kristoffersen, Trond (2005) *Årsregnskapet - en grunnleggende innføring. Oppgavesamling med løsninger*. 2.utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Anbefalt støttelitteratur

Eklund, Trond og Knutsen, Knut (2003) *Regnskapsanalyse med årsoppgjør: aktiv bruk av regnskapet*. 7.utg. Oslo, Gyldendal akademisk.

Hansen, Ø., Ottesen, L. og Øyen, A.H. *Grunnleggende regnskap*. 2.utg. Oslo, Gyldendal akademisk. (boka dekker kun grunnleggende regnskapsføring)

FORBRUKERATFERD

Fagansvarlige	Trond Stiklestad
Foreleser:	Morten William Knudsen
Studiepoeng:	7,5 – obligatorisk MF
Semester:	Høst
Kurskode:	MRK3015 A

Mål

Gi en oversikt over sentrale teorier innenfor forbrukeratferd. Kurset vil først gi en gjennomgang av forbrukeratferd som etablert fagområde. Deretter vil det ta for seg ulike perspektiver som dels utdyper og dels er kritisk til fagområdet. Et viktig mål er at studentene skal tilegne seg kunnskap om forbrukeren for å kunne delta i debatten som pågår om forbruk og kunne ta markedsføringsbeslutninger basert på innsikt om forbrukeren. Faget har et bredt tverrfaglig perspektiv basert på disipliner som kognitiv psykologi, sosialpsykologi, sosialantropologi, sosiologi, økonomi og filosofi. Faget vil således fremstå som både et kunnskaps- og refleksjonsfag.

Undervisningsform

Forelesninger og plenumsdiskusjoner.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det en obligatorisk øving som må være bestått. Besvarelsene leveres gruppevis. Gruppene kan bestå av inntil 3 studenter.

Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Introduksjon

Konsumenten som individ

Konsumenten som sosialt vesen

Konsumentens beslutningsatferd

Ulike perspektiver på forbrukeren

Pensumlitteratur

Schiffman, L.G. & Kanuk, L.L. (2007) *Consumer behaviour*. 9.utg. Upper Saddle River, N.J., Pearson Prentice Hall.

Alt stoff behandlet i forelesningstimene. Det tas forbehold om endringer.

FORETAKSFINANS

Fagansvarlig:	Hans Marius Eikseth
Forelesere:	Hans Marius Eikseth og Jan Warø
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk FIN
Semester:	Høst
Kurskode:	BØA3010 A

Mål

Gi økt forståelse for og innsikt i sentrale problemstillinger innen finansierings- og investeringsteori

Forkunnskaper

Kurset bygger på første og andre års obligatoriske fag i bedriftsøkonomi, samfunnsøkonomi, matematikk og statistikk.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid og gjennomgang av oppgaver.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

Det vil i løpet av semesteret bli avholdt en obligatorisk prøve som må bestås for å få gå opp til avsluttende eksamen.

Avsluttende eksamen:

Individuell, skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator, rentetabeller og læreboka "Corporate finance".

Emneoversikt

Verdifastsettelse

Risiko og avkastning

Markedseffisiens

Dividendepolitikk og kapitalstruktur

Opsjoner

Gjeldsfinansiering

Risikostyring

Pensumlitteratur

Brealey, R.A., Myers, S.C. & Allen, F. (2006) *Corporate finance*. 8.ed. Boston, Mass., McGraw-Hill/Irwin.

Boye, Knut (2006) *Finansielle emner*. 14. utg. Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Utdelte notater, artikler og oppgaver

Anbefalt støttelitteratur

Berk, J. & DeMarzo, P. (2007) *Corporate finance*. Boston, Pearson/Addison Wesley.

FORETAKSSTRATEGI

Fagansvarlige	Arve Pettersen
Foreleser:	Christian Kjølås
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 2. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	ORG2002 A

Mål

Gi oversikt over forskjellige tradisjoner innenfor faget strategisk ledelse. Gi grunnlag for støtte til systematisk analyse og vurdering av strategiske handlingsmuligheter for bedrifter. Mer spesielt gi kunnskap for å kunne gjennomføre en "rasjonell" strategisk bedriftsanalyse i praksis.

Undervisningsform

Forelesninger og plenumsdiskusjoner.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Strategisk analyse

Alternative strategisyn

Strategimodeller

Strategiformulering

Iverksettelse av strategi

Pensumlitteratur

Johnson, G., Scholes, K. & Whittington, R. (2005) *Exploring Corporate strategy*. 7.ed.

Harlow, FT Prentice Hall.

Alt stoff behandlet i forelesningstimene.

Anbefalt støttelitteratur

Roos, G., Krogh, G. von & Roos, J. (red.) (1997) *Strategi som konkurransefortrinn*.

Bergen-Sandviken, Fagbokforlaget.

IDRETT OG ØKONOMI

Fagansvarlig:	Harry Arne Solberg og Trond Stiklestad
Forelesere:	Harry Arne Solberg, Trond Stiklestad og Morten Kringstad
Studiepoeng:	15
Semester:	Vår
Kurskode:	SMØ2025

Mål

Kurset har en naturlig todeling mellom fagfeltene *Sport og økonomi* og *Sport og markedsføring*.

Sport og økonomi vil gi studentene en innføring i økonomiske problemstillinger relatert til sport og sportslige aktiviteter. Det legges særlig vekt på analyser av faktorer som påvirker inntektene

og kostnadene som disse aktivitetene genererer. Dette gjelder både størrelsen av inntektene og kostnadene, så vel som fordelingen av dem. I tillegg drøftes også metoder for verdsettingen av ikke monetære virkninger.

Sport og Markedsføring vil etablere en forståelse for hvordan markedsføring som fag kan gi verdifull innsikt i å analysere og utvikle sport sin verdi og sportens markedspotensial mot interessentene publikum, annonsører og media.

Forkunnskaper

Ingen forkunnskaper

Undervisningsform

Forelesninger og case arbeid

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen 6 timer.

Ingen hjelpemidler

Emneoversikt

Sport og økonomi:

- Sportskonkurranser som handelsvare
- Etterspørselen etter sport
- Tilbudet av sport – fordelingen mellom privat, offentlig og frivillig sektor.
- Sport og media – et økonomisk perspektiv

Sport og markedsføring:

- Sportsmarkedet
- Markedsstrategi
- Markedstilbudet sport
- Markedsføring av sport
- Medias rolle og hvordan benytte media i et markedsføringsperspektiv
- Attraktivitet som sponsorobjekt i et annonsørperspektiv
- Profesjonelle sponsorobjekter (i et sponsorobjektperspektiv)

Pensumlitteratur

Cook, A. (1994). *The economics of leisure and sport*. London: Routledge.

Gratton, C. & Taylor, P. (2000). *Economics of Sport and Recreation*. London: Routledge.

Schank, Matthew D., *Sports Marketing – A strategic perspective*, third edition, 2005, Prentice Hall, upper Sadle River, New Jersey

Diverse artikler

IDRETTSØKONOMI

Fagansvarlig:	Harry Arne Solberg
Forelesere:	Harry Arne Solberg og Morten Kringstad
Studiepoeng:	7,5
Semester:	Vår
Kurskode:	SMØ2030

Mål

Å gi studentene en innføring i økonomiske problemstillinger relatert til sport og sportslige aktiviteter. Det legges særlig vekt på analyser av de faktorer som påvirker inntektene og kostnadene som disse aktivitetene genererer. Dette gjelder både størrelsen av inntektene og kostnadene, så vel som fordelingen av dem. I tillegg drøftes også metoder for verdsettingen av ikke monetære virkninger.

Forkunnskaper

Ingen forkunnskaper

Undervisningsform

Forelesninger

Evalueringsform

Skriftlig eksamen 4 timer

Ingen hjelpemidler

Emneoversikt

Sportskonkurranser som handelsvare

Etterspørselen etter sport

Tilbudet av sport – fordelingen mellom privat, offentlig og frivillig sektor.

Sport og media – et økonomisk perspektiv

Pensumlitteratur

Cook, A. (1994). *The economics of leisure and sport*. London: Routledge.

Gratton, C. & Taylor, P. (2000). *Economics of Sport and Recreation*. London: Routledge.

Diverse artikler

INNFORING I ØKONOMISTYRING

Fagansvarlig:	Kari Nyland
Foreleser:	Kari Nyland
Oppgavegjennomgang:	Tor-Eirik Olsen, Marit Pedersen
Studiepoeng:	7,5 – Obligatorisk ØS
Semester:	Høst
Kurskode:	BØA3050

Mål:

Formålet med kurset er å gi studentene innsikt i verktøy som benyttes innenfor økonomistyring i offentlige og private foretak. Det vektlegges spesielt å utvikle forståelse for anvendelsen av slike verktøy for å øke foretakenes verdiskaping.

Det forutsettes at studentene har grunnleggende kunnskap om metoder og teknikker for fremskaffing av interne styringsdata samt anvendelse av disse til beslutnings- og kontrollformål.

Undervisningsform:

Forelesninger, gruppearbeid og gjennomgang av oppgaver.

Evalueringsform:

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

To obligatoriske innleveringer (bestått/ikke bestått)

Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Emneoversikt:

- Repetisjon av grunnleggende begreper/teknikker i økonomistyringen
- Kostnadsfunksjoner
- Kalkyler med hovedvekt på ABC
 - Kostnadstruktur og flerfaktorvariabilitet
 - Beslutningsrelevante kostnader
 - Prising
- Kundelønnsomhet
- Avviksanalyser
- Resultatmåling/prestasjonsmåling

Pensum:

Horngren, C.T., Datar, S.M. & Foster, G. (2006). *Cost Accounting : A Managerial Emphasis*. 12. utg. Upper Saddle River, N.J., Pearson Prentice Hall.

Forelesningsnotater

INNOVASJON OG TEKNOLOGILEDELSE

Fagansvarlig:	Espen Gressetvold
Foreleser:	Roger Sørheim, Tina Bjørnevik Aune
Studiepoeng:	7,5 – Valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	INT3010 A

Mål

Kurset skal gi innsikt i innovasjon og nyskapingssprosesser, med vekt på både teoretisk og praktisk forståelse av utvikling av produkter – samt forståelse av markedets betydning i den sammenheng. For å forstå disse prosessene i nye og eksisterende bedrifter er det nødvendig med både innsikt i intra- og interorganisatoriske forhold.

Det vil bli fokusert på innovasjons og nyskapingssprosessene slik de foregår internt i en bedrift, samt hvordan bedriftssamarbeid med både kunder og leverandører kan stå sentralt.

Undervisningsform

Forelesninger, studentpresentasjoner.

Obligatorisk semesteroppgave, gruppevis gjennomføring.

Evalueringsform

Mappeevaluering:

Underveisvurdering

Obligatorisk innlevering av semesteroppgave som teller ca. 25% av totalkarakteren.

Avsluttende eksamen

Individuell skriftlig eksamen, 4 timer, teller ca. 75% av totalkarakteren.

Hjelpemidler på eksamen: Ingen

Delene vurderes samlet.

Emneoversikt

Innføring i innovasjon

Perspektiver på innovasjon

Innovasjon og nyskapings prosesser

Innovasjon og nettverk

Internasjonalisering av unge bedrifter

Samarbeid ved utvikling og kommersialisering av ny teknologi

Oppstart av teknologibedrifter – utfordringer

Utvikling av forretningsplan for et nytt produkt

Evalueringsprosesser, suksessfaktorer

Pensumlitteratur

Cooper, R. G. (2005): *Product Leadership: Pathways to Profitable Innovation, Second Edition*, Basic Books, New York.

Aune, T.B. og Sørheim, R. (2008): Artikkelsamling i Innovasjon og teknologiledelse, TØH – Trondheim økonomiske høyskole, HiST.

INTEGRERT BUDSJETTERING OG ØKONOMISK STYRING

Fagansvarlig:	Torbjørn Trælne
Foreleser:	Torbjørn Trælne
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk ØS, valgfag 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	BØA3020 A

Mål

Gi innsikt og kunnskaper i budsjetteringsteori og ferdighetstrening i modellutvikling med Excel regneark. Budsjetteringsteorien fokuserer på hvilke muligheter ledelsen har for å måle og påvirke de økonomiske resultatene i en bedrift ved hjelp av budsjettmål, prestasjonsmåling og belønningssystemer.

Forkunnskaper

Kurset forutsetter grunnleggende kunnskaper i Excel, regnskapsforståelse og budsjettering og fører studentene videre gjennom et prosjektarbeid og videregående teori innenfor økonomisk styring og budsjettering.

Undervisningsform

Forelesninger, prosjektarbeid (grupper) og veiledning under arbeid ved PC.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det obligatorisk gruppebasert prosjektarbeid og obligatoriske øvinger som må være bestått. Prosjektarbeidet består av at studentene skal utvikle en integrert budsjettmodell i Excel.

Antall av og tidspunkt for innlevering av obligatoriske øvinger vil bli opplyst ved semesterstart. Gruppene skal bestå av maks. 2 studenter.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator.

Emneoversikt

Praktisk budsjettarbeid:

- Integrert budsjettering
- Modellutvikling i Excel
- Delbudsjetter
- Resultat-, likviditets- og balansebudsjetter
- Langsiktige budsjettmodeller og verdsettelse
- Budsjettanalyse

Teori innenfor økonomisk styring og budsjettering:

- Inntekts-, utgifts- og profitt sentra
- Kortsiktig budsjettering og ressursallokering
- Kostnadsfordelinger og kalkyler
- Kostnadsbaserte beslutninger
- Prestasjonsmåling og internprising
- Balansert målstyring
- Agentmodellen og belønningssystemer
- Strategisk økonomistyring

Pensumlitteratur

Kaplan, R. S. og Atkinson, A. A. (1998) *Advanced Management Accounting*. Upper Saddle River, N.J. Prentice Hall.

Hoff, K. G. (2005) *Driftsregnskap og budsjettering*. 4. utg. Oslo, Universitetsforlaget.

Kapitler om økonomistyring og budsjett.

Utdelte artikler og forelesingsnotater.

Anbefalt litteratur

Hoff, K. G. og Holving, P. A. (2002) *Balansert målstyring : balanced scorecard på norsk*. Oslo, Universitetsforlaget.

Benninga, S.Z. and Sarig, O.H. (1997) *Corporate Finance : A Valuation Approach*. New York, McGraw Hill.

INTERNATIONAL BUSINESS

Course coordinator	Roar Kvam
Lecturer:	Roar Kvam
Credits:	7,5 ECTS credits – elective 2. and 3. year students
Semester:	Autumn / Spring
Code	MRK2020 A

This course serves as an integral part of the international programme for exchange students. Norwegian students will also be admitted.

Objective

The aim of the course is to introduce the students to the concept of international business, how it works and the theories of international business. To give the students an understanding of the critical elements involved in doing business with foreign countries.

Prerequisite

Good command of English language, basic course in Marketing.

Tuition

Lectures, group work, student case and article presentations, classroom discussions and company visits.

Assessment

Individual, written examination, lasting for 4 hours, at the end of the semester counts for 75%, The examination is based on the textbook syllabus and additional material referred to. A term paper on a group basis to be handed in at the middle of the semester counts for 25% of the final grade.

Assisting material: Dictionary

Contents

The basis for International Business
Process of internationalisation
Entry strategies
The European market
Collecting information
Financing and currency
The risks
Culture
International marketing
Investment strategy
Control strategy

Syllabus literature

Ball, Donald A. et al. (2006 el. 2007) *International business : the challenge of global competition*. 10th or 11th ed. Boston, Irwin/McGraw-Hill.

Recommended literature

Collection of articles on International business

INTRODUCTORY MANAGEMENT SCIENCE

Course coordinator	Morten Helbæk
Lecturer:	Morten Helbæk
Credits:	7,5 ECTS credits – elective 2. and 3. year students
Semester:	Spring
Code	BØA2020 A

Objective

The students increased understanding of quantitative managerial science problems will be based on knowledge from courses within statistics and business from earlier stages of the study. The students' skills in interpreting spreadsheet solutions will be increased by using Microsoft Excel.

Tuition

Lectures, exercises

Evaluation

Compulsory papers and individual written examination (4 hrs)

Contents

Spreadsheet models
Linear programming and sensitivity analysis
Integer programming and goal programming
Nonlinear programming
Transportation and assignment problems
Network flow models
Project management
Decision analysis
Simulation
Forecasting
Inventory Control
Interpretations of computer solutions using Microsoft Excel

Syllabus literature

Taylor, Bernhard W. (2007) *Introduction to Management Science*. 9.ed.
Upper Saddle River, N.J., Pearson/Prentice Hall.

LEADERSHIP, COMMUNICATION AND COOPERATION

Course coordinator:	Hilde Fjellvær
Lecturer	Hilde Fjellvær
ECTS credits:	7,5 – elective 2. and 3. years students
Semester:	Autumn
Course code:	ORG2010

The course is taught entirely in English. The course is open for Norwegian students and exchange students.

Objectives

The purpose of this course is to broaden students' understanding of processes related to leadership, communication and cooperation in organizations. Based on selected readings and lectures as a background for case discussions, role-play and exercises the course builds on active student participation and experience in a group development process. Thereby aiming to develop their understanding of the complicated processes groups experience.

Required background

Students are expected to have as a minimum an introductory organization course as background. Norwegian students specializing in organization will have priority subject to previous grades.

There will be a limit of 25 students admitted to the course. Admittance according to an optimal mix of students. Third year students will have priority over second year students.

Course description

The course will consist of a combination of lectures, case discussions, group assignments, role-play/exercises and student presentations of course material. All classroom activities will be in English. Students must be able to express themselves in English both orally and in writing.

Active student participation in exercises and through discussions and presentation of literature is expected and make up part of the course grade.

Evaluation form

Class participation, presentations, and group assignments will make up approximately 40% of the final grade.

A three hour individual written exam will count for approximately 60% of the final grade.

Themes covered

- Leadership
- The individual
- Group processes
- Culture
- Communication
- Co-operation
- Conflict

Literature

Compendium consisting of selected readings.

Vecchio, Robert P. (2006) *Organizational Behavior : Core Concepts*. 6.ed.

Mason, Ohio, Thomson South-Western.

LEDELSE OG ARBEIDSLIV

Fagansvarlig:	Synnøve Hitland
Foreleser:	Synnøve Hitland .
Studiepoeng:	7,5 – Obligatorisk ORG
Semester:	Vår
Kurskode:	ORG3016 A

Mål

Formålet med kurset er å gi studentene innsikt i aktuelle problemstillinger i arbeidslivet. Kurset vektlegger endringer i arbeidslivet og hvilke konsekvenser dette har for enkelt-individ og organisasjon. Kurset har også som formål å øke kunnskapen om styrets rolle og styrearbeid.

Undervisningsform

Forelesninger og studentpresentasjoner.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Utviklingstrekk og endringer i arbeidslivet

Det nye arbeidslivet

Inkludering av innvandrere

Sykefravær

Lønnsforskjeller

Deltidsarbeid

Grenseløse jobber og familieliv

Styrets ansvar og rolle

Organisering av styrearbeid

Hvordan få innflytelse i styrearbeid?

Kvinner og menn i styrearbeid

Pensumlitteratur

Huse, Morten (2003) *Styret: Tante, barbar eller klan?* 2.utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Synnøve Hitland: *Artikkelsamling i faget Ledelse og arbeidsliv*. TØH, 2007.

Pensum vil bli oppgitt ved studiestart.

Anbefalt støttelitteratur

Blakstad, Inger Lise (2005) *Lønnsomt mangfold i ledelse og styre: kvinner, jyplinger, oldinger?* Oslo, HR rekruttering & karriererådgivning.

Levorsen, Stein O. (2004) *Styrearbeid i praksis : Innføring i styrets hovedoppgaver og arbeidsform med eksempler og bedriftshistorier*. 5.utg. Oslo, Universitetsforlaget.

LOGISTIKK

Fagansvarlig:	Kjell Banken
Forelesere:	Rolf Aarland og Kjell Banken
Studiepoeng:	7,5 – Valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	INT2010 A

Mål

Logistikkfaget har endret karakter og er i dag en sentral del av virksomheters strategi. Årsaken til det er at logistikk er med på å gi bedriften økt lønnsomhet og bedret konkurransekraft gjennom kundelogistikk. Kurset har som mål å få fram hvordan bedriften bør gå fram for å få logistikken inn som en naturlig del av organisasjonen, sammen med tradisjonelle funksjoner som strategi og ledelse, motivasjon, kundeorientering, bedriftskultur, kvalitetsstyring, kompetanse og opplæring. Modeller for hvordan verdikjeder kan effektiviseres gjennom prosessarbeid samtidig med at det er fokus på leveringsservice overfor kundene behandles. Det er hovedvekt på hvordan logistikk og verdikjedeeffektivitet kan bedre bedriftens økonomiske resultater og konkurranseevne.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppeøvinger.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Emneoversikt

Verdikjeder og konkurransekrefter
Kunde – og markedsorientert logistikk
Logistikkstyring i verdikjeden
Økonomisk tilnærming mot logistikk
Økonomiske verktøy og metoder
Suksessfaktorer for logistikkprosjekter
Fallgruver ved logistikkprosesser
Logistikkregnskap og andre logistiske måltall
Logistikkforbedring gjennom prosesseffektivisering
Logistikkens strategiske betydning
IT – E- business og logistikk
Infrastruktur og samferdsel – rammebetingelser for logistikk
Trender, nasjonalt og internasjonalt innen logistikk

Pensumlitteratur

Banken, Kjell og Aarland, Rolf (2003) *Logistikk, ledelse og marked*. 2. utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Banken, K. og Aarland, R.: *Artikkelsamling 2006*.

Utdelt materiale.

MAKROØKONOMI

Fagansvarlig:	Leiv Opstad
Foreleser:	Leiv Opstad
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 2. studieår.
Semester:	Høst
Kurskode:	SMØ2001 A

Mål

Gi studentene innsikt i hvordan den økonomiske politikken kan utformes med sikte på å nå bestemte økonomisk/politiske mål.

Undervisningsform

Forelesninger og gruppearbeid.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det en obligatorisk innlevering som må være bestått.

Besvarelsene leveres gruppevis på maks 5 studenter. I tillegg er det en obligatorisk individuell flervalgsoppgave som må bestås for å kunne ta avsluttende eksamen.

Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Emneoversikt

Innføring i begrepene i nasjonalregnskapet

Inntektsteori

Makroøkonomiske modeller

Økonomisk politikk

Koplingen mellom penge-, finans- og valutapolitikk

Inflasjonsmål

Anvendelse av den økonomiske teorien på norske forhold

Pensumlitteratur

Dedekam, Anders, jr. (2004) *Makroøkonomi : samfunnsøkonomi og økonomisk politikk*. 4.utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Det vises for øvrig til forelesningsplanen.

Anbefalt litteratur:

Bredesen, Ivar og Dedekam, A., jr. (2004) *Hjelper til Makroøkonomi*. Siste utgave. Bergen, Fagbokforlaget.

MARKEDSFØRING - GRUNNKURS

Fagansvarlig:	Trond Stiklestad
Forelesere:	Trond Stiklestad og Morten Erichsen
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 1. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	MRK1001 A

Mål

Kurset tar sikte på å tilføre studentene sentrale basiskunnskaper gjennom en bred presentasjon av markedsføring som fagområde, utvikle studentenes forståelse for de tema som presenteres og å utvikle studentenes evne til å anvende kunnskapene på realistiske markedsføringssituasjoner. Det vil også bli lagt vekt på å utvikle en markedsorientert holdning hos studentene. Realisering av disse målene betyr at studentene ved kursets slutt skal kunne gjengi og forklare teorien samt løse praktiske markedsføringsproblemer.

Undervisningsform

Forelesninger, diskusjoner og case

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Kurset er vinklet ut fra et planleggingsperspektiv og målet er å vise hvordan vi kan gå frem når vi skal planlegge en virksomhets markedsføringsaktiviteter og utvikle en strategisk markedsplan for en bedrift:

Interne og eksterne analyser – fra informasjon til handling

Kunden i sentrum - kundetilfredshet

Utvikling av bedriftens målbilde; visjon, forretningside, styringsmål

Bedriftskultur - markedsorientert lederskap

Bedriftens profil

Bedriftens produkt-markedsstrategi

Bedriftens distribusjonsstrategi – veien fram til forbrukeren

Bedriftens prisstrategi

Bedriftens salgs- og kommunikasjonsstrategi

Bedriftens relasjonsstrategi

Pensumlitteratur

Framnes, R., Pettersen, A. og Thjømøe, H.M. (2006) *Markedsføringsledelse*. 7. utg. Oslo, Universitetsforlaget.

Forelesningsnotater lagt ut på fagets side.

Anbefalt litteratur

Framnes, Runar og Johnsen, Arne Stokke (2001) *Oppgavesamling : med svar og løsningsmomenter til Markedsføringsledelse*. 6.utg. Oslo, Universitetsforlaget.

MARKEDSKOMMUNIKASJON

Fagansvarlig:	Arne M. Ulvnes
Forelesere:	Arne M. Ulvnes og Morten Erichsen
Studiepoeng:	7,5 – Obligatorisk MF, valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	MRK2010 B

Mål

Kurset tar sikte på å gi studentene en bred innføring i kommunikasjon som en viktig del av markedsførersens verktøy. Gjennom å fokusere på massekommunikasjon, kommunikasjonsteorier og B2B kommunikasjon er det et mål at studentene skal utvikle et helhetssyn på kommunikasjon i et markedsføringsperspektiv. Likeledes vil studentene tilegne seg kunnskaper om annonsøren og dens samarbeidspartnere, samt andre aktører i reklamebransjen. Det vil bli lagt vekt på å utvikle en kommunikasjonsforståelse hos studentene for at ulike måter å kommunisere på kan gi ulike resultater for bedriften.

Undervisningsform

Forelesninger og diskusjoner.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

1. Hva er kommunikasjon og markedskommunikasjon?
2. Oversikt over kommunikasjonsmiksen (Reklame, PR, SP, Personlig Salg)
3. Reklamebransjen og relasjoner mellom annonsør og reklamebyrå
4. Informasjonsasymmetri og markedsføring
5. Personlig kommunikasjon og lytting
6. Intern kommunikasjon
7. B2B kommunikasjon
8. Informasjon
9. Påvirkningsstrategier
10. Kommunikasjonsflyt
11. Løgn og bedrag i reklamen og annen kommunikasjon
12. Kommunikasjonsplanprosessen
 - a. Målgruppevalg
 - b. Posisjonering
 - c. Utvikling av kommunikasjonsstrategi
 - d. Utvikling av mediestrategi og valg av kanal
13. Utforming av budskap
 - a. Budskapsprosessering
 - b. Kreativitet og løsninger
14. Budskapet i ulike kanaler

Pensumlitteratur

Percy, L. and R. Elliot (2005) *Strategic Advertising Management*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.

Artikkelsamling, Ulvnes 2007

MATEMATIKK

Fagansvarlig:	Jan Tore Solstad
Forelesere:	Jan Tore Solstad, Kåre Bjørvik og Morten Helbæk
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 1. kull
Semester:	Høst
Kurskode:	MET1001 A

Mål

Kurset skal gi studentene nødvendige kunnskaper for å kunne gjennomføre en matematisk analyse som siden skal anvendes til å drøfte økonomiske problemstillinger. Det legges vekt på å fremme forståelsen av matematikkens grunnbegreper, å oppøve evnen til logisk tenkning og å øke regneferdigheter gjennom trening i oppgaveregning.

Undervisningsform

Forelesninger og gruppearbeid. Det vil også bli holdt et todagers forkurs samt ukentlige suppleringsforelesninger. Her legges det vekt på eksempelgjennomgang og oppgavetrening, samt repetisjon av mer elementær matematikk som ikke dekkes i de ordinære forelesningene. Dette er et tilbud til dem som føler at de har mangelfulle forkunnskaper i matematikk.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator og læreboka (Bjørnstad, H., U.H. Olsson, S. Søyland og F. Tolcsiner *Matematikk for økonomi og samfunnsfag*).

Emneoversikt

Funksjoner av en variabel

Derivasjon

Anvendelser av derivasjon. Maksimums- og minimumsproblemer

Implisitt derivasjon og elastisiteter

Ekspensial- og logaritmefunksjonen

Finansmatematikk

Integrasjon

Funksjoner av flere variable

Maksimums- og minimumsproblemer for funksjoner med flere variable

Pensumlitteratur

Bjørnstad, H. et al. (2004) *Matematikk for økonomi og samfunnsfag*. 6 utg Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Anbefalt støttelitteratur

Bjørnstad, H. et al. (2007) *Løsningsforslag til 7. utg. Matematikk for økonomi og samfunnsfag*. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

MIKROØKONOMI

Fagansvarlig:	Harry Arne Solberg
Foreleser:	Timeforeleser
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 1. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	SMØ1001 A

Mål

Kursets formål er å skape en forståelse av grunnleggende mikro- og markedøkonomiske problemstillinger. Det legges vekt på å trene studentene i systematiske analyser av konsumenter og bedrifters atferd i ulike markedsmessige situasjoner, ved å vise hvordan samspillet mellom etterspørsel- og tilbudssiden bestemmer markedsprisen og omsatt kvantum.

Undervisningsform

Forelesninger og gruppeøvinger.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Emneoversikt

Innføring i konsument- og produksjonsteori

Generell markedsteori

Markedsformer (frikonkurranse, monopol og noen oligopolmarkeder)

Pensumlitteratur

Pindyck, Robert S. & Rubinfeld, D.L. (2005) *Microeconomics*. 6.ed.

Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall.

Grønn, Erik (2004) *Mikroøkonomi : formler og oppgaver : løsningsforslag*. Siste utgave..

Oslo, Cappelen akademisk .

Anbefalt støttelitteratur

Dedekam, Anders, jr. (2002) *Mikroøkonomi*. Bergen, Fagbokforlaget.

Ringstad, Vidar (2002) *Mikro- og markedøkonomi*. Siste utgave.. Oslo, Cappelen.

MODERNISERING AV OFFENTLIG SEKTOR

Fagansvarlig:	Synnøve Hitland
Foreleser:	Synnøve Hitland
Studiepoeng:	7,5 – Obligatorisk ORG , valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	ORG3020 A

Mål

Målet med faget er å gi en innføring i modernisering av offentlig sektor, samt bakgrunnen til fornyelsesbehovene. Faget tar også sikte på å gi en oversikt over offentlig forvaltning på sentralt og lokalt nivå samt forholdet mellom politikk og administrasjon.

Undervisningsform

Forelesninger og studentpresentasjoner

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det to obligatoriske øvinger som begge må være bestått.

Oppgaver skal utføres av grupper bestående av minimum to personer. Antall og tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

New Public Management i praksis

Privatisering og konkurranseutsetting

Privat og offentlig eierskap

Økonomisk effektivisering av offentlig sektor

Nye utfordringer til ledelse og organisering

Offentlig politikk og forvaltning

Det offentlige og markedet

Ulike styringslogikker i offentlig sektor

Pensumlitteratur

Busch, Tor et al. (red.) (2005) *Modernisering av offentlig sektor : utfordringer, metoder og dilemmaer*. Oslo, Universitetsforlaget.

Christensen, Tom m fl *Forvaltning og politikk* 2002 Universitetsforlaget

Kompendium i *Modernisering av offentlig sektor* ORG3020, Høsten 2007.

Oppgaver og studentpresentasjoner som blir gitt underveis i semesteret er å regne som pensum.

NEGOTIATIONS

Course coordinator:	Hilde Fjellvær
Lecturer	Hilde Fjellvær
ECTS credits:	7,5 – elective 2. and 3. years students
Semester:	Spring
Course code:	ORG2013

The course is taught entirely in English. The course is open for Norwegian students and exchange students.

Objectives

The purpose of the course is to provide students with a theoretical base for analysing, preparing and conducting negotiations. The course aims at developing students' analytical skills and understanding of the importance of interpersonal relations in negotiation processes through exercises, case presentations and discussions.

Required background

Students are expected to have as a minimum an introductory organization course as background. Norwegian students specializing in organization will have priority subject to previous grades. There will be a limit of 20 students admitted to the course. Failure to meet for the first session without prior acceptance by course lecturer will result in a loss of place.

Course description

The course will consist of a combination of lectures, case discussions, negotiation simulations and group assignments. The experience gained from the activities will be discussed in relation to presented theories.

All classroom activities will be in English. Students must be able to express themselves in English both orally and in writing at a level where they can take part in the negotiation simulations.

Evaluation form

On a group basis required case studies will have to be handed in and passed in order to take a four hour written exam at the end of the course.

Literature

To be announced

ORGANISASJON OG LEDELSE I

Fagansvarlig:	Irene Lorentzen Hepsø
Foreleser:	Irene Lorentzen Hepsø
Studiepoeng:	10 - Obligatorisk 1. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	ORG1001 A

Mål

Hovedmålet med dette kurset er å gi en innføring i fagene organisasjon og ledelse. Studentene får muligheter til å arbeide i grupper med aktuelle problemstillinger som de skal anvende teori fra fagområdet på.

Undervisningsform

Forelesninger og gruppearbeid.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer.
Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Organisasjonsteori - historisk utvikling
Mål og målsettingsprosessen
Beslutningsprosesser i organisasjoner
Organisasjonsstruktur
Organisasjonskultur
Makt og konflikt i organisasjoner
Motivasjonsteori og kommunikasjon

Læring og endring
Ledelse og ledelsesteorier
Kvinner og ledelse
Endringsledelse

Pensumlitteratur

Jacobsen, Dag Ingvar og Thorsvik, Jan (2007) *Hvordan organisasjoner fungerer : innføring i organisasjon og ledelse*. 3.utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Hepsø, Irene Lorentzen: *Kompendium i organisasjon og ledelse*. OR130. Høsten 2004.

Oppgaver som blir gitt underveis i semesteret er å regne som pensum.

Anbefalt støttelitteratur

Busch, Tor og Vanebo, J.O. (2003) *Organisasjon og ledelse : et integrert perspektiv*, 5. utg. – Oslo, Universitetsforlaget.

Fivelsdal, E., Bakka, J.F. og Nordhaug, O. (2004) *Organisasjon og ledelse : struktur, prosesser, læring og kultur*. 4.utg. Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Jacobsen, Dag Ingvar (2002) *Arbeidsbok og casesamling til "Hvordan organisasjoner fungerer : innføring i organisasjon og ledelse"*. Bergen, Fagbokforlaget.

Morgan, Gareth (1998) *Organisasjonsbilder : innføring i organisasjonsteori*. Ny utg. Oslo, Universitetsforlaget.

ORGANISASJON OG LEDELSE II

Fagansvarlig:	Ivar K. Brøkhaug
Foreleser:	Ivar K. Brøkhaug
Studiepoeng:	5 - Obligatorisk 2. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	ORG2003 A

Mål

Formålet med kurset er å gi studenten en mer inngående innsikt i fagområdet organisasjon og ledelse. Analysenivået fra innføringskurset heves. Ulike teorier og perspektiver diskuteres med utgangspunkt i virkelige bedrifter og hendelser.

Undervisningsform

Forelesninger og gjennomgang av oppgaver.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 3 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Perspektiver på organisasjoner
Ulike organisasjoner – ulike strukturer
Mennesker i organisasjoner
Politikk, makt og konflikt
Kultur og symboler
Ledelse i teori og praksis

Pensumlitteratur

Bolman, L.G og Deal, T.E. (2004) *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse : Strukturer, sosiale relasjoner, politikk og symboler*. 3.utg. Oslo, Gyldendal akademisk.

Anbefalt støttelitteratur

Morgan, Gareth (1998) *Organisasjonsbilder : innføring i organisasjonsteori*. Ny utg. Oslo, Universitetsforlaget.

PENGER, KREDITT OG VALUTA

Fagansvarlig:	Leiv Opstad
Foreleser:	Egil Matsen
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk FIN
Semester:	Høst
Kurskode:	SMØ3015 A

Mål

Å gi studentene en innføring i penge-, kreditt- og valutapolitikk, samt å lære å vurdere sektoren ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Få innsikt i hvordan internasjonale forhold påvirker markedet.

Forkunnskaper

Kurset bygger på grunnkurs i makroøkonomi

Undervisningsform

Forelesninger og gruppearbeid

I tillegg kommer gruppeoppgaver som forventes levert inn.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret er det en obligatorisk innleveringsoppgave som må være bestått. Besvarelsen leveres gruppevis på maks 5 studenter.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator.

Emneoversikt

Tilbud og etterspørsel etter penger

Sammenhengen mellom pengemarkedet, valutamarkedet og realøkonomien

Tilbud og etterspørsel etter valuta

Ulike valutasystemer

Det pengepolitiske samarbeidet i EU

Penge-, kreditt- og valutapolitikk

Ulike paritetsteorier

Finansiell stabilitet

Konjunkturteori

Modell med varierende prisnivå

Flerperiodemodeller

Inflasjonsmål

Pensumlitteratur

Burda, Michael & Wyplosz, Charles (2005) *Macroeconomics : a European text*. Last ed. Oxford, Oxford University Press.

Norske finansmarkeder : pengepolitikk og finansiell stabilitet (2004) Oslo, Norges bank. (Norges banks skriftserie ; nr 34).

Aktuelle artikler i fagtidsskrift.

Det tas forbehold og det vises til 1. forelesning og framdriftsplan.

Aktuell litteratur kan være:

Austvik, O.G., Vårdal, E. og Bredeesen, I. (2002) *Internasjonal handel og økonomisk integrasjon*. Oslo, Gyldendal akademisk.

Isachsen, Arne Jon og Høidal, G.B. (2004) *Globale penger*. Oslo, Gyldendal Akademiske, 2004.

Hanisch, T.J., Søylen, E. og Ecklund, G. (1999) *Norsk økonomisk politikk i det 20. århundre : verdivalg i en åpen økonomi*. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Isachsen, A.J. og Røste, O.B. (red.) (1999) *Euroen og den norske kronens skjebne*. Bergen, Fagbokforlaget.

Korsvold, Pål E. (2000) *Valutastyring*. 2. utg. [i.e. 3.utg.]. Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Klovland, Jan Tore. (1999) Pengepolitisk tenniss: To klassiske dobbeltfeil og en ny dårlig serve. I : *Økonomisk politikk i en turbulent verdensøkonomi*, red. Thøgersen, Øystein, s.29-59.

Bergen, Fagbokforlaget. (SNF årbok 1999)

Hagen, Rune Jansen (1999) Finanspolitisk tvangstrøye eller keiserens nye klær? I: *Økonomisk politikk i en turbulent verdensøkonomi*, red. Thøgersen, Øystein, s. 151-199. Bergen, Fagbokforlaget. (SNF årbok 1999)

Steigum, Erling (2004) *Moderne makroøkonomi*. Oslo, Gyldendal akademisk.

Qvigstad, J.F. og Røisland, Ø. (red.) (2000) *Perspektiver på pengepolitikken*. Oslo, Gyldendal akademisk.

PERSONALLEDELSE

Fagansvarlig:	Irene Lorentzen Hepsø
Foreleser:	Christian Kjølaas
Studiepoeng:	7,5 - Valgfag 2. og 3. kull
Semester:	Høst
Kurskode:	ORG3011 A

Mål

Kurset gir en innføring i det personaladministrative arbeidsområde, samt innsikt i dagsaktuelle problemstillinger i arbeidet med menneskelige ressurser i dagens arbeidsliv.

Undervisningsform

Kurset baseres på en kombinasjon av forelesninger, diskusjoner og gruppearbeid. Forelesningene belyser hovedtrekk i pensum.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Strategisk personalledelse
Kompetanse og kompetanseutvikling
Rekrutteringsarbeid og rekrutteringsproblematikk
Vurdering av medarbeidere
Medarbeidersamtalen
Arbeidsmiljø og innsikt i arbeidsmiljøloven
Kompetanse i personalplanleggingssammenheng
Avvikling av arbeidsforhold

Ledelse av kunnskapsmedarbeidere
Mellommenneskelige konflikter
Kreativitet i arbeidslivet
Stress og utbrenthet
Mobbing i arbeidslivet
Helsefremmende arbeid

Pensumlitteratur

Grimsø, Rigmor E.(2005) *Personaladministrasjon: Teori og praksis*. 4.utg. Oslo, Universitetsforlaget.
Einarsen, Ståle og Skogstad, Anders (red.) (2000) *Det gode arbeidsmiljø, krav og utfordringer : et festskrift til Odd H. Hellesøy*. Bergen, Fagbokforlaget.
Artikler.

Anbefalt litteratur

Grimsø, Rigmor E.(2005) *Personaladministrasjon: Teori og praksis*. 4.utg. Oslo, Universitetsforlaget. (de kapitler som ikke er pensum).
Einarsen, Ståle og Skogstad, Anders (red.) (2000) *Det gode arbeidsmiljø, krav og utfordringer : et festskrift til Odd H. Hellesøy*. Bergen, Fagbokforlaget. (de kapitler som ikke er pensum).
Nordhaug, Odd (1998) *Måltrettet personalledelse: en grunnleggende innføring*. 2. utg. Oslo, Tano Aschehoug.
Nordhaug, Odd (red.) (1998) *Kompetansestyling i arbeidslivet: utvalgte emner*. Oslo, Tano Aschehoug.
Nordhaug, Odd (2002) *Strategisk personalledelse : utvalgte emner*. 2. utg. Oslo, Universitetsforlaget.

PERSONLIG ØKONOMI

Fagansvarlig:	Jan Warø
Foreleser:	Jan Warø
Studiepoeng:	7,5 – obligatorisk FIN
Semester:	Vår
Kurskode:	BØA3025 A

Mål

Gjennom anvendelse av kunnskapene fra 1. og 2. studieår samt fag i 5. semester skal studentene gjøres bedre i stand til å gjennomføre analyser av aktuelle finansinvesteringer både for bedrifter og særlig privatpersoner. Et sentralt mål med faget er å gjøre studentene bedre i stand til å styre sin og andres privatøkonomi.

Forkunnskaper

Kurset bygger på første og andre års obligatoriske fag i bedriftsøkonomi, samfunnsøkonomi, matematikk, statistikk, rettslære samt faget ”penger, kreditt og valuta”.

Undervisningsform

Forelesninger.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator, rentetabeller og lovsamling.

Emneoversikt

Finansielle investeringer

Lån

Boligøkonomi

Familieøkonomi

Ytelser ved inntektsbortfall

Planlegging av den personlige økonomi

Pensumlitteratur

Boye, Knut og Hansen, Terje (2007) *Personlig økonomi 2008*. 25. utg. Oslo: Cappelen.

Boye, Knut (2006) *Finansielle emner*. 14. utg. Oslo, Cappelen akademisk. (Utvalgte deler.)

Utdelte notater, artikler og oppgaver.

PRAKTISK ORGANISASJONSKUNNSKAP FOR STUDENTTILLITSVALGTE

Fagansvarlig:	Synnøve Hitland
Veileder:	Synnøve Hitland
Studiepoeng	7,5 – For tillitsvalgte ved HiST
Semester:	Høst/vår
Kurskode:	ORG2015 A

Målgruppe

Målgruppen er studenter som har innehatt minst ett av følgende verv ved høyskolen: medlem av høgskolestyret, medlem av avdelingsstyret, leder av styre, råd og utvalg under studentparlamentet, medlem av Studentsamskipnaden i Trondheims konsernstyre og datterselskap, medlem av velferdstinget.

Undervisningsform

Valgfaget baserer seg på studentenes praktiske arbeid som tillitsvalgte. I tillegg skal studentene ved selvstudium tilegne seg relevant teori for utøvelse av vervet. I forbindelse med utformingen av problemstilling i obligatorisk prosjektoppgave, samt skriving av prosjektrapport vil studentene få veiledning. Eget skjema for faget kan fås ved henvendelse til avdelingen.

Evalueringsform

Prosjektoppgave der studenten med utgangspunkt i opparbeidet realkompetanse som tillitsvalgt skal formulere en problemstilling som skal drøftes på grunnlag av teori. Prosjektoppgaven må være innlevert og godkjent innen to år etter at studenten har fratrådt vervet.

Emneoversikt

Relevante emner vil avhenge av studentens verv

Emnene kan være:

Beslutningsprosessers forløp

Makt og innflytelse i beslutningsprosesser

Ledelse av kunnskapsorganisasjoner

Nasjonal og regional høgskolepolitikk

Høgskolenes rammebetingelser

Ulike aktørers rolle innad i høgskolene

Pensumlitteratur

Jacobsen, Dag Ingvar og Thorsvik, Jan (2007) *Hvordan organisasjoner fungerer : innføring i organisasjon og ledelse*. 3.utg. Bergen, Fagbokforlaget. Hele boka..

Relevante budsjettdokument og plandokument for høgskolen/studentsamskipnaden i valgperioden.

PROSJEKTSTYRING

Fagansvarlig	Kjell Banken og Ola Ottesen
Forelesere	Kjell Banken og Ola Ottesen
Studiepoeng	7.5 - Valgfag 3 studieår
Semester	Høst
Kurskode	INT2016 A

Mål

Kompetanse innenfor prosjektstyring er en viktig del av en organisasjons samlede endringskompetanse. Ved å gi studentene grunnleggende innføring i prosjektet som arbeidsform, og prosjektledelse/-styring som profesjon, vil studentene få et grunnlag for positivt å kunne bidra som prosjektmedarbeidere og -ledere i det mangfold av prosjekter som må gjennomføres i tilknytning til nødvendig utviklingsarbeid i bedrifter og institusjoner.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppeøvinger, presentasjoner og plenumsdiskusjoner. Undervisningen blir i samlinger. Det vil tas opp et begrenset antall studenter på dette kurset.

Evalueringsform

Prosjektoppgave skrevet av 2 - 5 personer. Temaet som velges, må ligge innenfor det oppgitte pensum for faget. Oppgaven kan utføres som en ren teorioppgave eller som en oppgave relatert til en bedrift. Kandidatene må selv sørge for å etablere bedriftskontakt.

Emneoversikt

Prosjektledelse – ledelse, særtrekk ved prosjektet som arbeidsform

Suksessfaktorer - hva kjennetegner vellykkede prosjekter

Strategisk og organisasjonsmessig forankring av prosjekter
Tidlig-/foranalyse av prosjekter – prosjektets økonomi
Overordnet prosjektplanlegging – mål og milepæler
Prosjektorganisering – arbeidsdeling og ansvar
Detaljplanlegging av prosjektarbeidet – aktivitetsplanlegging
Oppfølging av prosjekter – resultatmåling, rapportering
Slutføring av prosjekter – dokumentasjon, presentasjon

Pensumlitteratur

Andersen, E.S., Grude, K.V. og Haug, T. (2004) *Målrettet prosjektstyring*. Siste utgave.
Bekkestua, NKI-Forlaget.
Utdelt materiale.

REGNSKAP OG BUDSJETTERING I OFFENTLIG SEKTOR

Fagansvarlig:	Asbjørn O. Pedersen
Foreleser:	Asbjørn O. Pedersen
Studiepoeng:	5 - Obligatorisk REV
Semester:	Vår
Kurskode:	BØA3035 A

Mål

Å gi en innføring i kommunal og statlig regnskapsføring, økonomistyring og rapportering.
Studenten skal kunne diskutere og løse ulike problemstillinger innenfor kommunalt og statlig regnskap med utgangspunkt i gjeldende lov- og forskriftsverk, veiledninger og regnskapsstandarder.

Forkunnskaper

Kurset bygger på BØA1002 Finansregnskap.

Undervisningsform

Plenumsforelesninger og oppgaveløsninger i grupper.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 3 timer.
Alle hjelpemidler tillatt på eksamen.

Emneoversikt

Fylkeskommunal og kommunal regnskapsføring og rapportering
Gjennomgang av anordningsprinsippet, det kommunale regnskapssystemet, grunnleggende bestemmelser/kommunelovens regnskapsprinsipper (lover, forskrifter, regnskapsstandarder), årsregnskapets oppstillingsplaner og innhold, noter og økonomiregelverk og intern kontroll
Kort innføring i KOSTRA
Inngående kjennskap til spesielle føringer i kommuneregnskapet, vurderingsregler av poster i balansen
Avslutning av kommuneregnskap
Statlig regnskapsføring og rapportering
Kort innføring i statlige institusjoner
Hovedtrekkene i statens budsjett- og regnskapssystemer

Hovedprinsippene for statlig budsjett- og regnskapsføring
Gjennomgang av Stortingets bevilgningsreglement og statens økonomireglement
Gjennomgang av relevante Stortingsmeldinger og Stortingsproposisjoner
Kort om regnskapsorganisasjon i statsforvaltningen, konsernkontoordningen

Pensumlitteratur

Sunde, Øyvind (2006) *Kommuneregnskapet : regnskapsrapporter, regnskapsprinsipper,...*
5. utg. Oslo, NKK Kommunaløkonomisk forlag.
+ utlevert materiale

REGNSKAPSORGANISASJON

Fagansvarlig:	Trond Kristoffersen
Foreleser:	Trond Kristoffersen
Studiepoeng	5 - Obligatorisk REV(2.året)
Semester:	Høst
Kurskode:	BØA2002 A

Mål

Kurset gir en oversikt over organisering, planlegging og gjennomføring av de aktiviteter som danner grunnlag for økonomisk styring av foretaket, årsregnskap og annen pliktig regnskapsrapportering.

Forkunnskaper

Kurset bygger på BØA1002 Finansregnskap.

Undervisningsform

Samlinger med forelesninger og øvinger.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 3 timer.

Hjelpemidler: Lovsamling, Revisors håndbok og godkjent kalkulator

Emneoversikt

Regler for bokføring og dokumentasjon av regnskapsopplysninger

Intern kontroll og kontrollmiljøet

Regnskapssystemet og regnskapets koder (kontoplaner)

Risikovurdering og kontrolltiltak

Oversikt over sentrale regnskapsrutiner som salg, lønn, innkjøp og driftsmidler.

Pensumlitteratur

Tvedt, Terje (2005) *Ny bokføringslov : en presentasjon av lov og forskrift*. Siste utgave.
Oslo, DnR forl.

Moen, Tove Gunn og Havstein, Bjørgunn (2005) *Regnskapsorganisasjon: bokføring og intern kontroll*. Siste utgave.. Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Særtrykk av bokføringsloven med forskrift eller lovregler mv. gjengitt i Revisors Håndbok utgitt av Den norske revisorforening eller skattelovsamlinger (siste utgaver)

Evt. utdelt materiale

Anbefalt støttelitteratur

Moen, Tove Gunn og Havstein, Bjørgunn *Oppgavesamling til "Regnskapsorganisasjon"* Oslo, Cappelen akademisk forlag. Siste utgave.

RETTSLÆRE

Fagansvarlig:	Halvor Høyem
Foreleser:	Halvor Høyem
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 2. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	JUR2001 A

Mål

Gi grundig innføring i formuesrettslige emner. Oppøve studentenes vurderingsevne og ferdigheter i å løse arbeidsoppgaver hvor lover og andre rettskilder er med i grunnlaget for de avgjørelser som skal treffes. Faget er et nødvendig grunnlag for senere JUR3001 Rettslære revisjon.

Undervisningsform

Forelesninger og oppgaveløsning.

Evalueringsform**Forutsetning for å gå opp til eksamen:**

I løpet av semesteret gjennomføres det en kvalifiseringsprøve, med innlevering av en relativt enkel skriftlig oppgave-besvarelse som må være bestått. Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved semesterstart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 6 timer.

Hjelpemidler: Norges Lover 1687 -2005/2006 samt ukommenterte lovsamlinger.

Tillatte innarbeidelser i hjelpemidlene er understrekninger og nøytrale henvisninger til tillatte hjelpemidler (jfr, jamfør, se, mots, motsatt etc), det er også tillatt å notere at lover eller paragrafer er opphevet. Det er ikke tillatt å lime inn ny tekst i lovsamlinger, uten etter avtale med fagansvarlig.

Emneoversikt

Alminnelig rettslære, forfatningsrett, menneskerettigheter

Person-, familie- og arverett

Formuerett med særlig vekt på avtalerett, kjøpsrett, panterett, erstatningsrett, fast eiendoms rettsregler og pengekravsrett

Insolvenslovgivningen (gjeldsforhandling og konkurs)

Foretaksrett

Pensumlitteratur

Gundersen, Fridtjof Frank og Brudvik, A.J. (2006) *Jus for økonomer*. 10. utg.

Sandvika, Fr. Fr. Gundersen, 2006.

Haga, Karl J. (2006) *Oppgaver i rettslære : oppgaver med løsninger i rettslære ved økonomisk/administrative studier og revisorstudiet*. 9.utg. Oslo, Cappelen akademisk forl.

Norges Lover 1687-2006 (2007) Oslo, Gyldendal akademisk. (Forutsettes medbrakt på eksamen).

RETTSLÆRE REVISJON

Fagansvarlig:	Halvor Høyem
Forelesere:	Halvor Høyem og Jan Henrik Dahle
Studiepoeng:	15 - Obligatorisk REV
Semester:	Høst
Kurskode:	JUR3001 A

Mål

Kurset skal gi studentene innføring i juridisk metode og generelle privatrettslige og utvalgte offentligrettslige emner og problemstillinger. Innføringen skal gi studentene innsikt i de alminnelige rettslige rammer for utøvelse av privat og offentlig virksomhet. Studentene skal ytterligere gis gode kunnskaper om de rettsregler som er av særlig betydning for utøvelse av privat næringsvirksomhet. Dette gjelder regler som har betydning for den interne organisering i virksomhetene og regler for virksomhetenes forhold til kunder, kreditorer og offentlige myndigheter

Forkunnskaper

Kurset bygger på JU210/JUR2001 eller tilsvarende

Undervisningsform

Forelesninger, oppgaveløsning og ”prøveeksamen”.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 6 timer

Hjelpemidler: Norges lover 1687-2005/06 samt ukommenterte lovsamlinger.

Tillatte innarbeidelser i hjelpemidlene er understrekninger og nøytrale henvisninger til tillatte hjelpemidler (jfr, jamfør, se, mots, motsatt etc), det er også tillatt å notere at lover eller paragrafer er opphevet. Det er ikke tillatt å lime inn ny tekst i lovsamlinger uten etter avtale med fagansvarlig.

Studiepoengsreduksjon: På grunn av faglig overlapping vil man få 12 studiepoeng reduksjon i JU210 eller 7,5 sp reduksjon i JUR2001 ved bestått eksamen i JUR3001.

Emneoversikt

Rettskilder og juridisk metode

Avtalerett

Kjøpsrett

Økonomiske forhold mellom ektefeller/samboere/registrerte partnere

Hovedvekt på reglene som har betydning for ektefellenes/samboernes/registrerte partneres kreditorer

Offentlig rett

Hovedvekt på organiseringen av forvaltningen, forvaltningsloven og offentlighetsloven

Pengekravsrett

Panterett og rettsvernregler

Foretakssrett

Hovedvekt på aksjeloven og selskapsloven og fellesregler om selskaper

Insolvensjuss

Enkeltforfølgning med inkasso og tvangsfullbyrdelse

Fellesforfølgning med hovedvekt på gjeldsforhandling og konkurs

Økonomisk kriminalitet

Utvalgte deler av straffeloven kapittel 27 og deler av regnskapsloven kapittel 8, likningslovens kapittel 12 og straffelovens § 317

Pensumlitteratur

Børresen, Pål (2007) *Konkurs : enkeltforfølgning, gjeldsforhandlinger og konkurs*. 6. rev. utg. – Oslo, Cappelen akademisk forl.
Gundersen, Fridtjof Frank og Brudvik, A.J. (2006) *Jus for økonomer*. 10. utg. Sandvika, Fr. Fr. Gundersen.
Haga, Karl J. (2006) *Oppgaver i rettslære : oppgaver med løsninger i rettslære ved økonomisk/administrative studier og revisorstudiet*. 9.utg. Oslo, Cappelen akademisk forl.
Martinussen, Roald (2004) *Kjøpsrett*. 4. utg. Oslo, Cappelen akademisk forl.
Os, Audvar, Overå, O. og Pedersen, O.J. (2001) *Forvaltningsloven og kommunene*. 4. utg. Oslo, Kommuneforl.
Norges Lover 1687-2006 (2007) Oslo, Gyldendal akademisk. (Forutsettes medbrakt til eksamen).

REVISJON

Forelesere:	Magne Aasheim m/flere
Studiepoeng:	20 - Obligatorisk REV
Semester:	Høst/Vår
Kurskode:	REV3015 A

Mål

Revisorstudiet skal gi kunnskaper om de viktigste områdene som inngår i en registrert revisors arbeid i privat og offentlig virksomhet. Forberede studentene for revisoreksamen i revisjon.

I faget revisjonsteori og -metode legges det vekt på å gi en forståelse for hvorfor vi har revisjon, hvilke lover og regler som regulerer revisors virksomhet, samt gjennomgang av de metoder revisor benytter i sitt arbeid.

Forkunnskaper

Kurset bygger på BØA2002 Regnskapsorganisasjon.

Undervisningsform

Plenumsforelesninger og oppgaveløsninger i grupper.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 6 timer.

Obligatorisk innleveringsoppgave med krav om ”Bestått”. Innleveringsfrist medio desember, individuell eller grupper på maks to personer.

Hjelpemidler: I henhold til hjelpemiddelliste som utleveres i høstsemesteret.

Emneoversikt

Rammebetingelser for revisjon i privat sektor

Revisjonsplikt

Valg og oppsigelse av revisor

Formelle krav til yrkesutøvelsen og revisors formelle kompetanse

Revisors taushetsplikt og opplysningsplikt

Revisors erstatningsansvar
Revisjonsteori og –metode
God revisjonsskikk
Planlegging, gjennomføring og konklusjoner
Vesentlighet og risiko
Vurdering av intern kontroll
Revisjon av årsregnskapet og styrets årsberetning
Statistiske metoder i revisjon
Revisor og informasjonsteknologien

Pensumlitteratur

Gulden, Bror Petter (2006) *Den eksterne revisor*. 6. utg. Oslo, Gyldendal akademisk.
Gulden, Bror Petter (2006) *Revisjon : teori og metode*. 5.utg. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.
Lovregler og revisjonsstandarder gjengitt i Dnr *Revisors Håndbok* (utgis årlig).
Utdelt materiale.

SAMFUNNSVITENSKAPELIG METODE

Fagansvarlig:	Trond Stiklestad
Forelesere:	Trond Stiklestad og Thor Atle Thøring
Studiepoeng:	7,5 – Obligatorisk 3. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	MET3001 A

Mål

Kurset skal gi en bred innføring i samfunnsvitenskapelig metode (forskningsmetode), hvor både kvantitative og kvalitative forskningsopplegg gjennomgås og vurderes. De ulike fasene i forskningsprosessen som valg av tema, utforming av problemstilling, utveisling av forskningsdesign, innsamling av empiri og analyse vil bli belyst. Grunnleggende problemstillinger knyttet til hva det vil si å beskrive, forstå og analysere sosiale fenomener og prosesser vil inngå i kurset. Hva vil det egentlig si å produsere kunnskap om mennesker og samfunn? Og hvordan er forskning forskjellig fra annet kunnskapsarbeid? Kurset vil være et nødvendig grunnlag for å kunne skrive bacheloroppgaven. Kurset forutsetter basiskunnskaper i statistikk (på linje med kurs MET1002).

Undervisningsform

Faget kjøres som en blanding av forelesning, oppgaver og oppgavegjennomgang. Både undervisningsformen og progresjonen i kurset innebærer at studentene bør arbeide intensivt med pensum og oppgaveløsninger. I tillegg vil det bli kjørt et seminar i bruk av SPSS som analyseverktøy.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.
Hjelpemidler: Godkjent kalkulator.

Emneoversikt

Generelt om forskning og vitenskapelig metode
Vitenskapsteori/grunnlagsproblemer
Forholdet mellom teori og empiri/data

Avgrensing og definering av begreper og problemer; problemformulering.
Kvantitative kontra kvalitative forskningsopplegg
Operasjonalisering, modellutforming og måling
Utvalgsteori og datainnsamlingsmetoder
Elementær behandling og analyse av data
Tolkning av data og bevissthet om feilkilder
Hvordan skrive rapporter

Pensumlitteratur

Jacobsen, Dag Ingvar (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2. utg. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Artikkelsamling, Stiklestad og Thøring 2007

Anbefalt støttelitteratur

Eikemo, Terje Andreas & Clausen, Tommy Høyvarde (red.) (2007) *Kvantitativ analyse med SPSS: en praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. Trondheim, Tapir akademisk forlag.

Johannessen, Asbjørn (2007): *Introduksjon til SPSS: Versjon 14*. 3 utg. Oslo: Abstrakt forlag

Nyeng, Frode (2004) *Vitenskapsteori for økonomer*. Oslo, Abstrakt forlag.

SAMFUNNSVITENSKAPELIG METODE FOR REVISORER

Fagansvarlig:	Trond Stiklestad
Foreleser:	Thor Atle Thøring
Studiepoeng:	5 – Obligatorisk 3. studieår REV.
Semester:	Høst
Kurskode:	MET3002 A

Mål

Kurset er en variant av kurset MET3001 A og er tilpasset det 3 årige studiet i revisjonsfag. Kurset gir en innføring i samfunnsvitenskapelig metode, hvor hele forskningsprosessen blir belyst. De ulike fasene i forskningsprosessen som valg av tema, utforming av problemstilling, utmeisling av forskningsdesign, innsamling av empiri og analyse vil bli gjennomgått.

Kurset forutsetter basiskunnskaper i statistikk (på linje med kurs MET1002).

Undervisningsform

Faget kjøres som en blanding av forelesning, oppgaveløsning og oppgavegjennomgang. Oppgavene og oppgavegjennomgangen vil til en viss grad bli differensiert i forhold til problemstillinger innen revisjon.

Både undervisningsformen og progresjonen i kurset innebærer at studentene bør arbeide intensivt med pensum og oppgaveløsninger. I tillegg vil det bli kjørt en arbeidsøkt med bruk av SPSS som analyseverktøy.

Evalueringsform

Obligatorisk innlevering av individuell skriftlig oppgave i starten av semesteret. Det gis tilbakemelding på det innleverte arbeidet og sluttkarakteren settes på grunnlag av ny innlevering ved kursets slutt.

Emneoversikt

Generelt om forskning og vitenskapelig metode
Vitenskapsteori/grunnlagsproblemer
Forholdet mellom teori og empiri/data
Avgrensning og definering av begreper og problemer; problemformulering.
Kvantitative kontra kvalitative forskningsopplegg
Operasjonalisering, modellutforming og måling
Utvalgsteori og datainnsamlingsmetoder
Elementær behandling og analyse av data
Tolkning av data og bevissthet om feilkilder
Hvordan skrive rapporter

Pensumlitteratur

Jacobsen, Dag Ingvar (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2. utg. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Anbefalt støttelitteratur

Johannessen, Asbjørn (2007) *Introduksjon til SPSS : versjon 14*. 3.utg. Oslo, Abstrakt forlag.

Nyeng, Frode (2004) *Vitenskapsteori for økonomer*. Oslo, Abstrakt forlag.

SKATTERETT

Fagansvarlige:	Lars Fallan og Knut Eriksen
Forelesere:	Lars Fallan og Knut Eriksen
Studiepoeng:	15 - REV(2. året), valgfag for 2. studieår og 3. studieår
Semester:	Høst/Vår
Kurskode:	BØA2010 A

Mål

Skatterett skal gi innsikt i de prinsipper som skattelovgivningen bygger på i person- og næringsbeskatningen, og gi kunnskaper om skatte- og avgiftslovgivningen for å kunne løse skatte- og regnskapstekniske problemer i praksis. Kurset skal gi nødvendige skattekunnskaper for økonomer.

Undervisningsform

Forelesninger, frivillige øvinger basert på et oppgaveprogram med tilhørende løsninger

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 6 timer.

Hjelpemidler: Norges lover, Særtrykk av lover/forskrifter uten kommentarer, Jacob Jarøy: Norsk skattelovsamling (eller annen skattelovsamling), Godkjent kalkulator (Kun nøytrale henvisninger som jfr., jevnfør, se, motsatt osv., er tillatt innarbeidet i lovtekstene.)

Emneoversikt

Reglene om skatteplikt, skattesubjekter og skattested
Formuesskattlegging med hovedvekt på avgrensning av begrepene bruttoformue og gjeld
Inntektsskattlegging med hovedvekt på periodiseringsregler, skattepliktige fordeler, fradragberettigede utgifter og fradrag i skatt

Skatteregler for bedrifter
Forholdet mellom regnskapsregler og skatteregler
Innføring i skattebetalingsordningen
Reglene om merverdiavgift

Pensumlitteratur

Fallan, Lars (2007) *Innføring i skatterett 2007-2008 : for økonomisk-administrative Høgskolestudier*. 25. utg. Oslo, Gyldendal akademisk.
Fallan, Lars (2007) *Studiebok: oppgaver og løsninger: løsningsforslag til oppgaver i læreboka*. 12. utg. Oslo, Gyldendal akademisk.
Gjems-Onstad, Ole (2006) *Merverdiavgift – en innføring*. 7. utg. Oslo, Gyldendal Akademisk.
Jarøy, Jacob (2007) *Norsk Skattelovsamling 2006/2007*. Skien, Jacob Jarøy Forlag.
Torgriksen, Bjørn (2007) *Oppgavesamling i skatterett: revisoreksamen*. 10. utg. Oslo, Cappelen akademisk forlag.
(Egenøvinger)

Anbefalt støttelitteratur

Brudvik, Arthur J. (2007) *Skatterett for næringsdrivende*. 30. utg. Oslo, Cappelen akademisk.
Kristoffersen, Trond (2005) *Kompendium i merverdiavgift*. Bergen, Fagbokforlaget.
Refsland, Thor (2007) *Lærebok i merverdiavgift : innføring i merverdiavgiften*. 7. utg. Oslo, Skattebetalerforeningen.
Brudvik, Arthur et al. (2004) *Skattelovkommentaren 2003/04*. 3. utg. Oslo, Kommuneforlaget.
Lignings-ABC 2006. (2007) 28. utg. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS.

SKATTERETT REVISJON

Fagansvarlig:	Anders Berg Olsen
Foreleser:	Anders Berg Olsen
Studiepoeng:	5 (Revisoreksamen er 20 studiepoeng) - Obligatorisk REV
Semester:	Høst 2007
Kurskode:	BØA3045 A

Mål

Kurset er et videregående kurs i skatte- og avgiftsrett. Med basis i norsk skatte- og avgiftslovgivning skal kurset forberede studentene til revisoreksamen i skatterett.

Forkunnskaper

Kurset bygger på BØA1002 Finansregnskap og BØA 2010 Skatterett

Undervisningsform

Forelesninger, oppgavegjennomgang i grupper og selvstudier. Undervisningsomfanget tilsvarer ca. 5 studiepoeng. Det kreves stor egeninnsats fra studentene.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 6 timer. Karakterer A-F. For å oppfylle kravene til bestått revisoreksamen kreves karakteren C eller bedre. Hjelpemidler: Godkjent kalkulator, særtrykk av lover, lovsamling og skattelovsamling.

Studiepoengsreduksjon: På grunn av faglig overlapping vil man få 15 studiepoeng reduksjon i BØA2010 Skatterett ved bestått eksamen i BØA3045 Skatterett revisjon.

Emneoversikt

I tillegg til pensum i BØA2010 Skatterett, vil det i forelesningene på revisjonsstudiet bli lagt vekt på følgende emner:

Merverdiavgift

Generasjonsskifte og arveavgift

Personinntekt i enkeltpersonforetak

Skattlegging av selskapsdeltakere (ANS og KS)

Utvidet behandling av skattereglene for aksjonærer og aksjeselskaper:

- Tingsinnskudd
- Skattefri omdanning
- Utdelinger
- Gevinstbeskatning av aksjer
- Likvidasjon

Pensumlitteratur

Til eksamen prøves kandidatene i anvendelse av gjeldende skatte- og avgiftsrett på eksamenstidspunktet. Som primær litteratur anbefales følgende:

Refsland, Thor *Lærebok i merverdiavgift: innføring i merverdiavgiften* 7.utg.

Oslo, Skattebetalerforeningen. Siste utgave.

Lignings-ABC 2006. Siste utgave. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS. (Finnes også på www.skatteetaten.no)

Torgriksen, Bjørn *Oppgavesamling i skatterett: revisoreksamen*. 10.utg. Oslo, Cappelen akademisk forlag. Siste utgave.

Kristoffersen, Trond *Kompendium i merverdiavgift – oppgaver med løsningsforslag*. Bergen, Fagbokforlaget. Siste utgave.

Jarøy, Jacob *Norsk Skattelovsamling 2006/2007*. Skien, Jacob Jarøy Forlag. Siste utgave.

ELLER:

Gjems-Onstad, Ole (red.) *Skattelovsamlingen 2006-2007*. Oslo, Ad notam Gyldendal.

Norsk skattelovsamling. Siste utgave.

Evt. utdelt materiale.

Anbefalt støttelitteratur

Merverdiavgiftshåndboken (2006) / utarbeidet av Skattedirektoratet. Siste utgave. Bergen, Fagbokforlaget. (Finnes også på www.skatteetaten.no)

Gjems-Onstad, Ole og Tor S. Kildal (2005) *MVA-kommentaren*. Siste utgave. Gyldendal akademisk.

Brudvik, Arthur J. (2007) *Skatterett for næringsdrivende*. Siste utgave.. Oslo, Cappelen akademisk.

Fallan, Lars (2007) *Innføring i skatterett 2007-2008 : for økonomisk-administrative Høgskolestudier*. Siste utgave. Oslo, Gyldendal akademisk.

Gjems-Onstad, Ole (2003) *Norsk Bedriftsskatterett*. 6.utg. Gyldendal Akademisk.

Arveavgiftshåndboken - Artikkelsamling fra Skatteetaten. Skattedirektoratet. (lastes ned fra www.skatteetaten.no)

Zimmer, Frederik *Lærebok i skatterett*. Siste utgave.. Oslo, Universitetsforlaget.

SPORT BUSINESS AND ECONOMICS

Course coordinator:	Morten Kringstad
Lecturer:	Bill Gerrard, Morten Kringstad, Harry Arne Solberg
Credits:	7,5 ECTS credits – elective 2. and 3. year students
Semester:	Autumn
Code:	BØA3031

The course is taught entirely in English. The course is open for Norwegian students and exchange students.

Objective

The course will give insight into the economics and financial aspects of mainly professional team sports, with focus on European football.

Requirements

Recommended knowledge: Basic knowledge of financial accounting, managerial economics, investment analysis, micro economics and statistics.

Tuition

Lectures and assignments

Evaluation

Individual written examination, 4 hrs

Contents

General features of professional team sports
The structure of professional team sports
Leagues and competitive balance
Demand for professional team sports
The market for playing talent
Professional team sports and accounting
Professional team sports and finance
The economics of sport broadcasting

Syllabus literature

Articles and handouts.

SPORTS MARKETING

Course coordinator:	Trond Stiklestad
Lecturer:	Herbert Woratschek, and guest lecturers
Credits:	7,5 - Obl. SM, elective 3. year students
Semester:	Spring
Code:	MRK3021 A

This course serves as an integral part of the international programme for exchange students. Norwegian students will also be admitted.

Objective

The aim of the course is to create an understanding for how Sports marketing can give valuable insight into analyzing and developing sports, thereby creating value and increasing the attractiveness of a sport for different stakeholders like participants, spectators, advertisers, sponsor and the media.

Tuition

Lectures, group work, cases, article presentations, and classroom discussions

Assessment

Individual, written examination for 4 hours.

Examination support : Dictionary

Contents

What is sports marketing?

Selecting and understanding participants and spectators

Market structure and stakeholders in sports industry

Contingency framework for strategic sportsmarketing

Value creation in sports marketing

Service-Profit Chain in sports marketing

How to measure service quality in sport industries

Creating spectator satisfaction and loyalty

Fanatics and couch potatoes

How to understand different types of fans

The Sports Marketing Mix

- Communicating Sports

 - The role and the use of media

 - Sponsorship

 - Selling sports

 - Advertising sport events

- Sports product

 - The sports offering

- Distributing sports

- Pricing of sports

The process of coordinating sports marketing: Implementing and controlling

Syllabus literatur

Schank, Matthew D., *Sports Marketing – A strategic perspective*, third edition, 2005, Prentice Hall, upper Sadle River, New Jersey

Collection of articles

STATISTIKK - GRUNNKURS

Fagansvarlig:	Sjur Westgaard
Forelesere:	Sjur Westgaard og timeforeleser
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk 1. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	MET1002 A

Mål

Kurset skal gi studentene grunnleggende kunnskaper i sannsynlighetsregning og statistikk. Det legges spesielt vekt på å vise anvendelse av statistiske metoder innen fagområdet økonomi. Ved oppgaveregning vil studentene få innsikt og trening i bruk av viktige statistiske metoder.

Forkunnskaper

Kurset bygger på fullført MET1001 eller tilsvarende.

Undervisningsform

Forelesninger, gjennomgang av oppgaver og gruppearbeid. Studentassistenter vil veilede i veiledningstimene, og rette frivillige innleverte oppgaver.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Godkjent kalkulator, alle håndskrevne og trykte hjelpemidler

Emneoversikt

Beskrivende statistikk

Sannsynlighetsregning og kombinatorikk

Betingede sannsynligheter

Diskrete tilfeldige variabler

Diskrete sannsynlighetsfordelinger

- Binomialfordeling
- Hypergeometrisk fordeling
- Poissonfordeling

Kontinuerlige tilfeldig variabler

Kontinuerlige sannsynlighetsfordelinger

- Normalfordelingen.

Simultan sannsynlighetsfordeling

Estimering

Hypotesetesting

Kovarians og korrelasjon

Regresjonsanalyse introduksjon

Statistisk analyse med Excel

Pensumlitteratur

- Egne notater/kompendium
- Løvås, G. (2004) *Statistikk - for universiteter og høyskoler. 2.utg.* Oslo, Universitetsforlaget.

VIRKSOMHETSSTYRING (CORPORATE GOVERNANCE)

Fagansvarlige:	Anders Berg Olsen
Foreleser:	Anders Berg Olsen
Studiepoeng:	7,5 – Valgfag 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	BØA3055 A

Mål

Studenter som tar dette kurset skal oppnå innsikt i krav til moderne virksomhetsstyring, herunder oversikt over regelverk og normer for eierstyring og selskapsledelse, og rammeverk for helhetlig risikostyring (Enterprise Risk Management). Studentene må tilegne seg forståelse for hvordan ansvar og roller i ulike typer virksomhet kan organiseres og ivaretas for å oppnå en betryggende og velfungerende styring og kontroll med virksomheten. Videre skal studentenes evne til å identifisere svakheter og ulemper med ulike styringskonsepter og modeller oppøves. Etikkspørsmål har en sentral rolle i faget, og synliggjøres særlig i behandlingen av kontrollmiljøet i COSO ERM, men også i forbindelse med styreansvar, og i forbindelse med emnet økonomisk kriminalitet.

Forkunnskaper

Kurset forutsetter grunnleggende kjennskap til fagområdene organisasjon og ledelse, rettslære, finansregnskap og økonomistyring.

Undervisningsform

Forelesninger, case / gruppediskusjoner og selvstudium.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Norsk lovsamling, forskrifter og kalkulator.

Emneoversikt

Corporate governance , risikostyring og intern kontroll - oversikt

Teorigrunnlag: Agentteori, transaksjonskostnadsteori og interessent-teori

Aktører, roller og ansvar i virksomhetsstyringen, med hovedvekt på styret

Regulering og standarder for eierstyring og selskapsledelse i Norge og internasjonalt

Helhetlig risikostyring

Forebygging og avdekking av økonomisk kriminalitet

Virksomhetsstyringens kvalitet og konsekvenser for selskapsvurderinger og avkastningskrav

Pensumlitteratur

Solomon, J. (2007) *Corporate Governance and Accountability*. 2.ed. Chichester, Wiley.
(unntatt kap. 8.)

Helhetlig risikostyring - et integrert rammeverk . B.1: *Sammendrag – Rammeverk* (2005)
Oslo : Norges interne revisorers forening. (COSO ERM) (Kan kjøpes via www.nirf.org)

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse / Norsk Utvalg for Eierstyring og Selskapsledelse (NUES) (Siste utgave kan lastes ned fra www.nues.no)

Olsen A. B. (2007) *Økonomisk kriminalitet – forebygging, avdekking og gransking*. Oslo, Universitetsforlaget. Utvalgte kapitler.

Kjølaas C. og Olsen A.B. (2007) *Styrearbeid og styreansvar – en oversikt til bruk i undervisning*. TØH-notat 2007 (Tilgjengelig via It's learning).

Friedman, M. (1970) The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. Kronikk i *The New York Times Magazine*, 13.09.1970.

Utdelte artikler, oppgaver og annet materiale. Sentrale lovbestemmelser og utvalgte forskrifter. Det tas forbehold om endringer.

Anbefalt litteratur

OECD (2004) *OECD Principles of Corporate Governance*. [Kan lastes ned fra <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>]

Helhetlig risikostyring - et integrert rammeverk . B.2: Teknikker og verktøy (2005)
Oslo : Norges interne revisorers forening. (COSO ERM) (Kan kjøpes via www.nirf.org)

Risikostyring i staten - håndtering av risiko i mål- og resultatstyringen : Metodedokument (2006) / Senter for statlig økonomistyring (SSØ). (Kan lastes ned fra www.sfso.no)

Reglement for økonomistyring i staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten.
Fastsatt 12. desember 2003, med endringer, senest 14. november 2006. [Kan lastes ned fra www.sfso.no]

Framework for internal control systems in banking organisations (1998) / Basle Committee on Banking Supervision (1998). [Kan lastes ned fra <http://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf>]

Enhancing corporate governance for banking organisations (2006) / Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, February 2006.
[Kan lastes ned fra <http://www.bis.org/publ/bcbs122.pdf>]

Johnson, G., Scholes, K. & Whittington, R.(2005) Expectations and Purposes In: *Exploring Corporate strategy* / Johnson, Scholes, Whittington. 7.ed. Kapittel 4. Harlow, FT Prentice Hall. [Også pensum i faget Foretaksstrategi.]

WELFARE ECONOMICS

Course coordinator:	Harry Arne Solberg
Lecturer:	Harry Arne Solberg
Credits:	7.5 - elective 3. year students
Semester:	Spring
Code:	SMØ2020 A

The course is taught entirely in English. The course is open for Norwegian students and exchange students.

Objective

This course provides knowledge about the welfare economic consequences from economic activities, such as the production and consumption of goods and services. It also deals with the

interaction between the public and private sector. It analyses the role of the public sector in a mixed economy, with special attention on the job of adjusting for market failures.

Tuition

Lectures

Assessment

Individual written examination of 4 hours

Assisting material: Calculator and dictionary

Contents

Welfare economic theory

Market failures

Cost- benefit analysis

The economics of the public sector

Environmental economics

Pensumlitteratur

Pindyck, Robert S. & Rubinfeld, D.L. (2005) *Microeconomics*. 6.ed. Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall.

Stiglitz, Joseph E. (2000) *Economics of the Public Sector*. 3.ed. New York, Norton.

Articles

ÅRSREGNSKAP I

Fagansvarlig:	Knut Eriksen
Foreleser:	Knut Eriksen
Studiepoeng:	7,5 - Obligatorisk REV (2.året), valgfag for 2. og 3. studieår
Semester:	Vår
Kurskode:	BØA2033 A

Mål

Kurset skal gi kunnskaper om utarbeidelse av det lovbestemte årsregnskapet i samsvar med norsk regnskapslovgivning og norske regnskapsstandarder. Det legges hovedvekt på reglene om årsregnskap og god regnskapsskikk for små foretak.

Forkunnskaper

Kurset bygger på fagene BØA 1001 Bedriftsøkonomi med driftsregnskap og BØA 1002 Finansregnskap eller tilsvarende

Undervisningsform

Forelesninger, øvinger.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Lovsamling, regnskapsstandarder, Revisors håndbok, godkjent kalkulator

Studiepoengsreduksjon: På grunn av faglig overlapping vil man få 2,5 studiepoeng reduksjon i BØA2032 Årsregnskap I ved bestått eksamen i REV3025 Årsregnskap revisjon.

Emneoversikt

Grunnleggende regnskapsprinsipper

Utarbeidelse av årsregnskapet inklusive verdivurdering av ulike typer regnskapsposter i samsvar med lov og god regnskapsskikk/norske regnskapsstandarder.

Finansregnskap/skatteregnskap

Kontantstrømoppstillinger

Konsernregnskap

Pensumlitteratur

Tellefsen, J. T. og Langli, J. C. (2005) *Årsregnskapet*. 8.utg. Oslo, Gyldendal Akademiske.

Kristoffersen, Trond (2007) *Årsregnskapet. Del 2, Periodisering, vurdering og analyse : oppgaver og løsninger*. 2. utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Regnskapsstandarder fra Norsk Regnskapsstiftelse (oppgis på forelesning).

Regnskapsloven. Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap.

Anbefalt støttelitteratur

Huneide, Jens-Erik m.fl. (2007) *Årsregnskapet i teori og praksis*. 8.utg. Oslo, Gyldendal Akademiske.

ÅRSREGNSKAP II

Fagansvarlig:	Trond Kristoffersen
Foreleser:	Trond Kristoffersen
Studiepoeng	7,5 - Obligatorisk REV, valgfag 2. og 3. studieår
Semester:	Høst
Kurskode:	BØA3041 A

Mål

Kurset er et videregående kurs i årsregnskap. I kurset legges hovedvekt på sentrale måleproblemene i et årsregnskap utarbeidet etter norske og internasjonale regnskapsstandarder (IFRS).

Forkunnskaper

Kurset bygger på BØA1002 Finansregnskap og BØA2033 Årsregnskap I.

Undervisningsform

Forelesninger, oppgavegjennomgang i grupper og selvstudier.

Evalueringsform

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator, særtrykk av lover, lovsamling.

Studiepoengsreduksjon: På grunn av faglig overlapping vil man få 2,5 studiepoeng reduksjon i BØA2041 Årsregnskap II ved bestått eksamen i REV3025 Årsregnskap revisjon.

Emneoversikt

Grunnleggende forutsetninger og regnskapsprinsipper i det tradisjonelle finansregnskapet

Introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS)

- Konseptuelt rammeverk for regnskap
- Verdsettelse av eiendeler og gjeld

- Regnskapsføring av inntekter og kostnader
- Forholdet mellom regnskap og skatt
 Konsernregnskap
 Regnskap under prisstigning ("inflasjonsjustert regnskap")

Pensumlitteratur

Kristoffersen, Trond (2007) *Regnskapsteori : med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder*. Foreløpig utgave. Bergen, Fagbokforlaget.
 Kristoffersen, Trond (2007) *Årsregnskapet. Del 2, Periodisering, vurdering og analyse : oppgaver og løsninger*. 2. utg. Bergen, Fagbokforlaget.
 Myrbakken, Elisabeth (2007) *IFRS på norsk : forskrift om internasjonale regnskapsstandarder*. Siste utgave. Oslo, DnR forl.
 Lovregler og norske regnskapsstandarder gjengitt i *Revisors Håndbok* Siste utgave. Oslo, Den norske revisorforening.
 Utdelt materiale.

Anbefalt støttelitteratur

Johnsen, Atle og Erlend Kval (1999) *Regnskapsloven: kommentarer til lov av 17. juli 1998 nr 56 om årsregnskap m.v.* Oslo, Cappelen akademisk forlag.
 Kvifte, Steinar Sars (2004) *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. Oslo, DnR forl.
 Tellefsen, J. T. og Langli, J. C. (2005) *Årsregnskapet*. 8.utg. Oslo, Gyldendal Akademiske.

ÅRSREGNSKAP - REVISJON

Forelesere:	Magne Aasheim m/flere
Studiepoeng:	15 - Obligatorisk REV
Semester:	Vår
Kurskode:	REV3025 A

Mål

Kurset skal gi kunnskap om og forståelse for de regler som legges til grunn ved vurdering og utarbeidelse av årsregnskap samt styrets årsberetning i privat virksomhet. Kurset skal forberede studentene til revisoreksamen i årsregnskap.

Forkunnskaper

Kurset bygger på BØA1002 Finansregnskap, BØA2032 Årsregnskap og BØA3040 Konsern og regnskapsteori eller tilsvarende.

Undervisningsform

Plenumsforelesninger og oppgaveløsninger i grupper.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen

Obligatorisk innleveringsoppgave med krav om "Bestått". Innleveringsfrist medio mars, individuell eller grupper på maks to personer.

Avsluttende eksamen

Individuell skriftlig eksamen på 6 timer.

Hjelpemidler: I henhold til hjelpemiddelliste som utleveres i høstsemesteret.

Emneoversikt

Grunnleggende regnskapsprinsipper

International Financial Reporting Standards (IFRS)

Anbefalinger til god regnskapsskikk/regnskapsstandarder

Vurdere, verdsette, klassifisere og presentere alle typer regnskapsposter

Kjenne til og beherske valgmuligheter for små foretak

Foretaksintegrasjon – konsernregnskap

Utrede, drøfte og løse teoretiske problemstillinger innen regnskapsfaget

Kjenne til formelle prosedyrer og tidsfrister ved utarbeidelse av årsregnskaper mv.

Pensumlitteratur

Huneide, Jens-Erik m.fl. (2007) *Årsregnskapet i teori og praksis*. 8.utg. Oslo, Gyldendal Akademiske.

Johnsen, Atle og Erlend Kval (1999) *Regnskapsloven: kommentarer til lov av 17. juli 1998 nr 56 om årsregnskap m.v.* Oslo, Cappelen akademisk forlag.

Lovregler og regnskapsstandarder gjengitt i *Revisors Håndbok* (2007) Oslo, Den norske revisorforening.

Utdelt materiale / artikler innenfor emnet regnskap.

Fladstad, Harald N., Kvifte, S.S. og Tofteland, A. (2002) *Årsregnskap og god regnskapsskikk : oppgavesamling med løsninger*. 2.utg. Oslo, Den norske revisorforening.

MASTERSTUDIET I ØKONOMI OG ADMINISTRASJON

Masterstudiet i økonomi og administrasjon er en toårig spesialistutdanning på hovedfagsnivå som kvalifiserer til krevende jobber i næringsliv og forvaltning. Det gjelder konsulentoppgaver, utrednings- og ledelsesoppgaver på høyt nivå. Masterstudiet kvalifiserer også til doktorgradsstudier og forskerkarriere. Studiet er solid forankret i forskningsbasert kunnskap.

Studiestructur 2007-2008

1. semester	2. semester	3. semester	4. semester
Fellesfag Bedriftsøkonomiens teoretiske fundament	Fellesfag Kvalitativ og kvantitativ metode i bedriftsøkonomien	Valgmuligheter • Utenlandsopphold ved samarbeidende institusjon, eller Valg av emner ved HiST og/eller NTNU	Masteravhandling (thesis) Workshops med veiledning og presentasjoner
Fordypningsfag Innenfor Bedriftsøkonomisk analyse eller Strategi, organisasjon og ledelse eller Markedsføring.	Fordypningsfag Innenfor Bedriftsøkonomisk analyse eller Strategi, organisasjon og ledelse eller Markedsføring.		

Studiet er normert til to år, dvs. 120 studiepoeng. Det består av en kursdel og en avhandlingsdel. Kursdelen består av 90 sp og avhandlingsdelen har et omfang på 30 sp. Kursdelen går over tre semestre, hvorav det tredje semesteret gir muligheter for valgfrie kurs (30 sp). I dette semesteret kan studentene ta et studieopphold ved et utenlandsk samarbeidende universitet, eller de velger godkjente fag ved HiST eller ved NTNU. Studiet kan i sin helhet gjennomføres i Trondheim, men vi legger altså opp til at det tredje semesteret kan tas i utlandet. Bestått eksamen ved masterstudiet leder fram til graden Master i økonomi og administrasjon.

Studiemodell 2007/08

Høst 2007	Vår 2008
Fellesfag	
BF400 7,5 sp Bedriftsøkonomiens teoretiske fundament	BF410 15 sp Kvantitativ og kvalitativ metode
Bedriftsøkonomisk analyse (BA)	
BA411 7,5 sp Verdsettelse og lønnsomhetsmålinger	BA421 7,5 sp Beslutningsanalyse og selskapsfinansiering
BA400 7,5 sp Finansielle instrumenter	BA440 7,5 sp Kapitalmarkeder og usikkerhet
BA430 7,5 sp Økonomistyring	
Strategi, organisasjon og ledelse (SOL)	
SOL400 15 sp Organisasjon og ledelse	SOL 410 15 sp Strategi
SOL420 7,5 sp Ledelse og ledelsesteorier	
Markedsføring (MF)	
MF421 7,5 sp Forbrukerforståelse	SOL 410 15 sp Strategi
MF410 7,5 sp Logistikkledelse	
MF 431 7,5 sp Industriell markedsføring	

2. studieår

For studenter som velger å ikke reise til utlandet i studiets 3. semester kan det velges emner både fra HiST og fra NTNU. Totalt må 30 sp fylles med valgfag.

Ordinære valgfag			Retningsfag – kan velges av alle	
FIN3003	Tidsserieøkonometri	7,5	BA400	Finansielle instrumenter
MF455	Markedsføringskanaler	7,5	BA411	Verdsettelse og lønnsomhetsmålinger
MINT5100	Risikostyring	7,5	BA430	Økonomistyring
MINT5040	Multivariat statistiske analyser ved bruk av LISREL	7,5	MF410	Logistikkledelse
FIN3004	Anvendt finansiell økonometri	7,5	MF421	Forbrukerforståelse
FIN3001	Makroøkonomi og finansmarkeder	7,5	MF431	Industriell markedsføring
MINT5011	Kunnskapsledelse	7,5	SOL400	Organisasjon og ledelse (15sp)
MINT5015	Industriell organisasjon og strategi	7,5	SOL420	Ledelse og ledelsesteorier
MF425	Merkevareledelse	7,5		
MINT5030	Dynamisk og balansert målstyring	7,5		
MINT5020	Endringsprosesser i komplekse organisasjoner	7,5		

Forkortinger brukt i emnebeskrivelsene:

BA – Fordypning i Bedriftsøkonomisk analyse
MF – Fordypning i Markedsføring
SOL – Fordypning i Strategi, organisasjon og ledelse

BEDRIFTSØKONOMIENS TEORETISKE FUNDAMENT

Fagansvarlig:	Inger Johanne Pettersen
Forelesere:	Inger Johanne Pettersen, Frode Nyeng og Lars Fallan
Studiepoeng (sp):	7,5 - Fellesfag på Masterstudiet i 1. semester
Semester:	Høst
Kurskode:	BF400 A

Mål

Gi studentene forståelse for bedriftsøkonomifagets eklektiske karakter og for fagets fundament i valghandlingsteorien. Videre skal det vises hvordan faget har utviklet seg i retning av å anvende vitenskapsteoretiske begreper og analysemetoder for å forstå bedriftenes problemer og utviklingstendenser. I tillegg er bedriftens forvaltning av økonomiske verdier innenfor rammene av kulturelle verdier og miljøverdier et sentralt tema.

Undervisningsform

Forelesninger, termapper, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det obligatoriske innleveringer og ett termapper som må være bestått. Besvarelsene leveres i grupper på maks 2 studenter.

Antall innleveringer og tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

(1) Bedriftsøkonomiens teoretiske fundament og utvikling

Hva er bedriftsøkonomi?

Bedriftsøkonomiens fundament: Rasjonalitet, økonomiske valg og offerprinsippet

Mer realistiske atferdsforutsetninger i økonomiske modeller: fra «economic man», via «administrative man» til «contractual man». Nytteforventingsteori vs. «prospect theory».

(2) Fra «black box» til økonomisk organisasjonsteori. Starten med R.H. Coase og veien fram til O.E. Williamson: kontraktsteori, prinsipal-agent teori og transaksjonskostnadsteori og kontrakts- og transaksjonsperspektivets betydning for bedriftsøkonomifaget.

Teoretisk forankring for bedriftsøkonomiske forskning

(3) Andre rasjonalitetsbegreper. Habermas, Etzioni og Taylor: En utvidet forståelse av menneskelig handling og samhandling.

(4) Økonomi, miljø og samfunn. Hvordan forstå bedriften i samspillet mellom økonomi og kultur, og mellom økonomi og natur.

Pensumlitteratur

Del 1 og 2: Utviklingen i bedriftsøkonomifaget v/Inger Johanne Pettersen (og Lars Fallan)

Pensum:

Bok:

- Douma, S. & Schreuder, H. (2002) *Economic Approaches to Organizations*. 3rd ed. Harlow, Prentice-Hall/Pearson Education Ltd. (unntatt kap. 5) Hovedbok.

Kompendium:

- Fallan, L. Introduksjon bedriftsøkonomiens teoretiske fundament (se kompendiet)

Artikler:

- Chenhall, R.H. (2003). Management control systems design within its organizational context: findings from contingency-based research and directions for the future. *Accounting, Organizations and Society*. Vol. 28(2-3), 127-168.
- Coase, R.H. (1937). The Nature of the Firm. *Economica*. Vol. 4(16), 386-405.
- Fama, E.F. & Jensen, M.C. (1983). Separation of Ownership and Control. *Journal of Law and Economics*. Vol. 26(2), pp. 301-325.
- Ouchi, W. G.(1980). Markets, Bureaucracies, and Clans. *Administrative Science Quarterly*. Vol. 25(1), pp 129-141.
- Otley, D., Broadbent, J. & Berry, A. (1995).Research in Management Control: An overview of its Development. *British Journal of Management*. Vol.6(Special Issue), pp 31-44. Also printed in: Wilson, R.M.S. (eds).(1997) *Management Accounting, Volume II: Control*. Brookfield, VT, Ashgate.

Del 3 og 4: Alternative perspektiver: Rasjonalitet, bedriftsøkonomi og veridipluralisme. v/Frode Nyeng

Pensum: (Det tas forbehold om endringer. De vil bli kunngjort ved kursstart.)

Artikler i kompendium:

- Eriksen, F.O. & Weigård, J.(1999). Rasjonalitet og handling. I: *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati – Jürgen Habermas' teori om politikk og samfunn*. Kap. 2, s. 29–52. Bergen, Fagbokforlaget.
- Anderson, E.(1993) The Ethical Limitations of the Market. I: *Value in ethics and economics*. Kap. 7, s. 141–167. Cambridge, Mass.Harvard University Press.
- Solomon, R.C. (1997) Corporate Roles, Personal Virtues: An Aristotelian Approach to Business Ethics. I: *Virtue ethics – a critical reader* / D. Statman (ed.). Kap. 12, s. 205–225. Edinburgh University Press, 1997.
- Estrup, H.(1994) *Den moralske agent*. Memo nr. 193, s. 2-17. København, Københavns Universitet, Økonomisk institutt.

- Tranøy, B.S (2006) "Privatisering og profittering" og "Reorganisering og markedsfundamentalisme. I: *Markedets makt over sinnene* / Tranøy, B.S., kap. 8 og 9, s. 133-170. Oslo, Aschehoug.
- Taylor, C.(1998) "Uomgjengelige horisonter" og "Behovet for anerkjennelse". I: *Autentisitetens etikk* / Taylor, C., kap. IV og V, s. 44-65. Oslo, Cappelen akademisk.

Bok:

- Ingebrigtsen, S. og Jakobsen, O. (2004) *Økonomi, natur og kultur*. Oslo, Abstrakt Forlag.

Alle artiklene er samlet i eget kompendium. Det tas forbehold om endringer i artikkelstoff.

BESLUTNINGSANALYSE OG SELSKAPSFINANSIERING

Fagansvarlig:	Stein Frydenberg
Forelesere:	Stein Frydenberg, Bjørne Syversten.
Studiepoeng:	7,5 - Fordypningsfag BA
Semester:	Vår
Kurskode:	BA421 A

Formålet med kurset er å gi studenten grundig kjennskap til sentrale elementer i bedriftsøkonomisk analyse. Hovedtema er modellering av rasjonell individuell beslutningsadferd under usikkerhet.

Første del av kurset vil strukturere en generell beslutningssituasjon i form av beslutningsmengder og preferanseordninger. Utgangspunktet er generell valghandlingsteori, beskrevet ved hjelp av preferanseordninger. Vi betrakter et sett av aksiomer for rasjonell beslutningsadferd under usikkerhet og viser at preferanseordningen kan representeres ved forventet nytte. Deretter introduseres begreper som risikoaversjon, risikopremie og sikkerhetsekvivalent. Videre studeres dominansanalyse, subjektive sannsynligheter og identifikasjon av risikopreferanser i den utstrekning tiden tillater.

Kurset vil dekke en introduksjon til informasjonsanalyse som er en sentral del i videregående teori i selskapsfinansiering. Bayesiansk læring, beslutningstrær og verdi av informasjon er sentrale begreper. Asymmetrisk informasjon trekkes inn for å behandle seleksjonsproblemet og egenandel i forsikring under "moral hazard".

Kurset ser på sentrale beslutninger i en bedrift som valg av kapitalstruktur, beslutning om hvilke verdipapirer som skal utstedes og fordelingspolitikk. Konflikter mellom aksjonærer og gjeldshavere, insentivlønninger til ledere, verdipapirisering og nye former for verdipapirer diskuteres. Adverse selection brukes for å beskrive bedrifters tilpassing av kapital struktur og Moral Hazard brukes for beskrive en investors valgsituasjon ved investering i en entreprenørbedrift.

Kurset vil gi et godt grunnlag for studier av avansert litteratur i bedriftsøkonomi.

Undervisningsform

Forelesninger (kurset kan bli kjørt intensivt som seminar), oppgaveinnleveringer.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det en obligatorisk presentasjon av artikkel.
Tidspunkt kunngjøres ved studiestart.

Mappeevaluering:

Underveisvurdering:

Obligatorisk innlevering av 1 teoretisk eller empirisk artikkel som teller ca. 30% av totalkarakteren. Tidspunkt for innlevering oppgis ved semesterstart.

Det forventes et skriftlig arbeid som har form og innhold som en vitenskapelig artikkel på ca 12 sider. Den skrives i grupper med to til tre studenter.

Utkast til paper med problemstilling og metode leveres innen februar.

Avsluttende eksamen

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer som teller ca 70% av totalkarakteren.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Pensumlitteratur

Utvalgte deler av bøkene:

Grinblatt, Mark & Titman, Sheridan (2002) *Financial Markets and Corporate Strategy*.
2. ed. Boston, Mass, McGraw-Hill.

Eeckhoudt, L. & C. Gollier (1995) *Risk - Evaluation, Management and Sharing*.

New York, Harvester Wheatsheaf.

I tillegg kommer diverse artikler og kapitler fra andre bøker.

Anbefalt støttelitteratur

Kreps, David M.(1990) *A Course in Microeconomic Theory*. Princeton N J, Princeton University Press.

Gjesdal, F. og Johnsen, T. (1999) *Kravsetting, lønnsomhetsmåling og verdivurdering*. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.

Chris Brooks. (2002) *Introductory econometrics for finance*. Cambridge, Cambridge University Press.

DYNAMISK OG BALANSERT MÅLSTYRING

Fagansvarlig:	Torbjørn Trælves
Forelesere:	Torbjørn Trælves og gjesteforelesere
Studiepoeng:	7,5 - valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	MINT5030 A

Mål

Kurset omfatter grenseområdet mellom bedriftsøkonomi, strategi og verdibasert ledelse og tar for seg systemforståelse og modellbygging med sikte på å kvantifisere beslutningsmodeller og sammenhenger mellom utvalgte variable.

Undervisningsform

Kurset vil dels være basert på en blanding av selvstudium og forelesninger. Tidlig i semesteret vil det bli arrangert workshops, som er obligatorisk, for at studentene skal få et nødvendig grunnlag innen simuleringsmetodikk. Videre vil studentene bli engasjert med gruppevis,

obligatoriske oppgaveløsninger, hovedsakelig knyttet opp mot bruk av simuleringsmetodikken, og studentpresentasjoner i utvalgte emner, hvor det er obligatorisk oppmøte.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det obligatoriske innleveringer, som må være bestått. Besvarelsene leveres i gruppe på maks 2 studenter.

Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

Metodedel: Dynamisk modelleringsspråk (Powersim) e. lig

Balansert målstyring

Dynamisk målstyring basert på systemdynamikk med årsaks- og virkningssammenhenger og feedback-looper

Verdibasert ledelse og verdibaserte måltall

Intellektuell kapital

Strategisk økonomistyring

Pensumlitteratur

Warren, Kim (2002) *Competitive Strategy Dynamics*. Chichester, Wiley, 2002.

Diverse supplerende artikler. Utvalgte deler av nettbaserte opplegg for selvstudium. Plan blir gitt ved semesterstart.

Anbefalt litteratur

Sterman, John D.(2000) *Business Dynamics : Systems Thinking and Modeling for a complex World*. Boston, Irwin McGraw-Hill.

Maani, Kambiz E. & Cavana, Robert Y.(2000) *Systems Thinking and Modelling : Understanding Change and Complexity*. Auckland, Pearson Education.

Kaplan, Robert S. & Norton, David P.(2001) *The Strategy-Focused Organization; How Balanced Scorecard Companies thrive in the New Business Environment*. Boston, Harvard Business School Press.

Kaplan, Robert S. & Norton, David P.(2004) *Strategy Maps : Converting Intangible Assets into Tangible Outcomes*. Boston, Mass., Harvard Business School Press.

ENDRINGSPROSESSER I KOMPLEKSE ORGANISASJONER

Fagansvarlig	Endre Sjøvold
Foreleser	Ledet selvstudium
Studiepoeng	7,5 – valgfag 3. semester MSc
Semester	Høst
Kurskode	MINT5020 B

Mål

Etter endt kurs skal studentene ha tilegnet seg tilstrekkelig kunnskap til å kunne vurdere ulike tilnærminger til endrings- og utviklingsarbeid i organisasjoner. De skal også ha fått et godt innblikk i praktisk konsulentarbeid.

Forkunnskaper

Grunnleggende kunnskaper fra organisasjonsfag

Undervisningsform

Ledet selvstudium med seminarbasert undervisning og webbaserte forelesninger. Det legges vekt på øvelser og å relatere teori til praktiske eksempler.

Evalueringsform

Hjemmeoppgave, 72 timer, løsning av case

Tidspunkt for utlevering av oppgave kunngjøres ved studiestart.

Eksamen består av et "case". Caset beskriver situasjoner som typisk kan oppstå i endringsprosjekter. Oppgaven er formulert slik at studentene har en nærmere spesifisert rolle i prosjektet og skal løse de problemene som beskrives.

Som forberedelse til denne eksamen bør studentene ...

.... ha en forståelse av hvordan Cummings & Worley (C&W) definerer en OU prosess, krav som stilles til endringskonsulenten samt være i stand til også å bruke de perspektivene (bla fra artikkelsamlingen) som går ut over systemtenkningen i C&W tilnærming. Oppgaven vil alltid ha et aspekt av "soft issues" og betydningen av å håndtere gruppeprosesser vil alltid være sentralt ("Teamet"). For å løse oppgaven tilfredsstillende er det nødvendig å ha orden i "verktøykassen" (C&W).

Emneoversikt

Organisasjonskonsulentens rolle. Organisatoriske konsekvenser endring. Trender i endringsledelse. Teknologidrevet endring i forhold til generell, planlagt og styrt endring. Teamet som nøkkelen til vellykket endring. Hvordan utvikle offensive team i endringsprosesser. Betydningen av organisasjonskultur og teamarbeid.

Pensumlitteratur

Cummings, Thomas G. & Worley, Christopher G. (2001) *Organization development and change*. 7th ed. (eller nyere). Cincinnati, Ohio, South-Western College Publ.

Sjøvold, Endre (2006) *Teamet – utvikling, effektivitet og endring i grupper*.

Oslo, Universitetsforlaget, 2006.

- I tillegg kommer utvalgte artikler.

FINANSIELLE INSTRUMENTER

Fagansvarlig:	Snorre Lindset
Forelesere:	Svein-Arne Persson og Stein Frydenberg
Studiepoeng:	7,5 – Fordypningsfag BA– valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	BA400 B

Mål

Kurset har sitt utgangspunkt i den stadig sterkere posisjonen anvendelse og prising av finansielle instrumenter har, både konseptuelt innen moderne finansieringsteori og i praksis. Sentralt i kurset står derfor behandlingen av ulike former for opsjoner, forward- og futureskontrakter og sammensatte kontrakter, med eksempler fra egenkapital-, rente-, valuta- og varemarkedene.

Kurset søker å gi en fundamental forståelse av egenskaper ved slike derivative kontrakter. Eksempler på anvendelse i forbindelse med risikostyring og sikring gis, og spørsmålet om prising av ulike kontrakter tas opp. Hovedvekten legges på arbitrasjeargumenter.

Undervisningsform

Forelesninger, oppgavegjennomgang og oppgaveinnleveringer

Eksamensform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret gjennomføres det obligatoriske innleveringer som må være bestått. Besvarelsene leveres i gruppe på maks 2 studenter.

Antall og tidspunkt for innlevering kunngjøres ved semesterstart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator. Enkelte tabeller og formler kan bli gjort tilgjengelig som vedlegg.

Emneoversikt

Emner i kurset omfatter

Strategier for håndtering av finansiell risiko basert på derivater

Forward- og futureskontrakter og swaps

Obligasjoner, terminrenter og durasjon

Opsjoner og paritetsrelasjoner

Dynamiske modeller for aktivapriser, med vekt på den binomiske modellen.

Black-Scholes formel for opsjonsprising

Relasjon mellom binomisk modell og Black-Scholes' modell

Sammensatte kontrakter og betingede krav.

Pensumlitteratur

Utvalgte deler av

Robert L. McDonald (2006) *Derivatives Markets*. 2nd ed. Boston, Mass., Addison Wesley.

I tillegg kommer eventuelt utdelte notater og annet materiale.

Anbefalt litteratur

John Hull (2006) *Options, Futures, and other Derivatives* (6th ed.) Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall.

FORBRUKERFORSTÅELSE

Fagansvarlig	Frode Nyeng
Forelesere	Frode Nyeng + ev. gjesteforelesere
Studiepoeng	7,5 – Fordypningsfag MF, valgfag 3. semester MSc
Semester	Høst
Kurskode	MF421

Mål

Kursets overordnede mål er å skape forståelse for forbruk som et både individuelt og kulturelt fenomen. Kurset skal gi studentene videregående og aktuelle kunnskaper innen moderne forbrukerteori. Et sentralt fordypningstema er forbrukerkultur og identitetsdannelse – noe som innebærer bruk av et symbolsk perspektiv. Det legges vekt på å oppøve studentenes evne til kritisk refleksjon, utvikle deres samarbeidsevne og oppøve evnen til muntlig og skriftlig framstilling.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner og artikkelpresentasjoner.

Merk spesielt: Det kreves 80 % oppmøte på forelesningene for å kunne gå opp til eksamen.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

Det kreves 80 % oppmøte på forelesningene.

Mappeevaluering:

Obligatorisk innlevering av ett teoretisk essay som teller ca 50 % av total karakteren.

(Tidspunkt for innlevering og gruppestørrelse kunngjøres ved studiestart.)

Avsluttende eksamen i november/desember

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer teller ca. 50 % av total karakteren.

Hjelpemidler på eksamen: Ingen

Delene vurderes samlet.

Emneoversikt

- Forbruk som kulturelt fenomen ("forbrukersamfunnet")
- Forbrukersosiologi
- Forbruk som trivielt og eksistensielt
- Perspektiv- og metodemangfold i forbrukerforskningen
- Forbrukerkunnskap og måleproblemer
- Forbrukerlivets etikk
- Forbruk, rasjonalitet, identitet og mening

Pensumlitteratur

Pensum opplyses ved semesterstart

Artikkelsamling

INDUSTRIELL ORGANISASJON OG STRATEGI

Fagansvarlig:	Lars Mathiesen
Foreleser:	Ledet selvstudium
Studiepoeng (sp):	7,5 – valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Fagkode:	MINT5015 A

Kurset handler om strategisk interaksjon mellom bedrifter og angår således situasjoner hvor det verken er frikonkurranse eller monopol. Ideen er å gi innsikt i problemet strategisk interaksjon via en blanding av teori og anvendelser fra konkrete bransjer og markeder. Vi anvender enkle spillteoretiske modeller (bl.a. Fangenes Dilemma) for å beskrive en problemstilling, mulige løsninger og utbytte til de involverte spillere, og vi påpeker hvordan spillerne faktisk har valgt i de virkelige anvendelsene. Noen av de problemstillinger som blir tatt opp er: Hvorfor observeres ofte sterk priskonkurranse og hvordan kan bedrifter eventuelt unngå dette? I hvilke markeder vil vi forvente (ulovlig) samarbeid om prissetting eller tilbud? Kan samarbeid om prissetting medføre konkurranse langs andre dimensjoner? Hvordan bør en nykommer i et marked opptre for ikke å utløse priskrig fra de(n) etablerte? Hvordan kan den enkelte spiller eller eventuelt også konkurransemyndighetene påvirke spillets regler? Anvendelsene er bl.a. fra sement- og metallindustri, dagligvarehandel, innenriks flytrafikk, ferie- og chartermarkedet, fergedrift, salg av ukeblader og kraftmarkedet.

Mål

Intensjonen er å gi innsikt i strategiske problemstillinger, forstå hvilket spill man er involvert i, hvilke generelle løsninger denne type spill har og hvordan man eventuelt kan endre dette spillets regler og dermed utfall.

Undervisningsform

4 samlinger á to dager á tre timer. Oppgaveløsning i grupper á to studenter og kommunikasjon med lærer via internett. Deltakelse på samlinger og innlevering av oppgaveløsninger er obligatorisk.

Evalueringsform

Avsluttende eksamen: Et term paper over selvvalgt tema. Det skrives i grupper på to studenter og må presenteres for hele klassen på siste samling.

Emneoversikt

Spillteori som verktøy, ulike spillsituasjoner, priskonkurranse, strategiske bindinger (f.eks. investering i FoU og reklame), koordinert prissetting, vertikale og horisontale relasjoner.

Pensumlitteratur

Nalebuff, Barry A. & Brandenburger, Adam M. (1996) *Co-opetition*. London, Harper Collins. Kompendium med artikler og case materiale.

INDUSTRIELL MARKEDSFØRING

Fagansvarlig:	Espen Gressetvold
Foreleser:	Espen Gressetvold
Studiepoeng (sp):	7,5 - Fordypningsfag MF, valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Fagkode:	MF431 A

Mål

Kurset har som mål å skape forståelse for fagfeltet industriell markedsføring. Industriell markedsføring omhandler kjøp og salg mellom organisasjoner. Kurset fokuserer spesielt på bedriftsrelasjoner som en måte å håndtere transaksjoner mellom organisasjoner på. Slike bedriftsrelasjoner er preget av høy grad av stabilitet, og representerer både muligheter og begrensninger for bedrifter.

Undervisningsform

Forelesninger. Heldagssamlinger. Plenumsdiskusjoner. Presentasjoner fra studenter. Det forutsettes aktiv deltakelse fra den enkelte student.

Evalueringsform

Mappeevaluering:

Underveisvurdering
Obligatoriske øvinger
Semesteroppgave(r) som teller ca 40% av total karakter.

Avsluttende eksamen
Individuell skriftlig eksamen, 4 timer, teller ca 60% av total karakteren.
Hjelpemidler: Ingen

Delene vurderes samlet.

Emneoversikt

Industriell markedsføring: ulike teoretiske perspektiver.
Bedriften som del av et nettverk: muligheter og begrensninger.
Utvikling av bedriftsrelasjoner.
Industriell markedsføring i et nettverksperspektiv.
Industrielt innkjøp i et nettverksperspektiv.

Pensumlitteratur

Artikler.

Anbefalt støttelitteratur

Ford, David m.fl. (2003) *Managing Business Relationships*. 2nd ed. Chichester, Wiley.
Håkansson, H. & Snehota, I, eds. (1995) *Developing Relationships in Business Networks*. London, Routledge.

KAPITALMARKEDER OG USIKKERHET

Fagansvarlig:	Hans Marius Eikseth
Foreleser:	Hans Marius Eikseth
Studiepoeng:	7,5 – Fordypningsfag BA
Semester:	Vår
Kurskode:	BA440 A

Mål

Kurset tar for seg ulike sider ved kapitalmarkeder, prisdannelse og porteføljevalg. Dette søkes belyst blant annet gjennom beslutnings- og prisingsmodeller med utspring i moderne finanst teori. Studentene skal settes i stand til en analytisk tilnærming til sentrale temaer på feltet.

Undervisningsform

Kurset vil bli gitt som forelesninger, med fire obligatoriske innleveringsoppgaver, herunder en casebasert semesteroppgave, i løpet av semesteret.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret skal det gjennomføres fire obligatoriske innleveringer som må bestås/godkjennes.

Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator

Emneoversikt

Emner som kurset vil ta opp, omfatter:

Investeringsbeslutninger

Forventet nytte og risikoaversjon

Teori for tilstandsprefranser og komplette markeder

Optimalt porteføljevalg under usikkerhet

Markedslikevekt: CAPM og APT

Prising av betingede krav

Realopsjonsanalyser

Effisiente markeder: Teori og empiri

Pensumlitteratur

Utvalgte deler av

Copeland, Thomas E, Weston, J. Fred & Shastri, Kuldeep (2005) *Financial Theory and Corporate Policy*. 4th ed. Boston, Mass., Pearson-Addison/Wesley.

I tillegg kommer utdelte artikler, notater og eventuelt annet materiale.

KUNNSKAPSLEDELSE

Fagansvarlig:	Grete Wennes
Foreleser:	Erlend Dehlin
Studiepoeng:	7,5 – valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	MINT 5011

Mål

Fagets mål er å gi oversikt over og innsikt i kunnskapssamfunnets utfordringer for ledelse. Studentene skal få innsikt i ulike problemstillinger i henhold til ledelse av kunnskaps- og kompetansevirksomheter og en oversikt over ”knowledge management”-tradisjonen.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner og artikkelpresentasjoner.

Det vil bli 3- 4 samlinger i løpet av semesteret. Ledet selvstudium betyr at kurset i mindre grad vil være forelesningsbasert og i større grad være et kurs med høye krav til selvstudering av pensum og diskusjon. Samlingene vil bære preg av dialog, diskusjon, og fremlegging av litteratur av studentene selv, samt gruppearbeid og fremlegging av skriftlige arbeid.

Forkunnskaper

Det anbefales at studentene har lest en av pensumbøkene før oppstart første samling. Dette gjelder:

Newell, S., M. Robertson, H. Scarbrough og J. Swan (2002). *Managing Knowledge Work*. Palgrave.

Evalueringsform

Obligatorisk innlevering av 2 teoretiske essays som teller 40 % av total karakteren (20 % hver).

5-timers individuell skriftlig eksamen som teller 60 % av total karakteren – ingen hjelpemidler.

Emneoversikt

- Kunnskapssamfunnet
- ”Knowledge Management” og kunnskapsledelse
- Kompetanse, ferdigheter og kunnskap
- Kunnskap; eksplisitt og taust
- Kunnskap som ressurs og prosess
- Profesjonelle tjenesteytende firma
- Kunnskapsintensive virksomheter

Pensumlitteratur

Newell, S. m.fl. (2002). *Managing Knowledge Work*. Basingstoke, Palgrave.

Jashapara, Ashok (2004) *Knowledge Management : An Integrated Approach*.

Harlow, Prentice Hall.

Nordhaug, Odd (2002) *Kunnskapsledelse : trender og utfordringer*. Oslo, Universitetsforlaget.

Styhre, Alexander (2003). *Understanding Knowledge Management – Critical and Postmodern Perspectives*. Malmö, Liber; Oslo, Abstrakt.

Anbefalt litteratur:

- Colbjørnsen, T., Drake, I og W. Haukedal(2001). *Norske ledere i omskiftelige tider - AFFs Lederundersøkelse*. Fagbokforlaget.
- Drucker, Peter F. (1999). *Management challenges for the 21st century*. Oxford: Butterworth-Heineman.
- Friedman, K. og J.O. Olaisen (red) (1999). *Underveis til fremtiden: Kunnskapsledelse i teori og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hatch, Mary J.(2006). *Organization Theory: Modern Symbolic and Postmodern Perspectives*. 2.ed. Oxford: Oxford University Press.
- Harrison, Rosemary og Kessels, Joseph (2004). *Human Resource development in a knowledge Economy : An organisational view*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hickman, Gill R. (ed.) (1998). *Leading Organizations: Perspectives for a New Era*. Thousand Oaks, Calif., Sage.
- Nonaka, F. og H. Takeuchi (1995). *The Knowledge Creating Company : how Japanese companies create the dynamics of innovation*. Boston, Mass., Harvard Business School, Oxford University Press.
- Pfeffer, J. og R. Sutton (2000). *The knowing-doing gap: How Smart Companies Turn Knowledge into Action*. Boston, Mass., Harvard Business School Press.
- Prichard, C., R. Hull, M. Chumer og H. Willmott (eds.) (2000). *Managing Knowledge : Critical Investigations of Work and Learning*. New York, St. Martin's Press.
- Prusak, L. (ed) (1997). *Knowledge in Organizations*. Boston, Butterworth-Heinemann.
- Wille, Gunnar E.(2003). *Kompetanseledelse. Samvirket mellom menneske, organisasjon og teknologi*. Trondheim, Tapir Akademiske Forlag.

KVANTITATIV OG KVALITATIV METODE

Fagansvarlig:	Randi Hammervold
Forelesere:	Frode Nyeng, Randi Hammervold og Geir Hyrve.
Studiepoeng (sp):	15 - Fellesfag på Masterstudiet i 2. semester
Semester:	Vår
Kurskode:	BF410 A

Mål

Dette kurset skal gi studentene en videreføring i generell samfunnsvitenskapelig metodekunnskap, både når det gjelder vitenskapsteori, forskningsprosessen, kvalitativ og kvantitativ metode. Kurset er en videreføring av MET1002 og MET3001. Et viktig delmål med kurset er at studentene skal forberede arbeidet med sin masteravhandling, utarbeide et forskningsdesign og sette seg inn i de vitenskapelige metoder.

Innenfor den kvantitative metoden skal studentene arbeide med både teori og anvendelse av økonometriske metoder. Det legges spesiell vekt på anvendelse og tolkning av multiple regresjonsmodeller. Avvik fra de klassiske forutsetningene drøftes både teoretisk og ved økonomiske eksempler. Ulike problemstillinger og datasett fra fordypningsfagene skal analyseres og tolkes. Det vil bli gitt veiledning i bruk av programpakken SPSS. Kandidatene skal videre få en generell innføring i kvalitative metoder. Avhengig av problemstilling og analysenivå, skal kandidatene bli kjent med et vidt spekter av metoder, f.eks. ulike former for observasjon, kvalitative intervju og samtaler, dokumentanalyse osv. Den generelle innføringen i vitenskapsteori skal vise hvordan disse metodevalgene henger sammen med mer

grunnleggende syn på kunnskap/kunnskapsutvikling (epistemologi) og hvordan den sosiale verden ser ut (ontologi).

Undervisningsform

Forelesninger, seminar, problembaserte aktiviteter med utgangspunkt i de ulike studieretningene. Det forutsettes en stor aktivitet fra studentene, som skal skrive fagnotat og jobbe med øvinger underveis i kurset.

Kurset starter med å gi en oversikt over noen sentrale emner fra vitenskapsteorien og forskningsprosessen. Deretter deles kurset i to deler, kvantitative metode og kvalitative metode, som kjøres parallelt ut semesteret. Det legges opp til forelesninger samt obligatoriske innleveringer.

Studentene skal levere et fagnotat innen tema vitenskapsteori og forskningsprosessen (del 1). Videre blir det en obligatorisk øving i kvantitativ metode, hvor anvendelser med bruk av programpakken SPSS er sentral (del 2). Det blir også en obligatorisk øving innen kvalitativ metode, hvor studentene kan lage en intervjuguide og gjennomføre et intervju. På bakgrunn av erfaringene kan de skrive et fagnotat (del 3).

Evalueringsform.

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

For fagnotat innen vitenskapsteori (del 1), gis karakter som teller med i sluttkarakteren for faget. Før studentene får gå opp til eksamen i kurset må alle obligatoriske øvinger være godkjente (del 2 og 3). Alle innleveringer utføres individuelt eller maks to studenter sammen. Tidspunkt for innleveringer vil bli opplyst ved semesterstart.

Mappeevaluering:

Underveisvurdering

Fagnotatet i vitenskapsteori og forskningsprosessen, teller ca 20 % av totalkarakteren
Besvarelsene leveres individuelt eller i gruppe på maks 2 studenter sammen (del 1).

Avsluttende eksamen

Individuell skriftlig eksamen, 6 timer.

Den individuelle skriftlige eksamen er todelt: En del innen kvalitativ metode og en del innen kvantitativ metode. Begge deler av eksamen må bestås, og hver teller ca 40% av totalkarakteren.

Hjelpemidler på eksamen: Godkjent kalkulator og formelsamling utlevert ved eksamen.

Alle delene vurderes samlet.

Tidspunkt for innleveringer vil bli opplyst ved semesterstart.

Emneoversikt

Del 1: Vitenskapsteoretiske emner og forskningsprosessen.

Menneskesyn som grunnstein i samfunnsvitenskapene.

Om ulike kunnskapssyn og forskningsdesign.

Er den menneskelige verden målbar?

Kvantitative og kvalitative metoder som uttrykk for ulike virkelighetsforståelser.

Om gyldighet og pålitelighet i vitenskapelig kunnskap.
Om analytisk og hermeneutisk metode.
Utforming av fruktbare problemstillinger.

Del 2: Kvantitativ metode. Økonometri.

Datainnsmaling. Utvalgsteknikker, Måling i samfunnsvitenskap.
Statistiske prinsipper. Sannsynlighetsfordelinger, utvelging, estimering og hypotesetesting. T-tester for målemodellen for ett utvalg og to uavhengige utvalg. F-tester i variansanalysen. Anvendelser med bruk av SPSS.
Enkel og multiplere lineær regresjonsmodell. Klassiske forutsetninger.
Minste kvadraters metode.
Hypotesetesting for regresjonsmodellen: T-tester og F-testen.
Anvendelser av regresjonsmodeller med bruk av SPSS.
Avvik fra klassiske forutsetninger.
Spesifikasjonsfeil. Valg av uavhengige variabler. Ikke-lineær regresjon.
Multikollinearitet. Autokorrelasjon. Heteroskedastisitet.
Logistisk regresjon. Anvendelser med SPSS.
Faktoranalyse. Anvendelser med SPSS.
Litt om simultane likninger.

Del 3: Kvalitativ metode:

Det særegne ved kvalitative studier. Designmuligheter.
Strategier for datakombinasjoner (metodetriangulering).
Sentrale paradigmer innen kvalitativ forskning
Hvordan velge ut informanter i en kvalitativ studie. Utvalgsteknikker.
Observasjon og feltarbeid.
Kvalitative intervju. Individuelle intervju, gruppeintervju, e-postintervju.
Evaluerings.
Innholdsanalyse av dokumenter.
Case-studier.
Analysearbeid og tolkning.
Etikk og forskning.
Teoretisering i kvalitative studier.

Pensumoversikt

Del 1: Vitenskapsteoretiske emner og forskningsprosessen:

Frode Nyeng (2004). *Vitenskapsteori for økonomer*. Oslo, Abstrakt forlag.
Kompendium/Artikkelsamling.

Del 2: Kvantitativ metode:

A. H. Studenmund (2006) *Using Econometrics : A practical guide*. Fifth edition. Boston, Mass., Pearson Education.
R. Hammervold: *En kort innføring i bruk av SPSS 14.*, TØH 2007.
Artikkelsamling.

Del 3: Kvalitativ metode:

Grønmo, Sigmund (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Kap. 1,2, 3, 8,10, 11, 12, 13,17, 18. Bergen, Fagbokforlaget.
Ryen, Anne (2002) *Det kvalitative intervjuet : fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen, Fagbokforlaget.
Artikkelsamling.

Støttelitteratur:

Del 1: Vitenskapsteoretiske emner og forskningsprosessen:

Eneroth, B. (1984) *Hur mäter man "vackert"? : grundbok i kvalitativ metod*. Stockholm, Natur och Kultur.
Chalmers, A.F (1999) *What is this thing called science?*, 3rd ed. Buckingham, Open University Press.
Hovi, J og Rasch, B.E (1996) *Samfunnsvitenskapelige analyseprinsipper*. Bergen, Fagbokforlaget.
Gilje, N og Grimen, N. (1995) *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger : innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. 2.utg. Oslo, Universitetsforlaget.
Elster, J. (1989) *Nuts and bolts for the social sciences*. Cambridge, Cambridge University Press.
Collin, F. og Køppe, S. (ed.) (2003) *Humanistisk videnskabsteori*. 2.udg. København, DR Multimedie.
Kuhn, T.S (1970) *The structure of scientific revolutions*. 2.ed. Chicago, University of Chicago Press.
Kaiser, M (2000) *Hva er vitenskap?* Oslo, Universitetsforlaget.

Del 2: Kvantitativ metode:

Ringdal, Kristen (2001) *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen, Fagbokforlaget.
Eikemo T. A, Høyvarde Clausen, T. (2007) *Kvantitativ analyse med SPSS : en praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. Trondheim, Tapir akademiske forlag.
Hair, J. F. et. al.(1998) *Multivariate Data Analysis*. 5th ed. Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall. Inc.
Wooldridge J M. (2006) *Introductory Econometrics : a modern approach*. 3.ed. Mason, Ohio, Thomson South-Western.
Gripsrud, G., Olsson, U.H. og Silkoset, R. (2004) *Metode og dataanalyse : med fokus på beslutninger i bedrifter*. Kristiansand, Høgskoleforlaget.
Lillestøl J (1997) *Sannsynlighetsregning og statistikk : med anvendelser*. 5.utg. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.

Del 3: Kvalitativ metode:

P. Brewerton, L. Millward (2001) *Organizational Research Methods : a guide for students and researchers*. London, Sage.
Jacobsen, D.I (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2.utg. Kristiansand, Høgskoleforlaget.
Yin, Robert K.(2003) *Case study research : design and methods*. 3rd ed. Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.

Holter, H. og Kalleberg, R. (1996) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. 2.utg. Oslo, Universitetsforlaget. 1996

Thagaard, Tove(2003) *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode*. 2. utg. Bergen, Fagbokforlaget.

Edmunds, Holly (1999) *The Focus Group Research Handbook*. Lincolnwood, Ill., NTC Business Books.

LEDELSE OG LEDELSESTEORIER

Fagansvarlig	Tor Busch
Foreleser	Erlend Dehlin
Studiepoeng	7,5 – Fordypningsfag SOL, valgfag 3. semester MSc
Semester	Høst
Kurskode	SOL420 A

Mål

Faget skal gi studentene kunnskap om og innsikt i klassiske, etablerte og nyere ledelsesteorier gjennom primært å studere originaltekster. Teorienes forskjellige utgangspunkter betones samt deres metodiske basis og empiriske belegg. Det legges vekt på metodene i ledelsesforskningen. Hvordan ledelsesteorier anvendes i lederopplæring behandles spesielt. Studentene skal også få et helhetsbilde av ledelsesteorien som en del av organisasjonsteorien.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner. Obligatorisk innlevering av 2 skriftlige arbeider gjennom hele semesteret. Antall og tidspunkt for innlevering av obligatoriske skriftlige arbeider vil bli opplyst ved semesterstart.

Eksamensform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret skal 2 teoretiske arbeider leveres inn som teller ca. 40% av totalkarakteren. Den første besvarelsen kan leveres gruppevis. Den andre skal gjøres individuelt. Tidspunkt for innleveringer kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 5 timer som teller ca. 60% av totalkarakteren. Ingen hjelpemidler er tillatt.

Emneoversikt

Undervisningen vil organiseres rundt fire områder:

1. Oversikt over ledelsesfaget
2. Personlighetsteorier (Ledelse som personlighet)
3. De instrumentelle teorier (Ledelse som atferd)
4. Ledelse og effektivitet

Pensumlitteratur

Northouse, Peter (2004). *Leadership: Theory and practice*. London: Sage Publications Inc.

Kompendium

Readings in Leadership Theories (1 & 2):

Andersen, Jon Aarum (1999). Are Power Motivated Leaders More Effective? A Review of McClelland's Theory. In: M. A. Rahim; R. T. Golembiewski, & K. D. Mackenzie (Eds), *Current Topics in Management*. Volume 4. (pp. 41-59). Greenwich: JAI Press.

Andersen, Jon Aarum (2000). Intuition in Managers. Are intuitive managers more effective? *Journal of Managerial Psychology*, 15, (1), 46-67.

LOGISTIKKLEDELSE

Fagansvarlig:	Kjell Banken
Foreleser:	Kjell Banken
Studiepoeng (sp):	7.5 – Fordypningsfag MF, valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Fagkode:	MF410 A

Mål

Kurset har som mål å gi en oversikt over totale logistikkstrategier med tanke på å oppnå bedre markedsmessige konkurransefortrinn, som igjen skal bedre bedriftens økonomiske resultat. Mer spesifikt vil kurset omhandle effektivisering av logistikksystemer og totale verdikjeder rettet mot nasjonale og internasjonale markeder.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner, presentasjoner og et "termpaper".

Evalueringsform

Mappeevaluering:

Underveisvurdering

Obligatorisk innlevering av "termpaper" tellende ca 40% av total karakteren.

Besvarelsene leveres individuelt eller i gruppe på inntil 3 studenter.

Tidspunkt for innleveringer kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen

Individuell skriftlig eksamen, 4 timer, teller ca. 60% av total karakteren.

Hjelpemidler på eksamen: Ingen

Delene vurderes samlet.

Emneoversikt

Logistikk som fagområde og utviklingstrekk

Kundedrevet og markedsorientert logistikk

Logistikkstyring i verdikjeden

Logistikks strategiske betydning

Logistikk som konkurransestrategi

Logistikkregnskap/Logistiske måltall

Prinsipper for å skape effektive logistikkprosesser

IKT og logistikk

Tjenestelogistikk

Grønn logistikk

Pensumlitteratur

Banken, K: *Artikkelsamling i Logistikkledelse*, Trondheim, HIST, 2005.
Christopher, M.(2005) *Logistics and Supply Chain Management – Creating Value- Adding Networks*, 3rd ed. Pitman Publishing, London, 2005.
Utdelte artikler og notater

Anbefalt støttelitteratur

Banken, Kjell og Aarland, Rolf (2003) *Logistikk, ledelse og marked*. 2.utg. Oslo, Fagbokforlaget.
Bjørnland,D., Persson,G., Virum,H. (red.) (2001) *Logistikk : et lederavar*. Oslo, Gyldendal Akademisk.
Bloomberg,D.J., LeMay,S., Hanna,J.B.(2002) *Logistics*. Upper Saddle River, N.J., Prentice-Hall.
Gattorna , A. (ed.) (1998) *Strategic supply chain alignment : best practice in supply chain management*. Gower, 1998. Utvalgte deler.
Coyle,J.J., Bardi,E.J., Langley,C.J. (2003) *The management of business logistics : a supply chain perspective*. 7th ed. Mason, Ohio, South-Western.

MARKEDSFØRINGSKANALER

Fagansvarlig:	Arne M. Ulvnes
Foreleser:	Arne M. Ulvnes
Studiepoeng:	7,5
Semester:	valgfag 3. semester MSc
Kurskode:	MF455 A

Mål

Målet med kurset er at studentene skal bygge opp kompetanse både på teori og metode som er relevant for arbeid innenfor ledelse av markedsføringskanaler og detaljister. Kurset tar sikte på å diskutere strategiske problemstillinger i markedsføringskanalen generelt og detaljistledet spesielt. Vi vil fokusere på problemer knyttet til ulike markeder/bransjer, lovgivningens rolle, leverandørenes rolle, konkurransen, ny teknologi og tilpasning av formater i markedet. Utgangspunktet er en sterk kundefokusert og markedsorientert strategi. Kurset vil gi en grundig innføring i koordinerings- og styrings verktøy for markedsføringskanalen. Videre vil kurset fokusere på de store endringene detaljistledet i Norge har stått overfor. Nye styringssystemer har blitt etablert. Franchisesystemer som f.eks. G-sport, McDonalds, Rema 1000, Shell Select og Body Shop er eksempler på nye strukturer i detaljistledet i ulike bransjer. Kurset vil også fokusere på den sterkere graden av internasjonalisering vi er vitne til i detaljistledet.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid, feltarbeid, diskusjoner og artikkelpresentasjoner. Oversiktsforelesninger kombinert med presentasjoner og diskusjon av artikler. Forelesningene vil ha preg av en seminarform som forutsetter at studentene tar aktiv del i prosessen. Godt utbytte av faget forutsetter derfor gode forberedelser til forelesningene og aktiv deltagelse i diskusjonene. Dessuten vil forelesningene fokusere på metodiske forhold knyttet til det å skrive en masteroppgave. Forelesningene blir holdt i seminarform med stort rom for diskusjon og kommunikasjon knyttet til studentenes interessefelt og problemstillinger på området. Det kreves 80% oppmøte på forelesningene for å kunne gå opp til eksamen.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

Midt-semesteroppgave: Midt-semester oppgaven skal gjennomføres, innleveres, presenteres og bestås. Oppgaven skal inneholde elementer av problemdefinisjon, teoribruk, metodebruk og skal fremlegges og diskuteres i klassen. Innlevering av oppgaven forutsetter at presentasjon i klassen er gjennomført. Oppgavene vil naturlig ta opp et problem eller en utfordring med utgangspunkt i en bedrift eller en bransje. Oppgaven kan enten være formulert som en proposal til masteroppgaven eller et paper som lager en review av tidligere arbeid innenfor et tema som opptar studenten. Det legges vekt på at oppgaven er vel fokusert, strukturert og at den metodiske tilnærmingen er tilpasset problemstillingen. Besvarelsene leveres gruppevis og vurderes til bestått/ikke bestått. Tidspunkt for innlevering/presentasjoner kunngjøres ved studiestart.

Presentasjon: I tillegg skal hver student (eller gruppe) holde et foredrag for klassen over en artikkel eller tema som avtales ved kursstart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen, 4 timer, teller 100% av total karakteren.

Hjelpemidler på eksamen: Ingen

Delene vurderes samlet.

Emneoversikt

1. Introduksjon
 - a. Marketing Channels: Struktur og funksjoner.
 - b. Et analytisk rammeverk for kanaldesign og implementering.
2. Design av markedsføringskanalen: etterspørsel, tilbud og konkurranse
 - a. Segmentering og design av markedsføringskanalen: konsekvenser for servicen.
 - b. Analyser av leverandørsiden: Kanalflyt, effektivitetsanalyser, struktur og medlemskap.
 - c. Analyse av gap.
 - d. Vertikal integrasjon: Eie markedsføringskanalen.
3. Implementering av markedsføringskanalen og resultatmålinger
 - a. Kanalmakt: Oppnå den, bruke den og beholde den.
 - b. Konfliktledelse for å bedre koordineringen i markedsføringskanalen.
 - c. Implementering, distribusjonsintensitet og vertikale beskrankninger.
 - d. Strategiske allianser i distribusjon.
4. Medlemmer av markedsføringskanalen og ledelse av detaljisten
 - a. Detalistvirksomheten.
 - b. Former for eierskap: Uavhengige, eide, franchising og kooperativer.
 - c. Spesielle områder innen franchising.
 - d. Detalist uten butikkk og E-Kanaler.
 - e. Grossistledet.
 - f. Detaliststrategier.
 - g. Lokaliseringsbeslutninger.
 - h. Organisasjons- struktur og kultur.
 - i. Innkjøpsledelse.
 - j. Butikkledelse.
5. Anvendelse av teorier om markedsføringskanaler på andre forretningsrelasjoner
 - a. Profesjonelle leverandør-kundeforhold.
 - b. Innkjøp av Industrielle produkter.

Pensumlitteratur

Coughlan, A.T., et al. (2006) *Marketing channels*. 7.ed. Upper Saddle River, N.J. Prentice

Hall.

Artikler som blir delt ut i begynnelsen av kurset.

MERKEVARELEDELSE

Fagansvarlig:	Magne Supphellen
Foreleser:	Magne Supphellen
Studiepoeng:	7,5 – valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	MF425 A

Mål

Utvikle kunnskaper om, og ferdigheter i å anvende grunnleggende prinsipper og teorier for merkevarebygging.

Undervisningsform

Plenumsforelesninger kombinert med norske caseoppgaver (i grupper a 2-3 studenter).
Obligatorisk fremmøte til undervisningen.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

Det kreves minst 80 % oppmøte på forelesningene.

I løpet av semesteret skal det leveres en obligatorisk oppgave på 15 sider, som må være godkjent. Besvarelsene leveres i grupper på inntil 3 studenter.

Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Ingen

Emneoversikt

1. Introduksjon

- motivasjon: gevinster av merkevarebygging
- norske og internasjonale eksempler på sterke merkevarer
- grunnleggende begreper i merkevareteorier
- teoretisk overblikk
- gjennomgang av kursopplegget

2. Merkekjennskap

- betydningen av merkekjennskap
- ulike typer merkekjennskap
- måling av merkekjennskap
- utvikling av merkekjennskap
- norsk case-oppgave

3. Merkeassosiasjoner

- ulike typer merkeassosiasjoner
- egenskaper ved assosiasjonsnettverk
- måling av merkeassosiasjoner
- utvikling av merkeassosiasjoner

- norsk case-oppgave
4. Merkeposisjonering
 - hvordan identifisere en optimal posisjon
 - taktisk og strategisk posisjonering
 - produktmerker versus bedriftsmerker (corporate brands)
 - norsk case-oppgave
 5. Ekstern kommunikasjon
 - prinsipper for integrert kommunikasjon
 - valg av merke-elementer
 - utvikling av kreativ strategi –basert på posisjoneringen
 - rollefordeling i kommunikasjonsmiksen
 - spenningen mellom fokusering og kreativitet
 - testing/effektmåling
 - norsk case-oppgave
 6. Intern kommunikasjon
 - utvikling av merkekultur
 - etterlevelse av kjerneverdier
 - måling av etterlevelse
 - norsk case-oppgave
 7. Merkeutvidelser og merkeallianser
 - typer merkeutvidelser
 - typer merkeallianser
 - potensielle gevinster og fallgruber
 - suksessfaktorer
 - norsk case-oppgave
 8. Merkerelasjoner og merkettracking
 - typer relasjoner
 - gevinster av merkerelasjoner
 - utvikling av relasjoner
 - systemer for merkettracking
 - norsk case-oppgave
 9. Oppsummering
 - repetisjon av hovedmomenter
 - stort case som integrerer tema fra hele kurset

Pensumlitteratur

Keller, Kevin L. (2003) *Strategic Brand Management*. 2.ed. New Jersey, Prentice Hall.
Artikkelsamling/bokkapitler (3-4 artikler/kapitler)

MULTIVARIATE STATISTISKE ANALYSER VED BRUK AV LISREL

Fagansvarlig:	Randi Hammervold
Forelesere:	Randi Hammervold, Ulf Olsson
Studiepoeng:	7,5 - valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	MINT5040 A

Undervisningsform

Det vil bli 5 hovedbolker med forelesninger. I kurset vil det bli benyttet gjesteforelesere, og det blir viktig med oppmøte både på forelesninger og øvinger på datalabben. Det vil bli organisert øvingsopplegg etter hver bolke med forelesninger. Tre av øvingene vil bli obligatorisk, og må være bestått før innlevering av det avsluttende termpaper. Antall og tidspunkt for innleveringene vil bli opplyst ved semesterstart. Innleveringene leveres individuelt eller maks 2 studenter sammen.

Evalueringsform:

Mappeevaluering:

Tre obligatoriske innleveringer som må være bestått før innlevering av det avsluttende termpaper.

Emneoversikt

Modul 1: S.S. Kap 1,3, 4 og 5. Jøreskog Kap 1.1 – 1.2.

Introduksjon. Multivariat statistikk med LISREL.
Linear multipl regresjonsanalyse og stimodeller.
Estimering og hypotesetesting.
Prinsipal komponent analyse.
Introduksjon til faktoranalysen.. Eksplorativ faktoranalyse. Anvendelser.

Øving 1. Frivillig.

Modul 2: S.S. Kap 5, 6 og 14 (starten). Jøreskog Kap 1.3 - 1.5.

Eksplorativ faktoranalyse fortsatt. Flerfaktor modeller. Faktorrotasjon.

Bekreftende faktoranalyse.
Formulering av modell. Stidiagram. LISREL-notasjon.
Estimering.
Modell evaluering.
Respesifisering av modell.
Anvendelser med LISREL.
En innføring i strukturmodeller.

Øving 2: Obligatorisk.

Modul 3: S:S. Kap 14 fortsatt. Jøreskog Kap 3,4 og 5.

Strukturmodeller med observerte variabler
Strukturmodeller med uobserverbare / latente variabler.
Estimering, Ulike estimeringsteknikker.
Modell evaluering. Ulike mål for tilpasning. Modifikasjonsindekser.
Modifisering av modeller. Nøstede modeller.
LISREL-notasjon.

Øving 3: Obligatorisk

Modul 4: S.S. Kap 12, 14 forts. Jøreskog Kap 1.6. Kap 4 og 5 forts. Egne artikler.

Utdypende teori rundt strukturmodeller.
Mer om ulike estimeringsteknikker og tilpasningsfunksjoner.
De fire ulike kji-kvadratene.
Statistiske forutsetninger for strukturmodeller.
Ikke normalitet (Non normality). Kurtose og skjevhet.
Bruk av normalskårer.
Teoretisk og empirisk tilpasning.
Strukturmodeller med ordinale variabler.
Validitet og reliabilitet. Hvordan evaluere disse.

Øving 4: Obligatorisk.

Modul 5: Jøreskog Kap 2. Egne artikler.

Manglende data. (Missing data)
Flergruppe analyse (Multigroup analysis).
Ikke-lineære modeller.(Non linear models)
Latent variables scores.
Flernivå analyser (Multilevel analysis).

Evalueringsform: Termpaper, individuelt eller maks 2 studenter sammen (tidsbegrenset hjemmeeksamen). Sluttkarakter gis.

Forslag programvare:

SPSS, LISREL 8.50, 8.51, 8.52, 8.53, 8.54, 8.7, 8.8 (student edition, to be downloaded from <http://www.ssicentral.com/>)

Pensumlitteratur:

- 1) Sharma, Subhash (1996) *Applied Multivariate Techniques*. New York, Wiley. (ch. 1, 3, 5, 6, 12,14).
- 2) Jøreskog, K.G and Sörbom, Dag (1993) *LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language*. Hillsdale, N.J., Scientific Software International (ch. 1, 3, 4 and 5).
- 3) Selected articles and handouts

Støttelitteratur:

Kaplan, D. (2000) *Structural Equation Modeling : Foundations and Extensions*. Thousand Oaks, Calif., Sage Publications. (Advanced quantitative techniques in the social sciences ; 10)
Hair, J. F. et. al.(2006) *Multivariate Data Analysis*. 6th ed. Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall.
Bollen K. A.(1989) *Structural equations with latent variables*. New York, Wiley.

ORGANISASJON OG LEDELSE

Fagansvarlig	Tor Busch
Forelesere	Tor Busch, Irene Lorentzen Hepsø
Studiepoeng	15 – Obligatorisk SOL, valgfag 3. semester MSc
Semester	Høst
Kurskode	SOL 400

Mål

Utvikle en helhetlig forståelse av organisasjon og ledelse med vekt på å sette faget i sammenheng med strategiske prosesser. Det skal gis en grundig teoretisk innføring i de valgte tema samtidig som faget også skal gis en praktisk og problemorientert dimensjon. Faget skal være orientert mot både private og offentlige virksomheter.

Forkunnskaper

Det kreves ingen forkunnskaper utover de som stilles som krav for å søke opptak på masterstudiet i økonomi og administrasjon.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner. Obligatorisk innlevering av paper gjennom hele semesteret.

Eksamensform

1. Mappeevaluering – tre skriftlige arbeider skal leveres inn i løpet av semesteret og underlegges en felles vurdering og karakter
2. Skriftlig eksamen

Ved endelig karakter teller mappeevalueringen og skriftlig eksamen 50% hver. Dersom snittkarakteren kommer mellom to karakterer, vil den beste av disse bli slutt karakter.

Emneoversikt

Undervisningen vil organiseres rundt fem områder:

1. *Transformasjonssystemet*. Her vil det legges vekt på teknologi og strukturelle forhold
2. *Koalisjonssystemet*. Her vil det være fokus på strategi, makt, politiske prosesser, legitimitet og institusjonelle forhold
3. *Atferdssystemet*. Her vil det primært legges vekt på læringsteori og organisasjonskultur
4. *Ledelsesystemet*. Her vil det primært legges vekt på ledelsesfunksjonen.
5. *Endringsledelse*. Her vil det legges vekt på ulike endringsstrategier.

Pensumlitteratur

Alvesson, M. (2002). *Organisasjonskultur og ledelse*. Oslo, Abstrakt forlag. Kap. 1 og 2.
Busch, T., Johnsen, E., Vanebo, J.O. og Valstad, S.J. (2007) *Endringsledelse – i et strategisk perspektiv*. Oslo, Universitetsforlaget. Kapittel 1, 2, 5, 7, 8, 9, 10.

- Christensen, S. og Daugaard Jensen, P-E. (2001) *Kontrol i det stille : om magt og deltagelse*. 2.udg. Frederiksberg, Samfundslitteratur.
- Mintzberg, H. (2006) *Structures in five*. Englewood Cliffs, NJ. Prentice Hall. Kap. 1-7, 13.
- Schultz, M. (1990) *Kultur i organisationer : funktion eller symbol*. København, Handelshøjskolens Forlag. Kap. 1, 2, 4 og 7.
- Røvik, K. A. (1998) *Moderne organisasjoner*. Bergen, Fagbokforlaget. Kap. 1-7, 14.

Kompendium

- Albert, S. and Wetten. D. S. (1985). Organizational Identity. *Research in Organizational Behavior*, vol 7, s 263-295.
- Argyris, C. (1976). Single-Loop and Double Loop Models in research on decision-making. *Administrative Science Quarterly*. SEPT. Vol. 21, Iss. 3; p. 363-375.
- Argyris, C. (1997). Learning and teaching: A Theory of action perspective. *Journal of Management Education*. Thousand Oaks: Feb 1997, Vol 21, Iss. 1; s. 9-
- Berger, P. og Luckman, T. (1966) *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen, Fagbokforlaget. Side 102-114.
- Bolman, L.G. & Deal, T.E.(1998) *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse*. 2.utg. Oslo, Ad Notam. Kap. 11: Organisasjoner som politiske arenaer og aktører.
- Brunsson, N. (1989): *The organization of hypocrisy*. New York. Wiley. Kap. 1: Organizations and inconsistent norms.
- Busch, T. (2005) Økonomistyring i et organisasjonsteoretisk perspektiv. I Døving, E. og Johnsen, Å. (red.) *Organisasjonsteori på norsk*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Davis, J.H., Schoorman, F.D. og Donaldson, L.: Toward a stewardship theory of management. *Academy of Management Review*, 22, 1, 20-47, 1997.
- Groth, L. (1999). *Future organizational design: The scope for the IT-based enterprise*. Chichester, Wiley. Kap. 16: The new configurations.
- Hafnor, H. (2004) *Aktør-nettverk teori som teoretisk rammeverk og praktisk verktøy for å analysere informasjonsinfrastruktur i et NbF*. FFI/rapport 2004/00223. Kapittel 3 og 4.
- Hatch, M.J. og Schultz, M. (2000) Scaling the tower of Babel: Relational differences between identity, image and culture in organizations. I: Schultz, M., Hatch, M.J. og Holten Larsen, M. (red.) *The Expressive Organization – linking identity, reputation and the corporate brand*, 11-35. Oxford, Oxford University Press.
- Hatch, M.J. and Schultz, M. (2002). The Dynamics of Organizational Identity. *Human Relations*, vol 55, s. 989-1019.
- Latour, B. (1991) Technology is society made durable. I: J. Law (ed.) *A sociology of monsters*. London, Routledge.
- Levitt, B. og March, J.G. (1988) Organizational Learning. *Annual Review of Sociology*, 14, 319-340.
- Løwendahl, B.R. og Revang, Ø. (2000). On strategic assets in a post-industrial world: Matching customers and competences through organizational forms. *Global Focus*, 12, 4, 95-109.
- Meyer, J.W. og Rowan, B. (1977) Institutionalized organizations: Formal structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*, 83, 340-363.
- Mintzberg, H. (2003) Beyond configuration. I: Mintzberg, H., Lampel, J., Quinn, J.B. og Ghoshal, S. (red). *The Strategy Process – Concepts, Contexts, Cases*, 4.ed. European Edition, Harlow, Pearson Education.
- Nadler, D.A. og Tuschman, M.L (1990). Beyond the charismatic leader: Leadership and organizational change. *California Management Review*, 32, 2, 77-97.
- Nonaka, I. og Takeuchi, H. (2001) Organizational knowledge creation. I: Henry, J. (red) *Creative Management*. 2.ed. London, Sage Publications.

- Orton, J.D. og Weick, K.E. (1990) Loosely coupled systems: A reconceptualization. *The Academy of Management Review*, 15, 203-223.
- Ravn, J., Nygaard, C. og Kristensen, P.H. (2001) Strategen tegner kontrakter – agentteori. I: Nygaard, C. (red.): *Strategizing – kontekstuell virksomhetsteori*. København, Samfunnslitteratur.
- Scott, W.R. (1995) *Institutions and organizations*, London, Sage Publication. Kap. 3.
- Volberda, H.W. (1996). Toward the flexible form: How to remain vital in hypercompetitive environments. *Organizational Science*. 4, 7, 359-374.
- Weick, K. (1998): Improvisation as a mindset for organizational analysis. *Organization Science*, 9, 543-555.

Anbefalt litteratur

- Alveson, M. (2002). *Understanding organizational culture*. London, Sage.
- Beck Jørgensen, T. & Melander, P. (red) (1999) *Livet i offentlige organisationer*. 2.udg. København, Jurist og Økonomiforbundets Forlag.
- Brunsson, N. (2002) *The organization of hypocrisy*. 2.ed. Oslo, Abstrakt forl.
- Christensen, S. og Kreiner, K.(1991) *Prosjektledelse i løst koblete systemer : ledelse og læring i en ufuldkommen verden*. København, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Legge, K.(1995) *Human Resource Management : Rhetorics and Realities*. Basingstoke, MacMillan.
- Scott, W.R.(2003) *Organizations : Rational, natural, and open systems*. 5.ed. Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall : Pearson Education International.
- Scott, W.R.(2001) *Institutions and organizations*. 2.ed. - Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.

RISIKOSTYRING

Fagansvarlig:	Snorre Lindset
Foreleser:	Snorre Lindset
Studiepoeng:	7,5 - Valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	MINT5100 A

Mål

Kurset har som målsetning å gi studentene kunnskap om og forståelse av finansiell risiko, kredittrisiko og prising og sikring av ulike aktiva. Det bør gi gode kvalifikasjoner for stillinger på høyt nivå i bank, forsikring, større industribedrifter og selskaper som handler og produserer energi.

Forkunnskaper

BA400 Finansieringsteori.

Undervisningsform

Forelesninger hvor deler av pensum blir gjennomgått.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

I løpet av semesteret skal minst 3 innleveringer godkjennes

Oppgavene skal leveres individuelt
Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.
Hjelpemidler til eksamen: Godkjent kalkulator

Emneoversikt

Modellering av usikkerhet med Brownske bevegelser
Prising ved hjelp av arbitrasjefrihet
Black og Scholes modellen
Replikering av opsjoner
Martingaler og sannsynlighetsmål
Monte Carlo simulering
Value at Risk (VaR)
Kredittrisiko

Pensumlitteratur

Utvalgte deler av:
Hull, J.C. (2006) *Options, Futures, and Other Derivatives*. Upper Saddle River, N.J.,
Prentice Hall.
Duffie, D. and Singleton, K. J. (2003) *Credit risk : pricing, measurement, and management*.
Princeton, NJ, Princeton University Press.
Utdelte artikler og forelesningsnotater.

STRATEGI

Fagansvarlig	Arve Pettersen
Forelesere	Erlend Dehlin, gjesteforelesere
Studiepoeng	15 – Fordypningsfag SOL og MF
Semester	Vår
Kurskode	SOL410 A

Mål

Fagets mål er å gi oversikt over og innsikt i ulike strategiske problemstillinger bedrifter står ovenfor i ulike bransjer og næringer. Primærmålet er å gi støtte for systematiske analyser i praksis ved bruk av ulike teoriperspektiv fra fagområdet strategisk ledelse. Videre er det et mål å gi studentene innsikt i hvordan strategier iverksettes med spesielt fokus på etablering av målesystemer og ledelse av endringsprosesser.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner og artikkelpresentasjoner.
Det kreves 80% oppmøte på forelesningene for å kunne gå opp til eksamen.

Evalueringsform

Mappeevaluering:

Underveisvurdering
Obligatorisk innlevering av 2 teoretiske essays som teller ca. 50% av total karakteren.
Tidspunkt for innlevering og kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen
Individuell skriftlig eksamen, 5 timer, teller ca. 50% av total karakteren.
Hjelpemidler på eksamen: Ingen

Delene vurderes samlet.

Emneoversikt

- Teoretiske utviklingsperspektiver på strategi som fagdisiplin
- Strategiprosesser- ulike perspektiver
- Konkurrent- og omgivelsesanalyse
- Scenariotenkning
- Intern-analyse og ressursbasert teori
- Generiske konkurransestrategier / diversifisering
- Interorganisatoriske relasjoner
- Strategiimplementering
- Kompleksitetsteori
- Nettverksteori
- Spillteori

Pensumlitteratur

Johnson, G., Scholes, K. & Whittington, R. (2005) *Exploring Corporate Strategy – enhanced media edition*, 7.ed. Harlow, FT Prentice Hall. Utvalgte deler.
Whittington, R. (2002) *Hva er strategi ? – og spiller den noen rolle ?* Oslo, Abstrakt Forlag. Kap 1, 2, 4, 5, 7
Volberda, H.W. & Elfring T. (ed.) (2001) *Rethinking Strategy*. London, Sage, Publ. Kap 1-4, 9-16, 21.
Artikkelsamling.
Ytterligere pensum oppgis ved semesterstart, og det tas forbehold om endringer.

VERDSETTELSE OG LØNNSOMHETSMÅLINGER

Fagansvarlig:	Torbjørn Trælnes
Foreleser:	Torbjørn Trælnes
Studiepoeng:	7,5 - Fordypningsfag BA, valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	BA 411 A

Mål

Kurset har som mål å trene studentene i å strukturere og løse den type bedriftsøkonomiske problemer en økonom kan bli stilt overfor som rådgiver for foretak. Problemstillingene integrerer finansieringsteori, regnskapsanalyse og til en viss grad skattemessige betraktninger. Fordypningen går særlig mot verdsettelse av selskaper og en diskusjon av ulike lønnsomhetsmål som rentabilitet, residual value og internrente. Mange av modellene lages i Excel, og det forutsettes derfor at studentene har elementære kunnskaper om bruk av regneark.

Undervisningsform

Forelesninger, gruppearbeid og plenumsdiskusjoner.

Evalueringsform

Forutsetning for å gå opp til eksamen:

Obligatoriske innleveringer av case. Skrives alene, eller sammen med en medstudent (maks. 2 studenter). Må bestås. Tidspunkt for innlevering kunngjøres ved studiestart.

Avsluttende eksamen:

Individuell skriftlig eksamen på 4 timer.

Hjelpemidler: Godkjent kalkulator.

Emneoversikt

Ulike kontantstrømmer

Verdsettelse og avkastningskrav

Restrukturering av virksomhet

Måling av lønnsomhet

Due diligence

Finansiell strategi og analyse

Pensumlitteratur

Benninga, Simon Z. & Sarig, O.H. (1997) *Corporate Finance : A Valuation Approach*. New York, McGraw-Hill.

Gjesdal, Frøystein og Johnsen, Thore (1999) *Kravsetting, lønnsomhetsmåling og verdivurdering*. Oslo, Cappelen Akademisk forlag.

Forelesningsnotater og diverse supplerende artikler. Plan blir gitt ved semesterstart.

Anbefalt støttelitteratur

Boye, K. & Meyer, C.B. (red.) (1998) *Fusjoner og oppkjøp*. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.

Koller, T., Goedhart, M. & Wessels, D. (2005) *Valuation : Measuring and Managing the Value of Companies*. 4th ed. Hoboken, N.J., Wiley.

Dahl, G.A. et al. (red.) (1997) *Verdsettelse i teori og praksis*. Ny utg.. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.

ØKONOMISTYRING

Fagansvarlig:	Kari Nyland
Forelesere:	Kari Nyland, Inger Johanne Pettersen
Studiepoeng:	7,5 – obl BA 1. semester og valgfag 3. semester MSc
Semester:	Høst
Kurskode:	BA430 B

Mål:

Målsetningen med kurset er å bidra til erfaring i å definere og løse bedriftsøkonomiske problemstillinger der siktemålet er å bedre foretakets prestasjoner og måloppnåelse. Kurset skal stimulere til å generere løsningsalternativ ved hjelp av relevant teori, metode, empiri og presentasjon gjennom følgende delmål:

- Utvikle deltakernes kunnskaper om teorier, modeller og teknikker for strategiske lønnsomhetsanalyser
- Utvikle ferdigheter i bruk av styringsverktøy i løsning av bedriftsøkonomiske problemstillinger
- Øke forståelse for økonomistyring gjennom cases og praktiske oppgaver

- Utvikle en helhetlig forståelse for begrepet økonomistyring

Det forutsettes at studentene har grunnleggende kunnskap om metoder og teknikker for fremskaffing av interne styringsdata samt anvendelse av disse til beslutnings- og kontrollformål.

Undervisningsform:

Forelesninger, gruppearbeid og gjennomgang av oppgaver.

Evalueringsform:

- To obligatoriske innleveringer (bestått/ikke bestått)
- Individuell skriftlig eksamen (4 timer). Hjelpemidler: godkjent kalkulator

Emneoversikt:

Del 1: Strategisk lønnsomhetsanalyse

- Produktlønnsomhet
 - o Tradisjonelle perspektiver
 - o ABC
- Aktivitetsbasert ledelse (ABM)
- Kundelønnsomhet
- Kapasitetskostnader
- Kapitalkostnader
- Target costing

Del 2: Ulike perspektiver på økonomistyring

- Kritisk perspektiv på BSC
- Institusjonelt perspektiv
- Betingelses (Contingency) -perspektivet

Litteratur (kan komme endringer):

Del 1: Styringsverktøy i teori og praksis: Strategiske lønnsomhetsanalyser

Bjørnenak, T. (1: 2003) Strategisk økonomistyring en oversikt – *Magma* 2/2003, 21-28.

Bjørnenak, T. (2: 2005) Produktregnskap. I: Bjørnenak, T., et al. *På like vilkår? En analyse av konkurranse mellom offentlig og private foretak. Kap. 3.* Oslo, Konkurransetilsynet.(Skrifter fra Konkurransetilsynet 1/2005).

http://www.konkurransetilsynet.no/iKnowBase/Content/387853/05_01_LIKE-VILKAAR.PDF

Bjørnenak, T. (3: 1996) Kalkyler for økonomisk styring. *Praktisk Økonomi og Ledelse*, 2/96, s. 35-45.

Cooper, R. & Kaplan, R.S. (1999). *The Design of Cost Management Systems*. 2.ed. Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall. (kap 4-8).

Helgesen, Ø. (2002). Markedsorienterte regnskaper og lønnsomhetsanalyser. Notat Høgskolen i Ålesund.

Helgesen, Ø. & Bjørnenak, T. (2002). Do customer profitability analyses provide new information to managers? Some field study evidence. Working paper.

Del 2 Alternative perspektiver på økonomistyring

Kaplan, R and Norton, D. (1996) Using the Balanced Scorecard as Strategic Management System. *Harvard Business Review*. Vol.74(1), pp 75-85.

Nørreklit, H. (2000) The balance on the balanced scorecard - a critical analysis of some of its assumptions. *Management Accounting Research*. Vol 11(1) pp 65-88.

DiMaggio, P.J. and Powell, W.W. (1983) The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*. vol.48(2), pp 147 – 160.

Meyer, J. and Rowan, B. (1977) Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*. Vol. 83(2) pp 340 - 363.

Otley, D. (1980) The Contingency Theory of Management Accounting: Achievement and Prognosis.. *Accounting, Organisations & Society*. Vol. 5(4) pp 413-428.

Røvik, K, A, (2002) The Secrets of the Winners: Management Ideas that Flow. In: Sahlin-Andersson, K. and Engwall, L. (eds.) *The expansion of Management Knowledge*. Stanford, Calif., Stanford University Books, pp 113 – 144.

Røvik 1999

Sahlin-Andersson, K. (2001) National, International and Transnational Constructions of New Public Management. In: Christensen. T. and P. Laegreid (eds.) *New Public Management*. Aldershot, Ashgate, pp 43 – 72.

STØRRE SKRIFTLIGE ARBEIDER

SEMESTEROPPGAVE

AF3010 – 7,5 studiepoeng	
Retningsansvarlig:	Finansiell styring – Jan Warø Økonomisk styring – Knut Eriksen Sport management – Morten Kringstad Samfunnsøkonomi – Jan Tore Solstad (SØK2501)

Mål

Semesteroppgaven skal være et selvstendig arbeid under veiledning, og dokumentere studentenes evne til å anvende tilegnet kunnskap og fordype seg innen et valgt fagområde. Arbeidet med oppgaven skal også gi studentene trening og erfaring i samarbeid på tvers av faglige, menneskelige og sosiale egenskaper. Emnet som studentene velger, skal ligge innenfor spesialiseringsretningens fagområde. Studentene skal definere en problemstilling og med utgangspunkt i denne, gjennomføre en utredning der det legges vekt på metodiske kunnskaper og ferdigheter. Dette arbeidet kan eksempelvis være knyttet opp mot en bedrift/organisasjon som trenger bistand til utredningsarbeid av en slik art. *Studenter tilhørende Økonomisk styring kan velge å ta en nærmere definert semesteroppgave (egen beskrivelse foreligger) innenfor anvendelse av regnskapsprogram.*

Evalueringsform

Oppgaven evalueres med karakterer.

Krav

Forutsetningen for å skrive semesteroppgave er at man er registrert som 3. års student på én av spesialiseringsretningene ved avdelingen i det studieåret semesteroppgaven skrives. Studenten må ha gjennomført det obligatoriske metodekurset (ME310/MET3001) eller tilsvarende. For økonomisk styring og finansiell styring gjelder i tillegg at man må også ha bestått samtlige obligatoriske kurs de to første årene i bedriftsøkonomi, samfunnsøkonomi og matematikk/ statistikk samt de obligatoriske retningsfagene i 5. semester.

Semesteroppgaven skal normalt skrives i gruppe på 3-4 studenter (for Sport Mangement 2 studenter), som studentene vanligvis selv setter sammen.

Innen 21. januar skal gruppen levere problemstilling til godkjenning på eget skjema i administrasjonen. Når problemstillingen er godkjent, vil gruppen få tildelt veileder. Det gis inntil 4 timer veiledning på hver oppgave.

Innlevering skjer i 4 eksemplar til administrasjonen innen 30. april kl.12.00, med forside i tråd med forslaget som ligger på avdelingens biblioteksider. På forsiden skal tittel oppgis både på norsk og engelsk. Navn på veileder og medlemmene i gruppen skal også stå på forsiden. Studentene er selv ansvarlig for kopiering av oppgavene.

BACHELOROPPGAVE

AF3000 –15 studiepoeng	
Retningsansvarlig:	Markedsføring – Trond Stiklestad Organisasjon og ledelse – Kjell Banken

Mål

Bacheloroppgaven skal være et selvstendig arbeid under veiledning, og dokumentere studentenes evne til å anvende tilegnet kunnskap og fordype seg innen et valgt fagområde. Arbeidet med oppgaven skal også gi studentene trening og erfaring i samarbeid på tvers av faglige, menneskelige og sosiale egenskaper. Emnet som studentene velger skal ligge innenfor spesialiseringsretningens fagområde. Studentene skal definere en problemstilling og med utgangspunkt i denne, gjennomføre en utredning der det legges stor vekt på metodiske kunnskaper og ferdigheter. Dette arbeidet kan eksempelvis være knyttet opp mot en bedrift/organisasjon som trenger bistand til utredningsarbeid av en slik art.

Evalueringsform

Opgaven evalueres med karakterer.

Retningslinjer

Forutsetningen for å skrive en bachelor-oppgave er at man er registrert som 3. års student på én av spesialiseringsretningene ved avdelingen i det studieåret bacheloroppgaven skrives, og i tillegg ha gjennomført det obligatoriske metodekurset (MET3001) eller tilsvarende.

Markedsføring: Bacheloroppgaven skal normalt skrives i gruppe på 3-5 studenter, som studentene vanligvis selv setter sammen. Innen 15. oktober skal gruppen levere problemstilling til godkjenning på eget skjema i administrasjonen. Når problemstillingen er godkjent, vil gruppen få tildelt veileder. Det gis inntil 6 timer veiledning på hver oppgave. Innlevering skjer i 4 eksemplar til administrasjonen innen 21. april kl.12.00, med forside i tråd med forslaget som ligger på avdelingens biblioteksider. På forsiden skal tittel oppgis både på norsk og engelsk. Navn på veileder og medlemmene i gruppen skal også stå på forsiden. Studentene er selv ansvarlig for kopiering av oppgavene.

Organisasjon og ledelse: Bacheloroppgaven skal normalt skrives i gruppe på 3-5 studenter, som studentene vanligvis selv setter sammen. Innen 15. oktober skal gruppen levere problemstilling til godkjenning på eget skjema i administrasjonen. Når problemstillingen er godkjent, vil gruppen få tildelt veileder. Det gis inntil 6 timer veiledning på hver oppgave. Innlevering skjer i 4 eksemplar til administrasjonen innen 21. april kl.12.00, med forside i tråd med forslaget som ligger på avdelingens biblioteksider. På forsiden skal tittel oppgis både på norsk og engelsk. Navn på veileder og medlemmene i gruppen skal også stå på forsiden. Studentene er selv ansvarlig for kopiering av oppgavene.

MASTERAVHANDLING

Fagansvarlig:	Oppnevnt veileder
Studiepoeng:	30
Semester:	Vår – 4. semester MSc
Kurskode:	AF500 B

Mål

Masteravhandlingen skal være et selvstendig arbeid under veiledning. Gjennom avhandlingen skal studentene demonstrere evner til å beskrive, analysere og bearbeide problemstillingene sine. Avhandlingen skal tilfredsstille krav til relevans. Det betyr at den må framskaffe ny kunnskap som er rettet mot bestemte mål eller anvendelser.

Avhandlingen skal være studentenes svenneprøve. Den skal vise at studentene har de metodiske kunnskapene som skal til for å analysere problemstillingene sine.

Retningslinjer

Formelt starter arbeidet med masteravhandlingen med den foreløpig prosjektskissen som skal leveres 10. juni 2008. Se egen beskrivelse som fåes hos administrasjonen eller programansvarlig. Denne danner grunnlaget for tildeling av veileder. Studentene skal bearbeide prosjektskissen i løpet av 3. semester og den skal endelig godkjennes av veileder innen utløpet av november. Veileder og student leverer inn en felles underskrevet prosjektskisse for godkjenning hos program- og retningsansvarlig. Det er obligatorisk avhandlingsseminar for alle studenter i månedsskiftet januar / februar. Nærmere informasjon kommer like over nyttår.

Når det gjelder masteravhandlingen gjelder følgende:

1. Masteravhandlingen skrives alene eller sammen med en medstudent (det vil si maks. 2 studenter).
2. Det blir inngått en avtale mellom student(er) og veileder om framdrift og veiledning. Dette skjer etter at den endelige prosjektskissen er godkjent.
3. Omfanget av masteravhandlingen er avhengig av om den blir skrevet på individuell basis eller to studenter sammen. For individuelle avhandlinger skal omfanget være om lag 90 sider, mens avhandlinger som blir skrevet av to studenter sammen skal være om lag 120 sider. Det forutsettes 12 punkt skrift og 1,5 i linjeavstand.
4. Avhandlingen skal inneholde et abstract/sammendrag på engelsk på 1 A4-side. Denne skal legges inn etter forordet i masteravhandlingen. Sammendraget skal gi en kortfattet informasjon om problemstilling, teorianvendelse, metodebruk og hovedresultater.

Innlevering skjer i 4 eksemplar til administrasjonen, med forside i tråd med forslaget som ligger på avdelingens biblioteksider. På forsiden skal tittel oppgis både på norsk og engelsk. Navn på veileder og medlemmene i gruppen skal også stå på forsiden. Studentene er selv ansvarlig for kopiering av oppgavene.

Evaluering

Masteravhandlingen blir evaluert av veileder og ekstern sensor. Det blir gitt karakterer.

Frist for levering

Innleveringsfrist er fredag 23. mai kl.12.00.

Studenter som ikke leverer innen tidsfristen må levere i mai påfølgende år. Dersom det oppstår særskilte årsaker (f.eks sykdom) kan studenter søke om utsettelse til 31. august.

EKSAMENSPLAN - Bachelorstudiene

HØST 2007

Høst 2007	1. kull	2.kull	Valgfag	Eng
30.11.2007			SPR2010	SPR2010
03.12.2007		BØA2002		
04.12.2007	BØA1001	ORG2003		
05.12.2007			BØA3031	BØA3031
06.12.2007			SMØ3020	
07.12.2007			ORG3011	
10.12.2007		BØA2001		
11.12.2007	MET1001		ORG2010	ORG2010
12.12.2007			MET2010	
13.12.2007			ORG3020	
14.12.2007	ORG1001		MRK2015	MRK2015
17.12.2007		SMØ2001		
18.12.2007			BØA3041	
19.12.2007			MRK2020	MRK2020
20.12.2007				

Høst 2007	FIN	ØS	SØK	SM	ORG	MF	REV
30.11.2007							BØA3045
03.12.2007	MET3001	MET3001	MET3001	MET3001	MET3001	MET3001	
04.12.2007							
05.12.2007				BØA3031			
06.12.2007			SMØ3020				REV3025
07.12.2007							
10.12.2007	BØA3010	BØA3050					
11.12.2007							JUR3001
12.12.2007			SØK2001				
13.12.2007					ORG3020		
14.12.2007							
17.12.2007	SMØ3015					MRK3015	REV3015
18.12.2007				IDRSA1000			BØA3041
19.12.2007							
20.12.2007							

Bachelorstudiene VÅR2008

Vår 2008	1. kull	2.kull	Valgfag	Eng
11.04.2008				
02.05.2008			BØA2020	BØA2021
05.05.2008		JUR2001		
06.05.2008	SMØ1001			
07.05.2008			MRK2020	MRK2020
08.05.2008				
09.05.2008			BØA2033	
13.05.2008	MRK1001			
14.05.2008			SMØ2020	SMØ2020
15.05.2008		ORG2002		
16.05.2008			BØA2040	BØA2040
19.05.2008	BØA1002		SMØ2025/30	
20.05.2008			BØA2010	
21.05.2008				
22.05.2008			ORG2013	ORG2013
23.05.2008			MRK2010	
26.05.2008	MET1002		MRK3021	MRK3021
27.05.2008			INT2010	
28.05.2008			BØA3020	
29.05.2008			INT3010	
30.05.2008			BØA3055	

Vår 2008	FIN	ØS	SØK	SM	ORG	MF	REV
11.04.2008							BØA3035
02.05.2008							
05.05.2008							REV3025
06.05.2008	INT3001	INT3001	INT3001	INT3001	INT3001	INT3001	
07.05.2008							
08.05.2008							
09.05.2008							
13.05.2008					ORG3016		REV3015
14.05.2008							
15.05.2008							
16.05.2008							
19.05.2008							JUR3001
20.05.2008				IDRSA1000			
21.05.2008	BØA3025				ORG3025		
22.05.2008							
23.05.2008						MRK2010	
26.05.2008				MRK3021			BØA3045
27.05.2008			SØK1003				
28.05.2008		BØA3020					
29.05.2008							
30.05.2008							

EKSAMENSPLAN – Master (MSc) og deltid

Høst 2007	MSC1	MSC2	Deltid	Siste
30.11.2007	SOL400			
03.12.2007	MF410	FIN3001		SMØ3010
04.12.2007		MINT5011	BØA8001	
05.12.2007	BF400	MF455		BØA3030
06.12.2007		FIN3003	JUR8001	
07.12.2007	BA400	SØK3003		
10.12.2007	MF431		BØA8002	
11.12.2007		MINT5100	MET8002	
12.12.2007	SOL420			SMØ2015
13.12.2007		FIN3004		
14.12.2007	BA430		ORG8001	
17.12.2007	MF421	MINT5030	MET8001	
18.12.2007	BA411			BA410
19.12.2007		MF425	MET8003	
20.12.2007				

Vår 2008	MSC1		Deltid	Siste
11.04.2008				
02.05.2008				
05.05.2008				MRK3010
06.05.2008			SMØ8002	
07.05.2008				
08.05.2008				MF420
09.05.2008				
13.05.2008			MRK8001	
14.05.2008				
15.05.2008	BA421		ORG8002	
16.05.2008				
19.05.2008	SOL410		BØA8003	
20.05.2008			BØ922	
21.05.2008				
22.05.2008				
23.05.2008	BA440		BØA8004	
26.05.2008				
27.05.2008	BF410		BØ912	ORG2012
28.05.2008				
29.05.2008				
30.05.2008			SMØ8001	

LOVER OG FORSKRIFTER

UTDRAG FRA LOV 12. MAI 1995 NR. 22 OM UNIVERSITETER OG HØGSKOLER

Kapittel 3. Faglige bestemmelser - akkreditering

§ 3-1. Akkreditering av studietilbud og institusjoner

(1) Akkreditering forstås i denne lov som en faglig bedømming av om en høyere utdanningsinstitusjon og de studier denne tilbyr, fyller et gitt sett av standarder. Akkrediteringen skal baseres på evaluering foretatt av eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT. Akkreditering er en forutsetning for at en institusjon kan tilby utdanninger som er etablert med hjemmel i §§ 3-2 og 3-3.

(2) Departementet kan gi forskrift om saksbehandling og fastsetting av standarder som skal legges til grunn for akkrediteringen.

(3) Hvis NOKUT finner at en institusjon ikke lenger oppfyller vilkårene for akkreditering, skal det gis en frist for å rette forholdene. Hvis vilkårene for akkreditering fortsatt ikke er til stede, skal NOKUT trekke akkrediteringen tilbake.

§ 3-2. Grader, yrkesutdanninger og titler

(1) Kongen bestemmer hvilke grader og yrkesutdanninger en institusjon kan gi, den tid det enkelte studium skal kunne gjennomføres på, og hvilken tittel graden eller yrkesutdanningen gir rett til. Departementet kan gi forskrift om et nasjonalt rammeverk for kvalifikasjoner og mål for grader og yrkesutdanninger og om institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner. Departementet kan gi forskrift om krav til høyere grad og om omfang av selvstendig arbeid i høyere grad.

(2) Departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger.

(3) Departementet kan fastsette at bestemte emner inntil 20 studiepoeng skal inngå i en grad.

(4) En institusjon som har rett til å gi doktorgrad eller tilsvarende, kan på de samme fagområder tildele graden æresdoktor (doctor honoris causa) for betydningsfull vitenskapelig eller kunstnerisk innsats, eller fremragende arbeid til gagn for vitenskapen eller kunsten.

(5) Departementet kan, ved forskrift eller enkeltvedtak, forby bruk av titler som uriktig gir inntrykk av å være av samme karakter som titler som er beskyttet etter første eller fjerde ledd, eller som på en misvisende måte er egnet til å forveksles med disse.

(6) Den som forsettlig eller uaktsomt tildeler eller bruker en tittel, alene eller som del av en annen tittel, uten å ha rett til dette etter første eller fjerde ledd, eller i strid med bestemmelse gitt i medhold av femte ledd, straffes med bøter.

§ 3-3. Faglige fullmakter

(1) Institusjoner som er akkreditert som universitet, har fullmakt til selv å bestemme hvilke fag og emner institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for en grad eller yrkesutdanning fastsatt med hjemmel i § 3-2.

(2) Institusjoner som er akkreditert som vitenskapelig høyskole eller høyskole, har fullmakt til selv å bestemme hvilke fag og emner institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for lavere grad eller yrkesutdanning fastsatt med hjemmel i § 3-2. Innenfor de fagområder der de kan tildele doktorgrad eller tilsvarende, bestemmer de selv hvilke fag og emner institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for øvrige grader eller

yrkesutdanninger fastsatt med hjemmel i § 3-2. For fagområder der de ikke kan tildele doktorgrad, fastsetter departementet slike bestemmelser.

(3) Styret fastsetter studieplan for det faglige innholdet i studiene, herunder bestemmelser om obligatoriske kurs, praksis og lignende og om vurderingsformer.

(4) Fullmakter etter første og annet ledd kan trekkes tilbake av departementet dersom institusjonene ikke har et tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring, jf. § 1-6.

§ 3-4. Godskriving og godkjenning av annen utdanning

(1) Utdanning fra en institusjon som går inn under denne lov, skal godskrives studenten ved de andre institusjonene med samme antall studiepoeng. Vedkommende institusjon skal påse at det ikke gis dobbel uttelling for samme faginnhold.

(2) NOKUT avgjør, etter søknad fra enkeltpersoner, om utdanning fra utenlandsk høyere utdanningsinstitusjon eller norsk institusjon som ikke går inn under loven, skal godkjennes som likestilt med akkreditert norsk høyere utdanning.

(3) Institusjoner som er akkreditert som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole, avgjør selv søknader fra enkeltpersoner om godkjenning av annen høyere utdanning som faglig jevngrad med utdanning som tilbys ved den enkelte institusjon. Godkjenning etter denne bestemmelsen gir rett til å bruke den tittel som er fastsatt for den utdanningen det er jevnført med.

(4) I særlige tilfeller kan godkjenning etter tredje ledd gis helt eller delvis på grunnlag av kunnskaper som er dokumentert på annen måte enn ved eksamen. Prøve til kontroll av de dokumenterte kunnskaper eller tilleggsprøve kan kreves avlagt.

(5) Departementet kan gi forskrift om godskriving etter første ledd og om saksbehandling og klageadgang etter annet og tredje ledd.

§ 3-5. Fritak for eksamen eller prøve

Fritak for eksamen eller prøve skal gis når det godtgjøres at tilsvarende eksamen eller prøve er avlagt ved samme eller annen institusjon. Det kan også gis slikt fritak på grunnlag av annen velegnet eksamen eller prøve. Dokumentasjon av realkompetanse kan også gi grunnlag for fritak. Departementet kan pålegge institusjonene å samordne praksis. Styret bestemmer om vedkommende avdeling eller særskilt organ ved institusjonen skal avgjøre saker om fritak.

§ 3-6. Krav for opptak til høyere utdanning

(1) Det generelle grunnlag for opptak som student (generell studiekompetanse) er fullført og bestått norsk videregående opplæring med de krav til fagsammensetning og timefordeling som departementet fastsetter. Departementet kan fastsette at også annen høvelig utdanning eller kombinasjon av utdanning og yrkespraksis skal være generelt opptaksgrunnlag. Institusjonen skal vurdere om søkere har kvalifikasjoner likeverdig med de fastsatte krav for opptak.

(2) Institusjonene kan gi søkere som er 25 år eller eldre i opptaksåret, opptak til enkeltstudier dersom de på grunnlag av realkompetanse har de nødvendige kvalifikasjoner for vedkommende studium. Departementet kan gi nærmere regler om dokumentasjon, saksbehandling og eventuell samordning.

(3) Departementet kan i forskrift fastsette at institusjonene i særskilte tilfeller kan gjøre unntak fra bestemmelsen om generell studiekompetanse for søkere under 25 år.

- (4) Departementet kan i forskrift unnta enkelte studier eller fag fra kravene til generell studiekompetanse.
- (5) Departementet kan i forskrift fastsette spesielle opptakskrav når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig.
- (6) Den som er tatt opp som student ved en institusjon under loven, har adgang til åpne studier ved de øvrige, så fremt opptakskravet er generell studiekompetanse og søkeren ikke er tatt opp med hjemmel i andre, tredje eller fjerde ledd.
- (7) Styret kan fastsette faglige minstekrav ved opptak til høyere grads studier.

§ 3-7. Studentopptak

- (1) Departementet kan gi forskrift om nasjonal samordning av opptak.
- (2) Departementet kan gi forskrift om klagebehandling og rangering av søkerne.
- (3) Det skal være eget opptak til høyere grads studier.
- (4) Departementet kan fastsette adgangsregulering når det er nødvendig etter en samlet vurdering av utdanningen i landet.
- (5) Når kapasitetshensyn eller ressursshensyn krever det, kan styret selv regulere adgangen til det enkelte studium eller deler av det, innenfor de rammer og mål som gis av departementet.
- (6) Dersom en institusjon oppdager at en søker har levert falskt vitnemål eller andre falske dokumenter, kan andre institusjoner under denne lov informeres. Departementet gir nærmere regler om informasjonsrutiner mv.
- (7) Dersom en institusjon har rekruttert utenlandske studenter ved å benytte eksterne formidlingstjenester, har institusjonen ansvar for
 - a) at studentene har fått tilfredsstillende informasjon om de studier vedkommende er opptatt til, herunder om studiets oppbygging, hvilken tid studiet er normert til og hvilke faglige krav som stilles.
 - b) at studenten har fått tilfredsstillende informasjon om lærestedet, herunder om institusjonens ulike tilbud til studenter.
 - c) å være informert om på hvilken måte studenten er rekruttert og på hvilke betingelser tjenesten er tilbudt studenten.

§ 3-8. Undervisning

- (1) Studieåret er normalt 10 måneder. Styret fastsetter undervisningsterminene. Et fullt studieår er normert til 60 studiepoeng.
- (2) Forelesninger er som hovedregel offentlige. Når forelesningenes art tilsier det, eller det er fastsatt egenbetaling for det aktuelle fag eller studium, kan styret likevel bestemme at visse forelesninger bare skal være for institusjonens studenter eller visse grupper av studenter.

§ 3-9. Eksamen og sensur

- (1) Universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Vurderingen skal også sikre det faglige nivå ved vedkommende studium. Det skal være ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene.

- (2) Styret oppnevner sensor ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering når resultatet inngår på vitnemålet eller innregnes i karakter for vedkommende studium. Det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved bedømmelse av kandidatenes selvstendige arbeid i høyere grad.
- (3) Den muntlige del av eksamener og prøver skal være offentlig med mindre hensynet til gjennomføringen av eksamenen eller prøven tilsier noe annet. Styret kan gjøre unntak fra regelen om offentlig eksamen i det enkelte tilfelle etter ønske fra vedkommende eksamenskandidat, når tungtveiende hensyn taler for det.
- (4) Sensuren skal foreligge innen tre uker hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid. Styret selv kan gjøre unntak for enkelteksamener og kan i midlertidig forskrift etter sjuende ledd fastsette en lengre frist når det ikke er mulig å skaffe det antall kvalifiserte sensorer som er nødvendig for å avvikle sensuren på tre uker. Styret selv kan i forskrift etter sjuende ledd fastsette lengre frist for avhandlinger og tilsvarende større skriftlige arbeider.
- (5) Ved ny sensurering etter §§ 5-2 og 5-3 benyttes minst to nye sensorer, hvorav minst én ekstern. Endring kan gjøres både til gunst og ugunst for klager. Hvis den endelige karakter er fastsatt på grunnlag av både skriftlig og muntlig prøve og klager får medhold i klage på sensuren over den skriftlige del av eksamenen, holdes ny muntlig prøve til fastsetting av endelig karakter.
- (6) Vurderingsuttrykket ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering skal være bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått.
- (7) Styret selv gir forskrift om avleggelse av og gjennomføring av eksamener og prøver, herunder vilkår for å gå opp til eksamen eller prøve på nytt og for adgang til ny praksisperiode og bestemmelser om oppmelding og vilkår for oppmelding. For utdanninger med nasjonale rammeplaner fastsatt etter § 3-2 annet ledd må forskriften ta utgangspunkt i de eventuelle generelle bestemmelser om eksamen og sensur som gis i rammeplanen. Styret kan delegere til avdeling eller grunnenhet å gi utfyllende regler om forhold som er særegne for den enkelte eksamen.

§ 3-10. Rett til å gå opp til eksamen

- (1) Den som oppfyller kravene til opptak, jf. § 3-6, og andre krav for å gå opp til eksamen i vedkommende fag eller studium, har rett til å gå opp til eksamen. Dette gjelder også studenter som ikke er opptatt ved faget eller studiet.
- (2) Oppmelding etter denne paragraf kan nektes dersom kandidaten ikke har fulgt obligatorisk undervisning eller gjennomført obligatorisk praksis.
- (3) Styret gir forskrift om adgangen til å gå opp til eksamen, og kan fastsette særskilt oppmeldingsfrist for kandidater som går opp til eksamen uten å være tatt opp som student.
- (4) Styret kan fastsette at eksamenskandidater som ikke er tatt opp som studenter til vedkommende studium, skal betale et vederlag som dekker institusjonens merutgifter ved å holde eksamen for denne gruppen eller eventuell egenbetaling fastsatt for studiet eller faget. Departementet kan gi forskrift om egenbetaling etter denne bestemmelsen.

§ 3-11. Vitnemål

- (1) Institusjonen utferdiger vitnemål om fullført utdanning. Samtidig skal det utferdiges Diploma Supplement. NOKUT kan gi retningslinjer for innholdet i Diploma Supplement.

- (2) Den som ikke har avsluttet utdanning, skal på anmodning gis karakterutskrift for de eksamener eller prøver som han eller hun har bestått.
- (3) For en kandidat som går opp til eksamen etter § 3-10 første ledd annet punktum, skal det angis på vitnemål eller karakterutskrift dersom kandidatens kunnskaper og ferdigheter er prøvet på en annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet.
- (4) Det skal fremgå av vitnemålet dersom utdanningen er gitt i samarbeid med andre institusjoner, jf. § 3-2 første ledd.
- (5) Institusjonen skal tildele autorisasjon for helsepersonell i forbindelse med utstedelse av vitnemål, i den utstrekning det er fastsatt i forskrift gitt i medhold av lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v.

Kapittel 4. Studentenes rettigheter og plikter

§ 4-1. Studentorgan

- (1) Studentene ved universiteter og høyskoler kan opprette et studentorgan for å ivareta studentenes interesser og fremme studentenes synspunkter overfor institusjonens styre. Tilsvarende kan studenter ved den enkelte avdeling eller grunnenhet opprette studentorgan for denne.
- (2) Ved valg til organ som nevnt i første ledd skal det avholdes urnevalg blant studentene, med mindre det i allmøte enstemmig er bestemt noe annet. Et vedtak om annen valgordning enn urnevalg gjelder kun for første påfølgende valg.
- (3) Institusjonen skal legge forholdene til rette slik at studentorganene kan drive sitt arbeid på en tilfredsstillende måte. Omfanget av tilretteleggingen skal spesifiseres i en avtale mellom institusjonen og det øverste studentorgan.
- (4) Studentorganene skal høres i alle saker som angår studentene på det aktuelle nivå.

§ 4-2. Utdanningsplan

Mellom institusjonen og studenter som tas opp til studier av 60 studiepoengs omfang eller mer, skal det utarbeides en utdanningsplan. Utdanningsplanen skal inneholde bestemmelser om institusjonens ansvar og forpliktelser overfor studenten, og studentens forpliktelser overfor institusjonen og medstudenter. Departementet kan gi forskrift om innhold i utdanningsplan.

§ 4-3. Læringsmiljø

- (1) Styret har det overordnede ansvar for studentenes læringsmiljø. Styret skal, i samarbeid med studentsamskipnadene, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet.
- (2) Styret har ansvar for at læringsmiljøet på institusjonen, herunder det fysiske og psykiske arbeidsmiljø, er fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. I utformingen av det fysiske arbeidsmiljøet skal det, så langt det er mulig og rimelig, sørges for
 - a) at lokaler, adkomstveier, trapper mv. er dimensjonert og innredet for den virksomhet som drives.
 - b) at lokalene har gode lys- og lydforhold og forsvarlig inneklima og luftkvalitet.

- c) at lokalene blir vedlikeholdt og er rene og ryddige.
- d) at lokalene er innredet slik at uheldige fysiske belastninger for studentene unngås.
- e) at virksomheten er planlagt slik at skader og ulykker forebygges.
- f) at tekniske innretninger og utstyr er forsynt med verneinnretninger og blir vedlikeholdt slik at studentene er vernet mot skader på liv og helse.
- g) at lokaler, adkomstveier, sanitæranlegg og tekniske innretninger er utformet på en slik måte at funksjonshemmede kan studere ved institusjonen.
- h) at læringsmiljøet er innrettet for studenter av begge kjønn.
- i) at læringsmiljøet er utformet etter prinsippet om universell utforming.

Departementet kan i forskrift gi utfyllende bestemmelser om krav til læringsmiljøet.

(3) Ved institusjonen skal det være et læringsmiljøutvalg som skal bidra til at bestemmelsene i første og annet ledd blir gjennomført. Utvalget skal delta i planleggingen av tiltak vedrørende læringsmiljø, og nøye følge utviklingen i spørsmål som angår studentenes sikkerhet og velferd. Styret kan tillegge utvalget også andre oppgaver. Læringsmiljøutvalget skal holdes orientert om klager som institusjonen mottar fra studenter vedrørende læringsmiljøet. Læringsmiljøutvalget kan gi uttalelser om disse forholdene. Læringsmiljøutvalget skal gjøres kjent med pålegg og andre enkeltvedtak som Arbeidstilsynet treffer. Læringsmiljøutvalget rapporterer direkte til styret, og skal hvert år avgi rapport om institusjonens arbeid med læringsmiljø. Studentene og institusjonen skal ha like mange representanter hver i utvalget. Utvalget velger hvert år leder vekselvis blant institusjonens og studentenes representanter.

(4) Institusjonens arbeid med læringsmiljøet skal dokumenteres og inngå som en del av institusjonens interne system for kvalitetssikring etter § 1-6.

(5) Institusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium.

(6) Arbeidstilsynet fører tilsyn med at kravene i annet ledd overholdes. Arbeidsmiljøloven kapittel 18 om tilsyn og tvangsmidler mv. gjelder tilsvarende så langt det passer.

Departementet kan gi forskrift med utfyllende bestemmelser om tilsyn og tvangsmidler for å fremme overholdelse av denne paragraf.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 121 (i kraft 1 jan 2006).

§ 4-4. Studentenes representasjon i institusjonens organer

(1) Studentene skal ha minst 20 prosent av medlemmene i alle kollegiale organ som tildeles beslutningsmyndighet. Der dette ikke utgjør mer enn ett medlem, skal studentene ha rett til å møte med ytterligere en student med tale- og forslagsrett.

(2) Bestemmelsen i første ledd kan fravikes dersom det delegerende organ enstemmig bestemmer noe annet.

§ 4-5. Rett til fødselspermisjon

(1) En student som får barn under studiene, skal gis rett til permisjon fra studiene under svangerskap og til omsorg for barn. Studenten skal ha rett til å gjenoppta sine studier på tilsvarende nivå som før permisjonen. Bestemmelsene i arbeidsmiljøloven §§ 12-1 til 12-5 og § 12-7 gjelder så langt de passer.

(2) Universiteter og høyskoler skal legge til rette for at studenter som er i permisjon etter første ledd, kan gjenoppta sine studier så raskt som mulig etter endt permisjon.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 121 (i kraft 1 jan 2006).

§ 4-6. Studentenes taushetsplikt

En student som i studiesammenheng får kjennskap til noens personlige forhold, har taushetsplikt etter de regler som gjelder for yrkesutøvere på vedkommende livsområde. Institusjonen skal utarbeide taushetsplikterklæring som må underskrives av de studenter dette er aktuelt for.

§ 4-7. Annullering av eksamen eller prøve

(1) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, kan annullere eksamen eller prøve eller godkjenning av kurs hvis studenten

- a) ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden har skaffet seg adgang til å gå opp til vedkommende eksamen eller prøve, eller til å delta i vedkommende kurs, eller
- b) har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket ved avleggelsen av, eller forut for endelig sensur av, vedkommende eksamen eller prøve, eller under gjennomføringen av vedkommende kurs.

(2) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, kan annullere godskriving eller godkjenning av utdanning, eller fritak for eksamen eller prøve, hvis studenten har oppnådd dette ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden.

(3) Vedtak om annullering etter første og annet ledd kan påklages til departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd.

(4) Adgangen til annullering foreldes ikke.

(5) Etter avgjørelse om annullering pliktes eventuelt vitnemål eller karakterutskrift tilbakelevert institusjonen. Blir ikke vitnemålet eller karakterutskriften tilbakelevert institusjonen i rett tid, kan denne kreve namsmannens hjelp til tilbakelevering i samsvar med reglene i tvangsfullbyrdslovens kap. 13.

(6) Hvis vitnemålet kan danne grunnlag for autorisasjon for yrkesutøving, skal institusjonen gi melding om annulleringen til vedkommende myndighet.

(7) Andre institusjoner under denne lov kan informeres om annullering av eksamen eller prøve. Departementet kan gi nærmere regler om informasjonsrutiner mv.

§ 4-8. Utestenging og bortvisning

(1) En student som tross skriftlig advarsel fra styret gjentatte ganger opptrer på en måte som virker grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved institusjonen ellers, kan etter vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, bortvises fra nærmere bestemte områder ved institusjonen for inntil ett år. Hvis en student etter skriftlig advarsel fra styret fortsatt ikke respekterer slik bortvisning, kan styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenge ham eller henne fra studiet i inntil ett år.

(2) En student som grovt klanderverdig har opptrådt på en slik måte at det er skapt fare for liv eller helse for pasienter, klienter, barnehagebarn, elever eller andre som studenten har å gjøre med som del i klinisk undervisning eller praksisopplæring, eller som gjør seg skyldig i grove

brudd på taushetsplikt eller i grovt usømmelig opptreden overfor disse, kan etter vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenges fra studiet i inntil tre år. Institusjonen skal informere Sosial- og helsedirektoratet om utestenging etter dette alternativ når det gjelder studenter som følger utdanninger som kan utløse rett til autorisasjon etter helsepersonelloven § 48 første ledd.

(3) En student som har opptrådt slik som beskrevet i § 4-7 første eller annet ledd, kan ved vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenges fra institusjonen og fratas retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne lov i inntil ett år. Departementet gir nærmere regler om informasjonsrutiner mv.

(4) Vedtak om bortvisning eller utestenging treffes med minst to tredels flertall. Vedtak om slik reaksjon kan påklages av studenten etter reglene i forvaltningsloven. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd, er klageinstans.

(5) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller utestenging er reist, eventuelt fra skriftlig advarsel etter første ledd er gitt. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen.

§ 4-9. Utestenging grunnet straffbare forhold - politiattest

(1) I studier der studenter kommer i kontakt med pasienter, klienter, barnehagebarn, elever eller andre som del av klinisk undervisning eller praksisopplæring, kan det kreves at studentene legger frem politiattest ved opptak til, eller underveis i studiet.

(2) Politiattesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep, grove voldsforbrytelser eller straffbare forhold vedrørende besittelse og bruk eller omsetning av narkotiske stoffer eller medikamenter. Hvis det er gitt særlige regler om politiattest for bestemte typer yrkesutøving, gjelder disse tilsvarende for studenter som deltar i praksisopplæring eller klinisk undervisning.

(3) Den som er dømt for forhold som innebærer at hun eller han må anses som uskikket til å delta i arbeid med pasienter, klienter, barnehagebarn, elever eller andre, kan utestenges fra praksisopplæring eller klinisk undervisning hvor slik deltakelse må anses som uforsvarlig på grunn av den kontakt studenten får med disse i denne forbindelse.

(4) Den som er siktet eller tiltalt for straffbart forhold som omtalt i annet ledd, jf. åttende ledd, kan utestenges fra praksisopplæring eller klinisk undervisning til rettskraftig dom foreligger eller saken er henlagt, hvis dette er nødvendig av hensyn til sikkerhet eller behandlingsmiljø for pasienter, klienter, barn, elever eller andre som studenten vil komme i kontakt med i denne forbindelse.

(5) En nasjonal nemnd oppnevnt av departementet avgjør, etter uttalelse fra styret selv eller institusjonens klagenemnd, om studenten skal nektes retten til å delta i klinisk undervisning eller praksisopplæring. Forvaltningsloven § 42 gjelder tilsvarende. Nemnda skal ha fem medlemmer. Lederen skal fylle de lovbestemte kravene til lagdommer, og to av medlemmene skal oppnevnes etter forslag fra studentenes organisasjoner.

(6) Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd, er klageinstans for nemndas vedtak.

(7) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om utestenging fra klinisk undervisning eller praksisopplæring er reist i den nasjonale nemnda. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen.

(8) Kongen gir forskrifter om hvilke studier som skal omfattes av første ledd, om hvilke straffbare forhold som kan føre til utestenging, og om saksbehandlingen.

§ 4-10. Utestenging etter skikkethetsvurdering

- (1) Kongen kan fastsette at i enkelte utdanninger skal institusjonen vurdere om den enkelte student er skikket for yrket. Skikkethetsvurdering skal foregå gjennom hele studiet.
- (2) Vitnemål for fullført utdanning forutsetter at studenten er vurdert som skikket for yrket.
- (3) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, kan etter innstilling fra en egen skikkethetsnemnd vedta at en student ikke er skikket for yrket. En student som ikke er skikket for yrket, kan utestenges fra studiet.
- (4) Vedtak om at en student ikke er skikket og om utestenging, treffes med minst to tredels flertall. Vedtak kan påklages av studenten etter reglene i forvaltningsloven. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd, er klageinstans.
- (5) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak er reist i skikkethetsnemnda. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen.
- (6) Departementet gir forskrift om skikkethetsvurdering i de enkelte utdanninger.

§ 4-11. Domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging

- (1) Studentene kan bringe vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering inn for prøving ved tingretten i den rettskrets institusjonens administrasjon har sitt sete. Slikt søksmål må reises innen tre måneder etter at endelig vedtak foreligger.
- (2) Forliksmegling foretas ikke. Institusjonen dekker alle omkostninger ved søksmålet, herunder også honorar til saksøkers advokat.
- (3) Retten kan prøve alle sider av vedtaket.

Kapittel 5. Klage

§ 5-1. Klagenemnd og særskilte nasjonale klageorgan

- (1) Universiteter og høyskoler skal opprette en klagenemnd som skal behandle klager over enkeltvedtak og, etter styrets bestemmelse, andre klagesaker for studentene.
- (2) Klagenemnda skal ha fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Leder og varamedlem for leder skal fylle de lovbestemte krav for lagdommere. Leder og varamedlem for leder skal ikke være ansatt ved institusjonen. To av medlemmene skal være studenter.
- (3) Representanter for institusjonens eier eller medlem av institusjonens styre kan ikke være medlem av klagenemnda.
- (4) Klagenemnda er vedtaksfør når lederen eller varamedlem for leder og to andre medlemmer er til stede.
- (5) Klagenemndas vedtak i klagesaker kan ikke påklages.
- (6) Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingen i klagesaker.
- (7) Departementet kan opprette særskilte nasjonale klageorgan som skal behandle klager over enkeltvedtak for bestemte områder.

§ 5-2. Klage over formelle feil ved eksamen

(1) Den som har vært oppe til eksamen eller prøve, kan klage over formelle feil innen tre uker etter at han eller hun er eller burde være kjent med det forhold som begrunner klagen. Slik klage avgjøres av styret selv eller institusjonens klagenemnd.

(2) Hvis det er begått feil som kan ha hatt betydning for studentens prestasjon eller bedømmelsen av denne, skal sensurvedtaket oppheves. Hvis feilen kan rettes opp ved ny sensur av innleverte arbeider, foretas ny sensurering. I motsatt fall holdes ny eksamen eller prøve med nye sensorer. Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne paragraf kan påklages etter reglene i § 5-3.

(3) Er krav om begrunnelse for eller klage over karakterfastsettingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra studenten har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger.

(4) Finner styret eller klagenemnden at det er begått formelle feil, og det er rimelig å anta at dette kan ha hatt betydning for en eller flere kandidaters prestasjon eller bedømmelse av denne, kan det bestemmes at det skal foretas ny sensurering eller holdes ny eksamen eller prøve.

§ 5-3. Klage over karakterfastsetting - rett til begrunnelse

(1) Studenten har rett til å få en begrunnelse for karakterfastsettingen av sine prestasjoner. Ved muntlig eksamen eller bedømmelse av praktiske ferdigheter må krav om slik begrunnelse fremsettes umiddelbart etter at karakteren er meddelt. Ved annen bedømmelse må krav om begrunnelse fremsettes innen én uke fra kandidaten fikk kjennskap til karakteren, likevel ikke mer enn tre uker fra karakteren ble kunngjort.

(2) Begrunnelse skal normalt være gitt innen to uker etter at kandidaten har bedt om dette. I begrunnelsen skal det gjøres rede for de generelle prinsipper som er lagt til grunn for bedømmelsen og for bedømmelsen av kandidatens prestasjon. Begrunnelse gis muntlig eller skriftlig etter sensors valg.

(3) Hvis det er gitt skriftlige retningslinjer for bedømmelsen, skal disse være tilgjengelige for studentene etter at karakterer er fastsatt.

(4) En student kan klage skriftlig over karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultat er kunngjort. Ny sensurering skal da foretas. Er krav om begrunnelse for karakterfastsetting eller klage over formelle feil ved oppgavegiving, eksamensavvikling eller gjennomføring av vurderingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra studenten har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger. Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om studenten skal fremsette klage etter vurdering av separat prøve, oppgave eller annen vurdering, eller om klage skal fremsettes når resultatet fra fag, emne eller emnegruppe er kunngjort.

(5) Bedømmelse av muntlig prestasjon og vurdering av praksisopplæring eller lignende som etter sin art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages. Forprøver kan bare påklages når prøven ikke er bestått.

(6) Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne paragraf kan ikke påklages.

FORSKRIFT OM EKSAMEN VED HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAGE

Gjeldende fra 01.08.05. Fastsatt av styret for Høgskolen i Sør-Trøndelag 22. juni 2005, med hjemmel i lov 2005-04-01 nr. 15: Lov om universiteter og høyskoler (uhl).

§ 1 Virkeområde

1. Bestemmelsene i denne forskrift gjelder for alle vurderingsordninger, dvs. eksamener, forprøver og andre obligatoriske aktiviteter i studiet, bedømmelser av framsyninger, framføringer eller annen vurdering, når resultatet inngår på vitnemål eller karakterutskrift og/eller er avgjørende for studieprogresjon eller godkjent utdanning.
2. Dersom bestemmelsene i denne forskrift ikke er i overensstemmelse med bestemmelser om eksamen og sensur fastsatt av departementet i nasjonale rammeplaner for et studium, gjelder bestemmelsene i rammeplanen foran denne forskriften.

§ 2 Definisjoner

1. Plandokumenter

Rammeplan: Plan der det er fastsatt nasjonale rammer for et studieprogram.

Fagplan: Plan utarbeidet ved høyskolen for et studieprogram, med utgangspunkt i en nasjonal rammeplan.

Studieplan: Plan utarbeidet ved høyskolen for et studium uten nasjonal rammeplan.

Emnebeskrivelse: Oversikt i fagplan, studieplan og/eller studiehåndbok over faglig innhold, vurderingsformer, pensum etc. for et emne.

2. Studieneheter

Emne er den minste studiepoenggivende enhet som kan inngå i et fag, en emnegruppe, et studieprogram eller en grad.

Fag er en samling av beslektede emner som er samlet under én felles fagbetegnelse.

Emnegruppe er en kombinasjon av emner fra ett eller flere fag/fagområder som gjennom fag- eller studieplan er definert til å utgjøre en samlet enhet.

Studieprogram er studieløp med et definert innhold i henhold til fag- eller studieplan, som studentene tas opp til, får studierett til og som fører fram til en avsluttet eksamen eller grad.

Når det i de følgende punkter benyttes begrepet emne, gjelder de samme regler dersom det er mer omfattende eksamener som dekker fag eller emnegruppe.

3. Med eksamen menes i denne forskriften:

Vurdering av studentens kunnskaper eller ferdigheter i et emne, i samsvar med vurderingsordninger fastlagt i emnebeskrivelse, og som inngår i sluttvurderingen av et emne eller som gir grunnlag for fastsettelse av selvstendig karakter på vitnemålet eller karakterutskriften.

Eksamen i et emne vil normalt være en eller flere av følgende eksamenstyper: skriftlig eksamen, muntlig eksamen, prosessvurdering underveis i emnet, presentasjon av praktisk oppgave, demonstrasjon av individuell ferdighet, bedømmelse av studentarbeider samlet i

mapper, prosjektrapport, presentasjon av prosjekt, rapport over laboratoriearbeid eller praksisstudier.

Eksamen kan være individuell eller i fastlagte grupper og kan foregå i anvist lokale, normalt med tilsyn, eller som hjemmeeksamen.

- 3.1. Med ordinær eksamen menes i denne forskriften:
Den eksamen som holdes når undervisningen i et emne eller del av et emne er avsluttet.
- 3.2. Med utsatt eksamen menes i denne forskriften:
Eksamen for studenter som var sykemeldt eller hadde annet gyldig fravær ved siste ordinære eksamen.
- 3.3. Med ny eksamen menes i denne forskriften:
Eksamen for studenter som ikke har bestått siste ordinære eksamen.
- 3.4. Med ekstraordinær eksamen menes i denne forskriften:
Eksamen som ikke faller innenfor definisjonen av ordinær, utsatt eller ny eksamen. Ekstraordinær eksamen kan arrangeres når høghskolen i særskilte tilfeller finner det nødvendig. Avdelingen avgjør om ekstraordinær eksamen skal arrangeres.
4. Med praksisstudier (praksisemner) menes i denne forskriften:
Obligatoriske praksisperioder som studenten, i henhold til ramme-, fag- eller studieplan, må bestå for å få vitnemål.
5. Med obligatoriske arbeidskrav menes i denne forskriften:
Generell betegnelse for arbeidskrav eller andre krav, som av faglig-pedagogiske grunner er lagt inn i et emne og som skal være gjennomført og godkjent i samsvar med studieprogrammets plandokumenter, jf. § 2 pkt. 1.
6. Med forprøve menes i denne forskriften:
Obligatorisk test som ikke gir studiepoeng, men som må vurderes til bestått ifølge de kriterier som er bestemt for forprøven.
7. Med student menes i denne forskriften:
En som er tatt opp til emne, fag eller studieprogram ved høghskolen, med hjemmel i uhl §§ 3-6 og 3-7, eller som er gitt adgang til eksamen med hjemmel i uhl § 3-10.
8. Myndighet til å treffe vedtak med hjemmel i denne forskriften er hovedsakelig lagt til avdelingene. På noen punkter har forskriften bestemt at styret selv skal treffe vedtaket.

§ 3 Vurderingsformer

1. Avdelingen fastsetter hvilken vurderingsform, evt. kombinasjon av vurderingsformer, som skal gjelde for et emne. Normalt skal vurderingsformen ligge innenfor det som følger av § 2 pkt. 3, men avdelingen kan fastsette andre former.

Oversikt over hvilke vurderingsformer som er fastsatt for et emne, skal framgå av emnebeskrivelsen. Det samme gjelder regler for vektning av de enkelte eksamener eller prøver.

2. Bestemmelser om offentlighet ved muntlig eksamen er fastlagt i uhl § 3-9 tredje ledd. Avdelingen kan gjøre unntak fra regelen om offentlighet i det enkelte tilfelle etter ønske fra vedkommende eksamenskandidat, når tungtveiende grunner taler for det. Klinisk eksamen er unntatt fra offentlighet.

§ 4 Tidspunkt for eksamen

1. Ordinær eksamen holdes når det er gjennomført og fullført undervisning i et emne. Tidspunkt for den enkelte eksamen fastsettes av avdelingen og kunngjøres i studiehåndbok, på internett, ev. også ved oppslag. Oversikt over eksamensdatoene for ordinær eksamen skal normalt foreligge i studiehåndboka. Eventuelle endringer skal være kunngjort innen oppmeldingsfristen. Endringer på et senere tidspunkt kan bare gjøres ut fra særlig tungtveiende grunner.

Oversikt over eksamenslokale (rom) skal være tilgjengelig via studentweb senest 2 uker i forkant av hver eksamensperiode.

2. Avdelingen fastsetter tidspunkt for utsatt eksamen. Eksamensdato kunngjøres senest 2 uker i forkant av eksamensperioden. Når det kreves at den aktuelle eksamen er bestått før videre studieprogresjon tillates, skal utsatt eksamen avvikles slik at videre studieprogresjon er mulig. Utsatt eksamen skal normalt være avviklet innen utgangen av påfølgende semester.
3. Ny eksamen kan arrangeres på samme tid som ordinær eksamen, eller bestemmes å avvikles sammen med utsatt eksamen.
4. For studenter med individuelle utdanningsplaner som avviker fra den normerte, kan nye eksamensforsøk etter studentens valg avlegges sammen med ordinær eksamen eller ny/utsatt eksamen, dersom slik eksamen likevel skal arrangeres i den perioden studenten ønsker å melde seg opp.
5. Studenter som ønsker å forbedre eksamenskarakter som er bestått, må melde seg opp til ordinær eksamen. Avdelingen kan gjøre unntak for studenter i siste årskurs, dersom utsatt eller ny eksamen likevel skal arrangeres.
6. Avdelingen avgjør om ekstraordinær eksamen skal arrangeres, tidspunkt for denne og hvordan kunngjøring skal skje. Kunngjøring skjer via internett, ev. også ved oppslag.

§ 5 Studierett. Adgang til eksamen

1. For å få adgang til eksamen i det emne, fag eller studieprogram en er tatt opp til, må studenter med hjemmel i uhl §§ 3-6 og 3-7 være registrert og påmeldt til eksamen innenfor de frister som er fastsatt av høgskolen og kunngjort i studiehåndbok, på internett, ev. også ved oppslag, samt ha betalt de avgifter høgskolen har pålagt studenten. Studenter som er gitt adgang til eksamen med hjemmel i uhl § 3-10, må ha betalt fastsatt avgift, jf. eget reglement for privatister.
2. Obligatoriske arbeidskrav og/eller forprøver fastsatt i emnebeskrivelse, fag- eller studieplan må være oppfylt/bestått før man kan framstille seg til eksamen/få karakter i emnet eller gå ut i praksisstudier, såfremt annet ikke er bestemt i plandokumentene.

Det kan også stilles konkrete krav om beståtte eksamener. Teoriforelesninger regnes normalt ikke som arbeidskrav. Kandidater som står i fare for å bli utestengt fra eksamen, skal varsles senest 3 uker før eksamen og gis en endelig frist for å oppfylle arbeidskravene.

3. I henhold til de vedtatte plandokumentene kan det settes betingelser til studieprogresjon for at en student flyttes opp til høyere årskurs.
4. Det er ikke anledning til å framstille seg til eksamen i samme emne mer enn tre ganger. Ved ny eller utsatt eksamen gjelder det pensum som var fastsatt siste gang det ble gitt undervisning i angjeldende emne.

Avdelingen kan ut fra begrunnet søknad dispensere fra bestemmelsene i dette punktet. For å få dispensasjon, kan det kreves at studenten har gjennomført nye arbeidskrav eller på annen måte kan dokumentere en situasjon som sannsynliggjør at det er et grunnlag for å bestå eksamen.

Studenter har rett til å gjennomføre hvert praksisstudium én gang til dersom første gang vurderes til ikke bestått. Ved andre gangs ikke bestått på samme praksisstudium må studenten avbryte studiet. Bare i særskilte tilfeller kan avdelingen innvilge dispensasjon.

5. En student kan kreve å få framstille seg til eksamen i inntil ett år etter at emnet ikke lenger eksisterer på studieprogrammet. Retten til å fortsette ved et emne, fag eller studieprogram kan være regulert ved særskilte krav. Slike krav fastsettes av avdelingen, og skal framgå av gjeldende fag- eller studieplaner.
6. Når det skal arrangeres ekstraordinær eksamen, avgjør avdelingen i hvert enkelt tilfelle hvilke vilkår som må være oppfylt for å få adgang til eksamen/få karakter i emnet, og hvilket pensum som ligger til grunn ved eksamen.
7. Studieretten til det studieprogrammet en student er opptatt til, opphører dersom studieprogrammet ikke kan fullføres innen det dobbelte av normert studietid eller det dobbelte av den studietid som følger av avtalt individuell utdanningsplan. Studieretten kan også opphøre når det er klart at studieprogrammet ikke kan fullføres i henhold til pkt. 4. Styret selv fatter vedtak om opphør av studierett.

§ 6 Oppmelding til eksamen

1. Oppmelding til eksamen skal skje via studentweb eller automatisk av høgskolen. Oppmelding kan foretas på skjema dersom det ikke er mulig å melde seg opp via studentweb. Informasjon om rutiner og frister for oppmelding skal kunngjøres i studiehåndbok, på internett, ev. også ved oppslag.
2. Senest 3 -tre- uker før ordinær eksamensperiode starter skal studentene på studentweb finne oversikt over hvilke emner de er meldt opp til, med eksamensdato og sensurfrist. Ved ny eller utsatt eksamen skal samme oversikt være tilgjengelig via studentweb senest 1 uke før eksamensperioden starter. Det er studentens plikt å kontrollere at eksamenspåmeldingen er korrekt.

§ 7 Trekk og fravær fra eksamen.

1. Dersom en student ønsker å trekke seg fra eksamen, må det skje senest to uker før eksamensdato. Melding om trekk gjøres via studentweb, eventuelt på eget skjema. En student som har trukket seg fra en eksamen, regnes som ikke å ha vært oppmeldt til vedkommende eksamen, og kan ikke framstille seg på nytt før ved neste ordinære eksamen.
2. Dersom en student uteblir fra eksamen, regnes fraværet som ugyldig med mindre vedkommende uten ugrunnet opphold leverer sykemelding eller dokumenterer annen rimelig grunn for uteblivelsen. Bare i særlige tilfeller kan dokumentasjon innlevert senere enn 3 døgn etter eksamensstart godkjennes som gyldig fravær.

Dersom fraværet blir vurdert som gyldig, har studenten rett til å framstille seg til utsatt eksamen. Dersom fraværet blir vurdert som ugyldig, gis ikke vedkommende mulighet for framstilling til eksamen før neste gang det arrangeres ordinær eksamen i faget. Ugyldig fravær regnes som ett eksamensforsøk og teller med i det antall ganger en har rett til å gå opp til eksamen i samme emne.

§ 8 Særordninger

1. Kandidater som har behov for å få avlegge eksamen under særskilte vilkår, må sende dokumentert søknad til vedkommende avdeling innen de oppgitte fristene. Dokumentasjon skal være av nyere dato, normalt ikke eldre enn 2 år. En kandidat som etter fristens utløp søker om å avlegge eksamen under særskilte vilkår, har rett til å få sin sak behandlet dersom vedkommende godtgjør at grunnlaget for søknaden er kommet opp etter at ordinær søknadsfrist er utløpt. Dersom behovet for særordning er permanent, kan det søkes om å få godkjent særordningene for hele studieperioden.
2. Særordninger kan gis i form av spesiell fysisk tilrettelegging, hjelpemidler og/eller utvidet tid til eksamen. Avdelingen kan ut fra begrunnet søknad godkjenne at en kandidat får avvikende eksamensform.
3. Utvidet tid eller bruk av hjelpemidler skal kompensere for funksjonshemming eller en spesiell midlertidig situasjon, men skal ikke gi bedre eksamensvilkår enn de øvrige studentene har.
4. Studenter med dysleksi eller andre lese-/skrivevansker kan etter søknad få lagt ved besvarelsen en anonymisert attest som bekrefter dette.
5. Kandidater som ikke har norsk som morsmål, skal normalt gis adgang til å bruke to-språklige ordbøker. Dette gjelder ikke eksamener som er spesielt tilrettelagt for denne studentgruppen. Eventuelle ordbøker kan kreves innlevert for godkjenning før eksamen og vil da bli utlevert på eksamensdagen.
6. Forlenget tid til eksamen kan normalt gis med:
 - 30 minutter for eksamener som varer til og med 3 timer
 - 45 minutter for eksamener som varer til og med 6 timer
 - 60 minutter for eksamener som varer mer enn 6 timer
 - 90 eller 120 minutter for eksamen som varer mer enn 8 timer

- Inntil 1 dag ekstra for hjemmeeksamen.

Avdelingen kan fastsette lengre tid når særlig tungtveiende grunner gjør dette nødvendig.

7. Avdelingen kan etter søknad godkjenne at eksamen avvikles utenfor institusjonen når dette kan skje under betryggende kontroll. Institusjonene skal forhåndsgodkjennes av høgskoledirektøren. Studenten kan ilegges en avgift som dekker merkostnadene.

§ 9 Hjelpemidler

1. Avdelingen fastsetter hvilke hjelpemidler som er tillatt ved eksamen i et emne. Studentene skal på forhånd ha fått oversikt over tillatte hjelpemidler; vanligvis i emnebeskrivelsen i studiehåndbok, fag- eller studieplan. Hvilke hjelpemidler som er tillatt, skal dessuten tydelig framgå på eksamensoppgaven.
2. Bruk av ulovlige hjelpemidler betraktes som fusk. Studentene har plikt til å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler ved ulike eksamensformer. Besittelse av ulovlige hjelpemidler etter at eksamen er igangsatt, betraktes som forsøk på fusk.

§ 10 Karaktersystem - vurderingsuttrykk

1. Ved eksamen benyttes bokstavkarakterer fra A-F, der A er beste og E dårligste ståkarakter, mens F gis ved ikke bestått. Vurderingen kan også graderes med karakterene Bestått og Ikke bestått. For karakterskala med beskrivelse – se HS-sak 062-2002, vedtatt i høgskolestyremøte den 19.11.2002.
2. Avdelingen kan bestemme at karakterene Bestått/Ikke bestått kan nyttes ved vurdering av eksamener som teller med inntil 30 studiepoeng. For den enkelte student begrenses omfanget av slike eksamener til maksimalt ¼ av teoridelen av et profesjonsstudium. Dette gjelder ikke rene praksisstudier/praksisperioder, som alltid kan vurderes til Bestått/Ikke bestått.
3. Ved fastsetting av endelig karakter på bakgrunn av flere deleksamener, kreves det at alle deleksamenene er vurdert til bestått karakter før det gis endelig karakter. Alle deleksamener som skal inngå i beregningen av én samlet karakter for et emne, skal være basert på gjennomgående lik karakterskala. Det skal framgå av emnebeskrivelsen hvordan vekting av deleksamener og beregning av samlekarakter skjer.
4. Dersom en kandidat har framstilt seg til samme eksamen mer enn én gang, blir beste karakter gjeldende.

§ 11 Sensur

1. Høgskolen skal sikre at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvd og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Avdelingen fastsetter vurderingsformene for det enkelte studieprogram. Vurderingsformene skal være nedfelt i emnebeskrivelsen for det enkelte emne. Når eksamen i et emne består av flere deler, skal det framgå av emnebeskrivelsen hvordan den endelige karakteren fastlegges. Det skal framgå av plandokumentene hvilke vurderinger som inngår i den endelige karakteren og hvilke vurderinger som har status som forprøve.

2. Avdelingen oppnevner sensorer.
3. Ved hvert studieprogram skal det ved skriftlig eksamen benyttes ekstern sensor i tillegg til intern i minimum ett emne per årstrinn. Ekstern sensor i tillegg til intern skal benyttes i eksamener som omfatter minimum 1/5 av studieprogrammet. I tillegg til å sensurere besvarelsene skal ekstern sensor før eksamen godkjenne eksamensoppgavene i emnet. For større eksamener på 30 studiepoeng eller mer og med mer enn 30 studenter som går opp, kan ekstern sensor alternativt benyttes til samsensur av et begrenset antall uttrekte besvarelser, sammen med intern sensor. Ekstern sensor i tillegg til intern skal også benyttes ved masteroppgaver og ved klagesensur, jf. uhl § 3-9.
4. En student som ikke har bestått en eksamen som inngår som en del i en avsluttende, sammensatt vurdering, skal normalt underkastes ny sensur bare i den ikke-beståtte delen. Tilsvarende gjelder når studenten framstiller seg for å forbedre eksisterende karakter i en del av en sammensatt vurdering.

For emner hvor eksamen er sammensatt av en skriftlig og en justerende muntlig prøve, kan en student som ikke har bestått skriftlig prøve, ikke framstille seg til muntlig prøve.

Student som deltar i prosjektgrupper/gruppeeksamen, og som har unndratt seg arbeid og forpliktelser i den sammenheng, kan få eksamen vurdert til en dårligere karakter enn resten av gruppen eller til ikke bestått. Det forutsettes at unndragelsen er dokumentert eller klart sannsynliggjort.

5. Sensuren skal foreligge innen 15 virkedager hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig med utvidet frist. Styret selv kan gjøre unntak for enkelteksamener. Jf. uhl § 3-9, fjerde ledd. For masteroppgaver og tilsvarende større skriftlige arbeider er sensurfristen 6 uker fra innlevering. Kunngjøring av eksamensresultat gjøres via studentweb, eventuelt via internett eller ved oppslag med kandidatnummer. Studentene er selv ansvarlig for å gjøre seg kjent med sensuren.
6. Ekstern evaluering av vurderingsordningene, jf. uhl § 3-9, første ledd, kan gjennomføres for deler av et studieprogram eller for ett eller flere studieprogram samlet. Innen alle studieprogram skal det gjennomføres ekstern evaluering av vurderingsordningene minimum hvert femte år. Evalueringen skal forankres i rutiner i kvalitetssystemet.

§ 12 Fritak for eksamen eller prøve

1. Dokumentert søknad om fritak for eksamen eller prøve framsettes overfor avdelingen. Fritak skal gis når det er godtgjort at tilsvarende eksamen eller prøve er avlagt ved samme eller annen institusjon. Det kan også gis fritak på grunnlag av annen velegnet eksamen eller prøve. Dokumentasjon av realkompetanse kan også gi grunnlag for fritak, jf. uhl § 3-5.
2. Søknad om fritak for eksamen eller prøve må normalt være framsatt innen 4 -fire- uker etter at påbegynt studieprogram.

3. Fritak for eksamen eller prøve skal framgå på vitnemål og karakterutskrift, med angivelse av på hvilket grunnlag fritak er gitt.

§ 13 Reduksjon i studiepoeng

Dersom en student avlegger eksamen i emner som helt eller delvis overlapper hverandre, skal dette normalt føre til reduksjon i studiepoeng på vitnemål eller karakterutskrift. Slik faglig overlapping skal om mulig være opplyst i aktuell fag- eller studieplan.

Studiepoengreduksjonen gis fullt ut i det emnet som overlappes av et annet emne, eller i det emnet hvor studenten sist har avlagt eksamen.

§ 14 Vitnemål, karakterutskrifter

1. Vitnemål utstedes etter avsluttet grad, yrkesutdanning eller annet studieprogram. For mindre enheter eller ikke fullførte yrkesutdanninger eller annet studieprogram utstedes karakterutskrift. Diploma Supplement utstedes automatisk i forbindelse med vitnemål for studieprogram av 2 års varighet eller mer.

Vitnemål utstedes enten automatisk eller på anmodning.

2. Studenter som har fått fritak etter § 12, og som tilfredsstiller kravene til fullført studium, kan få vitnemål dersom minst halvparten av studiet regnet i studiepoeng er gjennomført ved høghskolen. Dersom en mindre del av studiet er tatt ved høghskolen, vurderes det i hvert enkelt tilfelle hvilken institusjon som skal utstede vitnemål.
3. Studenter som har forbedret karakterer som inngår i et vitnemål, kan kreve å få utstedt en karakterutskrift.

Når det sannsynliggjøres at et vitnemål er tapt, kan det etter søknad utstedes nytt vitnemål. Slikt nytt vitnemål skal tydelig merkes DUPLIKAT. Studentene ikreves et gebyr for dette.

4. Vitnemålet skal som et minimum gi opplysning om:
 - hvilken utdanning som er gjennomført
 - hvilken tittel/grad som evt. er oppnådd
 - navn, studiepoeng og karakter for emner som er gitt avsluttende vurdering, og som inngår i studieprogrammet
 - tidspunkt for avlagt eksamen for de enkelte emner som inngår i studieprogrammet
 - tidspunkt for fullført utdanning
 - hvilke emner kandidaten har fått fritak/godkjenning for, og grunnlaget for slikt fritak/godkjenning
 - tittel på større skriftlige arbeider som gis egen karakter på vitnemålet
 - opplysning om det karaktersystem som er benyttet.
5. Eksamener eller forprøver som inngår i en større sammensatt vurdering i et emne, skal normalt ikke spesifiseres på vitnemål eller karakterutskrifter.

§ 15 Begrunnelser og klager

- 1 Klage over formelle feil ved eksamen behandles etter § 5-2 i loven. Slik klage behandles av styrets klagenemnd på vegne av Høgskolestyret.
2. Begrunnelse for og klage over karakterfastsetting behandles etter § 5-3 i loven. Ved klagebehandlingen følges forvaltningslovens prinsipper om saksopplysninger. Dvs. at studentens klage og ev. skriftlig sensorbegrunnelse sendes med, sammen med generelle faglige opplysninger (pensumoversikt, ev. sensorveiledning/mønsterbesvarelse o. likn.). Muntlig eksamen, de fleste typer av prosessvurdering, vurdering av praksisstudier og andre vurderingsformer som ikke kan etterprøves, kan ikke påklages mht karakterfastsetting, jf. uhl § 5-3.
3. Klager eller krav om begrunnelse etter pkt. 1-2 framsettes overfor den avdeling som har ansvaret for vedkommende eksamen.
4. Ved klage på karaktersetting på felles eksamensbesvarelse der det gis én felles karakter (gruppe-/prosjekteksamen), må alle de som er bedømt samlet, samtykke i og skrive under klagen.
5. Framsettes det klage over karakterfastsetting for et emne som omfattes av et allerede utferdiget vitnemål eller karakterutskrift etter fullført utdanning, må dette dokumentet tilbakeleveres til høgskolen før klagen kan tas under behandling.
6. Dersom det framsettes klage over karaktersetting før vitnemål er utferdiget, vil slikt vitnemål ikke bli utferdiget før klagen er ferdig behandlet.

§ 16 Fusk og forsøk på fusk

Fusk er å handle i strid med retningslinjene for den enkelte eksamen. Eksempler på slike tilfeller:

- å benytte eller ha tilgjengelig ulovlige hjelpemidler ved den bestemte eksamen eller prøve
- feilaktig bruk av tillatte hjelpemidler
- mangelfulle kildehenvisninger
- presentere andres arbeid som sitt eget
- ureglementært samarbeid mellom kandidater eller grupper
- urettmessig å ha skaffet seg adgang til eksamen
- på andre måter handlet slik at det urettmessig kan gi fordeler ved eksamen/prøve.

Fusk og forsøk på fusk behandles etter §§ 4-7 og 4-8 i uhl. Dette innebærer at følgende reaksjoner kan gjøres gjeldende for eksamenskandidater som fusker eller forsøker å fuske til eksamen:

- annullering av vedkommende eksamen eller prøve jfr. § 4-7
- utestenging fra høgskolen og andre institusjoner under samme lov i inntil ett år, jfr § 4-8.

Styrets klagenemnd fastsetter reaksjonsformen ved fusk eller forsøk på fusk. Studenter som får annullert eksamen etter § 4-7, har ikke adgang til å fremstille seg til utsatt eller ny eksamen.

§ 17 Utfyllende bestemmelser

Innenfor de rammer som fastsettes av loven og denne forskrift, fastsetter det enkelte avdelingsstyre selv utfyllende regler om forhold som er særegne for avdelingens eksamener.

§ 18 Retningslinjer for praktisk gjennomføring av eksamen

Høgskoledirektøren kan fastsette nærmere retningslinjer for den praktiske gjennomføring av eksamen. Slike retningslinjer kan fastsettes for eksamenskandidatene, eksamensvakter, eksamensansvarlige, faglærere og sensorer.

§ 19 Ikraftttredelse

Denne forskriften trer i kraft 01. august 2005. Fra samme dato opphører Forskrift om eksamen for Høgskolen i Sør-Trøndelag av 18. september 2002.

REGLEMENT FOR KANDIDATER SOM SKAL AVLEGGE EKSAMEN VED HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAG

Fastsatt av høgskoledirektøren 12.10.05, med hjemmel i § 18 i Forskrift om eksamen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag av 22. juni 2005.

Høgskolens eksamensforskrift regulerer bl.a. forhold som oppmelding til eksamen, adgang til eksamen, individuell tilrettelegg etc. Dette reglementet er en utdyping av forhold knyttet til den praktiske gjennomføringen av eksamen. Eksamenskandidater plikter å sette seg inn i høgskolens eksamensforskrift og dette reglementet.

Skriftlig eksamen

1.
Eksamensavviklingen i eksamenslokalet ledes av eksamensvakter. Eksamenskandidaten plikter å rette seg etter eksamensvaktens instruksjoner.
2.
Eksamenskandidaten skal være på plass i eksamenslokalet senest 15 minutter før eksamen starter. Eksamenslokalet vil normalt være åpent fra 30 minutter før eksamen starter.
3.
Eksamenskandidater som kommer for sent til eksamen, må henvende seg til eksamensansvarlig i studieadministrasjonen, ev. til eksamensansvarlig på eksamensstedet hvis dette ligger utenfor skolens område. Kandidater som møter mer enn 60 minutter for sent, gis ikke adgang til eksamen. Det gis ikke tillegg i tid.
4.
Eksamenskandidaten skal ikke ha annet enn skrive- og tegnesaker, tillatte hjelpemidler, mat og drikke på plassen. Eksamenskandidaten har selv ansvar for å påse at tillatte hjelpemidler ikke inneholder ulovlige notater. Tillatte hjelpemidler legges på pulten for kontroll. Hjelpemidlene skal være i samsvar med de hjelpemidlene som er oppført på eksamensoppgaven. Dette kan bli kontrollert av eksamensvaktene. Vesker skal plasseres på anvist sted, og mens eksamen pågår, skal tilgang til disse foregå under tilsyn av

eksamensvakt. Mobiltelefoner, pc'er, mp3-spillere og lignende utstyr skal ligge avslått i vesken.

Eksamenskandidater som har søkt om, og er innvilget bruk av spesielle ordbøker under eksamen, skal levere inn disse for kontroll til studieadministrasjonen senest to – 2 – virkedager før eksamensdato. Boken/bøkene utleveres ved eksamensstart.

5.

Etter utlevering av eksamensoppgave og papir vil hovedvakten gå rundt med en kandidatliste for oppmøtekvittering. Kandidaten har selv ansvar for å kvittere på kandidatlisten. Studiekort eller gyldig legitimasjon med foto, samt kvittering for betalt studieavgift, må forevises når det kvitteres på kandidatlisten. Studiekortet skal ligge godt synlig på bordet under hele eksamen.

Privatister og fjernundervisningsstudenter må kunne legitimere seg og vise kvittering for betalt studieavgift.

Eksamenskandidater som har fått utdelt eksamensoppgaven, kan ikke forlate eksamenslokalet før de har kvittert på kandidatlisten, og tidligst 60 minutter etter eksamensstart.

6.

Dersom en eksamenskandidat mener det er uklarheter eller feil i oppgaven, beskrives dette på et kladdeark og leveres eksamensvakt. Eksamensvakten vil sørge for at eksamensansvarlig i studieadministrasjonen gjøres kjent med dette. Eksamensansvarlig har ansvar for å varsle ansvarlig faglærer.

7.

Høgskolen bruker eksamenspapir med gjennomslag. Besvarelsen må derfor skrives med svart eller blå penn som gjør at alle kopiene er leselige. Dette er kandidatens eget ansvar. Andre farger kan benyttes til å tegne figurer og diagram. Feil rettes med enkel overstrykning, og det er ikke tillatt å benytte korrekturlakk. Husk at eksamenspapir ikke må benyttes som skriveunderlag, dette vil gjøre kopiene uleselige.

Kandidatnummer, emnekode og dato skal påføres alle arkene. Arkene skal nummereres og påføres totalt antall innleverte ark. Bakerste kopi beholdes av eksamenskandidaten, sammen med kladd og oppgavetekst. Original og øvrig(e) kopi(er) leveres inn. Ved besvarelser med vedlegg må kandidaten påføre vedlegget kandidatnummeret, og vedlegget skal legges bakerst i besvarelsen.

Eksamenskandidater som vil levere blankt, må fylle ut et eksamensark med kandidatnummer, emnekode og dato.

Eksamenskandidaten skal levere inn alt kladde-, innførings- og omslagspapir som ikke er benyttet, samt eventuelt utleverte hjelpemidler, dersom ikke annet er avtalt.

Innleverte besvarelser skal ikke leveres tilbake til eksamenskandidaten, uansett hvilken grunn som anføres.

8.

I noen spesielle og akutte situasjoner *kan* eksamenskandidaten gis anledning til å levere kladden som en del av besvarelsen. Hovedvakten skal da dokumentere at den spesielle og akutte situasjonen oppsto under eksamen.

9.

Enhver form for kontakt eksamenskandidatene i mellom er forbudt under eksamen. Alle spørsmål rettes til eksamensvakt. Kandidaten kan ikke forlate plassen sin uten tillatelse fra eksamensvakt.

10.

Eksamenskandidaten tilkaller eksamensvakt når besvarelsen skal leveres. Eksamensvakt kontrollerer alle innleverte ark. Deretter kan kandidaten forlate lokalet, men ikke før tidligst 60 minutter etter eksamensstart.

11.

Etter at eksamen er avsluttet gis det ytterligere 15 minutter til å klargjøre besvarelsen for innlevering. I disse 15 minuttene er det ikke tillatt å arbeide med besvarelsen.

12.

Dersom en eksamenskandidat er i besittelse av hjelpemidler det ikke er tillatt å ha med under eksamen, blir dette betraktet som fusk eller forsøk på fusk og vil bli behandlet i samsvar med eksamensforskriftens § 16, jf lov om universiteter og høyskoler.

Hjemmeeksamen

13.

Besvarelsen skal leveres eksamensansvarlig, eller den som eksamensansvarlig har delegert dette til, innen det tidspunkt som er bestemt. Eksamenskandidaten kan også velge å postlegge besvarelsen dersom dette er avtalt med eksamensansvarlig, og da må det foreligge dokumentasjon fra posten på at besvarelsen er postlagt innen innleveringsfristen. Besvarelsen kan også sendes via e-post eller høyskolens e-læringsplattform, om det er gjort avtaler om dette med eksamensansvarlig.

14.

Besvarelsen skal leveres/sendes i det antall eksemplarer som er bestemt. Besvarelsen skal påføres kandidatnummer, emnekode, antall innleverte svarark og dato (og antall på ev. vedlegg). Dersom det er innført egenerklæringsskjema om bruk av hjelpemidler ved hjemmeeksamen, skal signert skjema leveres sammen med besvarelsen. Eksamenskandidaten må selv sørge for å ha en kopi til seg selv.

15.

Eksamenskandidaten har ikke krav på å få returnert besvarelsen eller eventuelle vedlegg til besvarelsen.

Praktisk eksamen

16.

Ved praktisk eksamen kan enkelte av punktene i eksamensreglementet fravikes. Faglærer vil i slike tilfelle orientere om dette, blant annet ved å informere på avdelingens hjemmeside.

17.

Dersom det under den praktiske eksamen oppstår feil på teknisk utstyr, vil det bli gitt kompensasjon i tid.

Bruk av pc ved skriftlig eksamen under tilsyn

18.

PC som brukes under eksamen, skal ikke være tilknyttet nettverk og skal inneholde standard Office-pakke, unntatt Access, som programvare. I tillegg må Adobe Reader være tilgjengelig på maskinen. Dersom det er behov for programvare utover dette, skal det godkjennes av fagansvarlig i de ulike emner.

19.

Studenter skal lagre sin besvarelse på pc og på utlevert utstyr for å sikre at eksamensdata ikke går tapt under eksamen.

20.

Når eksamen er ferdig, skal kandidaten sammen med eksamensvakt ta med utlevert utstyr med eksamensbesvarelse og kontakte studieadministrasjonen, som sørger for utskrift av besvarelsen i nødvendig antall eksemplar.

21.

Besvarelsen skal merkes på samme måte som ved eksamen på papir, jf punkt 7.

NÆRMERE REGLER FOR VURDERING VED TØH

Fastsatt av avdelingsstyret for Avdeling Trondheim økonomisk høyskole ved Høgskolen i Sør-Trøndelag 24. mai 2007 med hjemmel i lov 2005-04-01 nr.15: Lov om universiteter og høyskoler uhl samt "Forskrift om eksamen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag fastsatt av styret for Høgskolen i Sør-Trøndelag 01.08.05.

1. Vurderingsformer (jfr. F. § 2)

Vurderingsformen beskriver på hvilket grunnlag karakterfastsetting (sensur) skjer, mens eksamensformen beskriver hvordan kandidaten fremstiller dette grunnlaget.

Det enkelte emnets vurderingsform kunngjøres i emnebeskrivelsen i studiehåndboka, følgende vurderingsformer benyttes ved avdelingen:

Skriftlig vurdering

Sensur av kandidat skjer gjennom vurdering av skriftlig innlevering(er) / besvarelse(r).

Muntlig vurdering

Sensur av kandidat skjer gjennom vurdering av muntlig eksaminasjon(er) / presentasjon(er).

Mappevurdering

Sensur av kandidat skjer gjennom totalvurdering av alle bilag i kandidatens mappe.

2. Eksamensformer (jfr. F. § 2)

Vurderingsformen kan ha følgende eksamensform:

Skriftlig individuell eksamen

Skriftlig individuell / gruppe hjemmeeksamen

Skriftlig individuell / gruppearbeid

Muntlig individuell eksamen

Muntlig individuell eller gruppebesvarelse / presentasjon / samtale

3. Adgang til eksamen (jfr. F. § 5)

For å kunne bli evaluert i et emne, må kandidaten være registrert som student/privatist, og oppmeldt til emnet ved avdelingen innen gjeldende frister, og fylle eventuelle krav gitt i samsvar med § 5 i forskriften.

Studenter som er tatt opp til definerte studier må betale semesteravgiften hvert semester/år for å opprettholde sin studentstatus.

Studenter som er tatt opp til bachelorstudiene ved avdelingen må ha oppnådd minst 97,5 studiepoeng (sp) innen 15. juli før de kan begynne på spesialiseringsretningene i 3. studieår. Av de 97,5 sp må 75 sp være fra de obligatoriske emnene i 1. og 2. studieår. Krav til forkunnskaper i de enkelte emnene fremgår av emnebeskrivelsene i studiehåndboka. Studenter som kan dokumentere gyldig fravær ved vårens eksamen/vurdering (2. studieår), eller har særskilte grunner for å avvike fra dette kravet, kan etter søknad innen 15. juli gis dispensasjon fra dette kravet og begynne på bachelorstudiets 3. år.

4. Tidspunkt for eksamen(jfr. F. § 4)

Tidspunkt for eksamen blir kunngjort i studiehåndboka og/eller i emnets fremdriftsplan. Avsluttende skriftlig individuell eksamen avvikles normalt ved slutten av det semesteret undervisningen i emnet avsluttes.

Bestemmelsen om eksamensform og tidsfrister ved mappevurdering vil fremgå av det enkelte emnets fremdriftsplan som utleveres ved forelesningsstart.

5. Påmelding til eksamen (jfr. F. § 6)

Påmelding til eksamen skjer via Studentweb. Studentene er selv ansvarlig for å melde seg opp til eksamen innen gjeldende frister.

6. Særordninger ved eksamen (jfr. F. § 8)

Kandidater som har behov for spesielle ordninger under eller i forbindelse med eksamen, må innen oppmeldingsfristene til eksamen, levere skriftlig søknad om dette.

Dersom behovet for slike tiltak inntreffer etter oppmeldingsfristen til eksamen, må kandidaten uten ugrunnet opphold ta kontakt med administrasjonen.

Søknaden om spesiell tilrettelegging av eksamen må være begrunnet, og dokumentert med legeattest e.l.

7. Fritak for eksamen (jfr. F. § 12)

Dersom man har avlagt eksamen/prøver fra en annen høyskole eller universitet som tilsvarer emner ved avdelingen, kan det søkes om fritak for disse.

Det gis ikke vitnemål til kandidater som har fritak for mer enn 50 % av et studium.

8. Trekk fra eksamen (jfr. F. §7)

Dersom en student ønsker å trekke seg fra eksamen, må dette skje senest to uker før eksamensdato, innleveringsfrist for skriftlige arbeider eller to uker før siste bilag til mappen. Trekk gjøres via Studentweb.

9. Ny/utsatt eksamen (jfr. F. § 2)

For kandidater som til avsluttende eksamen har gyldig fravær eller som har strøket til eksamen, blir det holdt ny/utsatt eksamen på følgende tidspunkt:

- i emner som har avsluttende eksamen i høstsemesteret holdes det ny/utsatt eksamen umiddelbart etter de ordinære eksamener i vårsemesteret
- i emner som har ordinær eksamen i vårsemesteret holdes det ny/utsatt eksamen før studiestart i august.

Dersom eksamensformen for ny/utsatt eksamen avviker fra avsluttende eksamen kunngjøres dette 3 uker etter påmeldingsfristen.

10. Ved hjemmeeksamen gjelder følgende:

Utlevering av hjemmeeksamen skjer mellom kl.12.00-15.00 utleveringsdagen i administrasjonen ved avdelingen.

Hjemmeeksamen leveres inn i to eksemplarer før kl. 12.00 innleveringsdagen.

Besvarelsen skal leveres i omslagsark som merkes med kandidatnummer, dato og antall innleverte svarark (og antall på eventuelle vedlegg).

REGLER FOR BRUK AV KALKULATOR UNDER EKSAMEN

Under eksamen ved HiST, avdeling for økonomisk-administrativ utdanning, hvor kalkulator er tillatt hjelpemiddel gjelder følgende regler:

1. Kalkulator skal utgjøre en enkelt gjenstand, og ha lommeformat. Den skal ikke kunne tilkobles eksternt utstyr eller kunne kommunisere med andre dataenheter.
2. Kalkulatoren skal ha tomt minne ved oppmøte til eksamen.
3. Kalkulatoren skal ikke kunne lagre tekst.
4. Kalkulatoren skal ikke ha annet utlesningsutstyr enn display.
5. Kalkulatoren tillates ikke koblet til strøm-nett.
6. Kalkulatoren skal ikke støye.

Avdelingen har utarbeidet en liste over til enhver tid godkjente kalkulatorer.

Overtredelse av ovenstående regler betraktes som fusk under eksamen.

VIKTIGE FRISTER

Uke 32

16. august 2007

20. august 2007

20. august 2007

21. august 2007

01. september 2007

15. september 2007

15. september 2007

23. november 2007

07. januar 2008

20. januar 2008

01. februar 2008

15. februar 2008

15. februar 2008

14. mars 2008

25. mars 2008

15. april 2008

22. april 2008

15. mai 2008

01. juli 2008

Utsatt eksamen starter.

Oppmøte 1. kull (Bachelor).

Frist for betaling av semesteravgift

Oppmøte 3. kull (Bachelor) og Masterstudenter

Ordinær forelesningsstart

Frist for bekreftelse av utdanningsplan

Oppmeldingsfrist til eksamen for høstsemesteret og eksamener i februar.
Frist for å søke om særordning til eksamen. (Se eget reglement)

Søknad om utenlandsopphold for vårsemesteret, og eventuelt høstsemesteret neste studieår.

Siste forelesning før jul.

Første forelesning etter jul.

Frist for betaling av semesteravgift for våren.

Frist for bekreftelse av utdanningsplan.

Oppmeldingsfrist til eksamen for vårsemesteret.
Oppmeldingsfrist til utsatt eksamen fra høstsemesteret.
Frist for å søke om særordning til eksamen. (Se eget reglement)

Søknad om utenlandsopphold for høstsemesteret, og eventuelt vårsemesteret neste studieår.

Siste forelesning før påske.

Første forelesning etter påske.

Valgfag 2. og 3. kull og masterstudenter.
Valg av spesialiseringsretning for 3. året.

Siste forelesning før eksamensperioden.

Søknadsfrist Master i økonomi og administrasjon. (MSc)

Oppmeldingsfrist til utsatt eksamen fra vårsemesteret.
Frist for å søke om særordning til eksamen. (Se eget reglement)